

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Tekstbearbejdelse af Georg Brandes' "Indtryk fra Polen"

Indholdsfortegnelse

Brandes historie - Brandes i Polen	Side 2
Brandes syn på forskellige aspekter af det polske samfund	Side 6
Relevans for i dag	Side 9
Hvem er denne bearbejdede udgave af Brandes tekst skrevet for?	Side 11
Oversættelsen	Side 12

Første indtryk 1885

1	Side 14
2	Side 22
3	Side 33
4	Side 41
5	Side 51

Andet indtryk 1886

1	Side 58
2	Side 64
3	Side 73
4	Side 85
5	Side 92
6	Side 100
7	Side 104
8	Side 111

Tredje indtryk - 1894

En herregård i russisk Polen

1	Side 114
2	Side 120
3	Side 126
4	Side 133
5	Side 140
6	Side 148
7	Side 155
8	Side 161

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen"

© Michael Hardenfelt, 2014

Brandes historie - Brandes i Polen

Georg Brandes foretog i årene fra 1885 en række rejser til Warszawa og det østlige Polen, som den gang var under russisk herredømme.

Teksten giver et levende indtryk af livet under det strenge russiske herredømme, og også relationerne til de andre dele af Polen, som indgik i de preussiske og de østrigske imperier.

Brandes rejsebeskrivelse er bearbejdet og moderniseret med henblik på at kunne læses af danskere, og forhåbentligt også af udlændinge som behersker dansk på et højt niveau. Det er mit håb at denne tekstbearbejdelse vil hjælpe med at forstå det moderne Polen, og de problemer man kæmper med i dag.

Brandes har en større tilbøjelighed til generaliseringer og brug af karakterbeskrivende tillægsord end moderne rejseskribenter har. Det ligger imidlertid i tiden, og der er egentligt spændene hvordan han sætter det polske samfund op mod det tyske, østrigske og franske. Samtidigt fortæller han igennem sin undren en masse om det danske samfund, for som det ofte sker med den slags fortællinger hæfter Brandes sig ved forskellene.

Brandes fortolkning af begivenhederne afspejler formodentligt det syn som hans bekendte i Warszawa forsynede ham med, og som sådan ser jeg en stor del af beskrivelsen som en selvbiografi, skrevet af polakker, med de overdrivelser og underdrivelser der ligger i den slags tekster. De forhold som Brandes beskriver er velkendte for polakker i dag; alle som er opvokset i Polen er blevet opflasket med historier om Polens deling, udslettelse og

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

genopståen, og selvfølgelig også om forholdene under delingen, selv om beretningerne ofte får karakter af legender, og som sådan fordrejes, og måske diaboliseres besættelsesmagterne lige en kende mere end der er belæg for – om ikke andet ved at hovedvægten lægges på undertrykkelsen, hvilket skaber et meget unuanceret billede af perioden.

Man skal imidlertid gøre sig klart at Brandes bevægede sig i en meget begrænset, elitær kreds. Eliten i Warszawa bestod af adel og mere eller mindre velhavende borgere som delte adelens værdinormer; uanset om disse værdier tilhørte den ene eller den anden fløj, så er det en idealisering af det apartheid-samfund som eksisterede i Polen frem til delingen, hvor en adel på 10% af befolkningen holdt resten af samfundet i total undertrykkelse. Det var denne elite der forherligede det multikulturelle polske imperium, det polske sprog og adelens polske værdier, mens resten af samfundet næppe har reflekteret særligt meget over deres nationale tilhørsforhold. Nu er det imidlertid eliten der har skrevet historien, og det er da også overvejende den version der terpes i polske skoler i dag, selv om jeg har indtryk af at man fra mange sider begynder at betragte Polens historie mere komplekst; måske et udtryk for at det romantisk-idealiserede billede af Polen er mindre vigtigt i dag, hvor landet er ved at fastslå sin status som en vigtig, uafhængig, regional magtfaktor.

Delingen af Polen medførte et traume i den polske befolkning, som nationen langt fra er færdig med at bearbejde. Beretningerne om leveforholdene er ikke bare blevet kultiveret i litteratur og film, men også som mundtlige overleveringer, nogen gange hviskede.

Man kan se Polens genopståen i mellemkrigstiden som en parentes i historien; genoprettelsen af den polske stat kan selvfølgelig til en vis grad tilskrives den overlevende nationalfølelse i Polen, men er nok i endnu højere grad et udtryk for at Polen i 150 år havde været delt mellem tre magter som alle gik ud af 1. Verdenskrig som tabere, og hvis imperier smuldrede efter krigens afslutning. Polens

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

genopståen skal nok også tages som udtryk for en straffeaktion mod de tabende, iværksat af det internationale samfund, i hvert fald for så vidt gælder Tyskland.

Polen blev i 1939 igen delt mellem Rusland og Tyskland, og fra 1945 var Polen reelt en russisk lydstat frem til 1989. Hvis man prøver at sætte sig ud over alle ideologiske aspekter, så er det logisk at Rusland ses som et fjendebillede, og at det moderne Polen endnu ikke har bearbejdet denne periode. Hvor begivenheder i det 19. århundrede ofte går tabt i den kollektive hukommelse er de i Polen blevet kultiveret, netop fordi de har kunnet supplere de nyere begivenheder.

Netop kendskabet til baggrunden kan hjælpe os til at forstå de holdninger vi møder i Polen i dag. Konflikten mellem en filosofisk orientering mod øst og orientering mod vest er tydelig igennem flere århundreder. Det er en kontrast der er indarbejdet i polakernes bevidsthed, og det er en konflikt der ses på politisk plan: - i det genopståede Polen efter 1. Verdenskrig, og selv i de interne konflikter i det polske kommunistparti efter 2. Verdenskrig. Holdningerne ligger mentalt gemt, og kan ikke altid koges ned til en simpel sympati for den ene eller den anden part. Selv om kontrasten ikke altid er udtalt er det meget stærke følelser der ligger og skulper, og netop derfor er det nemt at udnytte dem politisk.

Et sted hvor kontrasten er helt tydelig er i holdningen til flykatastrofen i Smolensk i 2010, hvor 96 personer fra Polens topledelse døde på en gang; der var tale om Polens præsident, nationalbankdirektøren, ombudsmanden, direktøren for Den Nationale Sikkerhedstjeneste, Chefen for generalstaben og cheferne for de enkelte våbenarter og mange, mange andre med ledende stillinger i den polske statsadministration.

Det er næsten uundgåeligt at der ikke kommer konspirationsteorier efter en sådan katastrofe, specielt fordi flyet styrtede ned på russisk område. Forklaringen på styrtet er egentligt meget enkel; af en eller anden grund (formodentligt fordi piloten vidste at præsidenten ville få et

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

raserianfald hvis flyet ikke landede i tide til en vigtig symbolsk begivenhed) insisterede piloten mod råd fra kontroltårnet på at lande i tæt tåge på en lille flyveplads, som ikke var indrettet til at modtage fly under vanskelige vejrforhold. I forbindelse med landingen ramte flyet et træ og styrtede ned.

De afdøde (i hvert fald de af korrekt politisk observans) er senere blevet hævet til martyrer som døde for Polens selvstændighed, nogle politikere taler konstant om attentat, og andre kommer med antydninger, uden at ville kompromittere sig ved at komme med direkte beskyldninger. Ikke desto mindre tror op mod 30% af Polens befolkning på konspirationsteorier, og heraf mener langt hovedparten at Rusland står bag. Det er der sådan set ikke noget underligt i, set i lyset af at ledende politikere har prøvet at udnytte flystyrtet politisk. Det de i virkeligheden siger når de svarer at de tror på konspirationsteorier, det er at: Ja, vi tror at Putin eller Rusland ville være i stand til at gøre sådan noget, og denne holdning er en logisk konsekvens af den litteratur, kunst, reportager og overleverede beretninger som polakkerne igennem deres opvækst er blevet udsat for, som konstant har lagt vægten på den undertrykkelse og samvittighedsløse behandling det polske folk har været udsat for fra undertrykkernes side.

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Brandes syn på forskellige aspekter af det polske samfund

Russere

Brandes syn på Rusland er uden tvivl tydeligt præget af de indtryk han modtager i Polen; generelt skildres landet som et despotisk imperium, som ved vold, intriger og den stærkestes ret hele tiden søger at øge sin indflydelse. Enkelt personer skildres nu og da på en mere elskværdig måde, men landet som helhed er et vilddyr som ikke kan tæmmes.

Litauen

I sit syn på Litauen og Litauere er det helt tydeligt at Brandes er præget af Warszawa-overklassens kvalmende-romantiske savn efter storebrorstatus i forhold til litauerne, som i meget begrænset omfang nærer de samme kærlige følelser for Polen som omvendt. Brandes synes totalt at overse litauerne behov for at identificere sig som et selvstændigt folk med egen kultur, og han gør dem alle over en kam til polakker, mens han begræder Zarregjærens undertrykkelse af polsk kultur i de litauiske områder.

Kvinder

Brandes beskriver let undrende de polske kvinder som stærke, og bærende for nationalfølelsen. Samtidigt ses hans beundring for den erotiske tiltrækning, som ofte fremhæves i forskellige eksempler på polske kvindetyper. Brandes lægger dog også meget vægt på at beskrive deres intellektuelle niveau, noget som tydeligvis står i kontrast til de forventninger han havde inden han tog til Polen. Man skal være opmærksom på at handlingen udspiller sig i slutningen af det 19. århundrede, og kvindefrigørelse og ligeret var begreber som endnu ikke anvendes, selv ikke blandt repræsentanterne for fremskridtet. Derfor kan den fremadskuende Brandes som en helt naturlig ting skrive en sætning som: "selv om hun kun er 24 år gammel, så er hun selvstændig og fordomsfri i sin tankegang som en velbegavet 24-årig mand. Hun har læst alle de udfordrende

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

bøger der er udkommet de sidste 20 år." Brandes beundring for det intellektuelle niveau skal utvivlsomt ses i sammenhæng med at han bevæger sig indenfor en meget begrænset sfære; eliten af det polske samfund, som på grund af lediggang ikke har andet at tage sig til end at læse, lære sprog og blive dannede.

Bønder

Bønderne omtales flere gange af Brandes, som ellers primært har kontakt til det elitære borgerskab i de store byer, og netop her afsløres det efter min mening at den krønike Brandes fortæller er historien om hvordan den intellektuelle elite ser sig selv. Det antydes i Brandes værk at bønderne egentligt er polsksyndede, men at russerne prøver at vinde dem over for den russiske nationalismes sag, og også hvordan de opildnes mod de polske patriotiske adelsmænd. Bønderne fremstilles som naive, og som et nemt offer for agitation, som gør at de glemmer deres sande interesser, hvilket i Brandes opfattelse er et frit Polen indenfor den bestående sociale orden.

Nu er bondens stilling i Polen ikke særligt velbelyst. Stort set alle historiske værker har koncentreret sig om adelen, byerne og kirken. Der er dog intet der tyder på at bønderne i den polske forbundsstat – som bestod af adskillige nationaliteter og sprog – har følt nogen særlig identifikation med det at være polsk. Det var en ekstremt undertrykt gruppe, der nærmest levede som slaver for et adelsvælde, og deres identitet har snarere været præget af hjemstavnsorientering og lokal dialekt end af loyalitet med herremandens polsk-litauiske frie republik, hvor 10% af befolkningen kunne føle sig som ligemænd med hinanden.

Hjemstavnsorienteringen har utvivlsomt været fremherskende langt op i det 19. århundrede; selv om den polske 3. maj forfatning kom med en række smukke hensigtserklæringer har det næppe ændret meget ved bøndernes identitet. Det var simpelt hen en gruppe som forskellige fraktioner og regeringer forsøgte at kapre i takt med at nationalstatens tanker for ind over Europas saloner.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Censuren

Censuren er minutiøs og altfavnende i det russiske Polen, og folk lærer at kommunikere på andre måder, lige som man lærer hvor skal skjule budskaber gennem censuren ved hjælp af tågesnak og dobbeltbetydninger. Læserne lærer hurtigt at tyde dobbelttydigheden. Det er en egenskab der hurtigt blev taget i brug igen i kommunismens Polen, hvor censuren var lige så omfattende som i zartiden. Med en kort afbrydelse er der derfor tale om at polakkerne har været vænnet til at læse mellem linjerne, og finde skjulte budskaber i de tekster de læser, noget der i hvert fald frem til systemskiftet i 1989 har haft betydning for den stil forfatterne skrev i.

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Relevans for i dag

Mange af de emner som omtales i Brandes beretning er ikke bare tidsrelevante i slutningen af 1900-taller, men opstår også i aktuelle diskussioner. Som sådan er værket et indspark med en anden eller en identisk synsvinkel på moderne problemstillinger.

Af mere lokal relevans er beskrivelsen af hvordan litteraturen og kunsten kredser om fortiden. Det er måske ikke sandt i det moderne Polen, men undervisningssystemet synes fortsat at romantisme og store historiske værker er af afgørende betydning for at kunne identificere sig som Polak. Fikseringen på den heroiske litteratur og kunst er netop et levn fra tiden fra før 1. Verdenskrig, men er også til en vis grad anvendt i kommunisttidens Polen, hvor det fortsat var nødvendigt at legitimere den nationale eksistensberettigelse.

Det der går mest rent ind er dog beskrivelsen af en besat stat; det er egentlig en tids- og stedløs beskrivelse af diktaturets og undertrykkelsens væsen. De dæmpede stemmer, frygten, håbet, drømmene – det kunne have fundet sted i en romersk provins for 2.000 år siden, eller overføres til et af de mange lande som styres af fremmede besættelsestropper i det 21. århundrede. Censur og tankepoliti spiller her en vigtig rolle.

Et relevant moderne problem er netop overvågningen, hvor Brandes beretter hvordan Zarens politi holdt styr på befolkningen ved hjælp af portvogtere, som åbnede husets hoveddør for alle hjemkomne. Disse var ansat selv i private husholdninger, og skulle i princippet sikre mod kriminalitet, men blev samtidigt magthavernes kontrolorgan; en debat der på en måde forekommer mig særdeles levende.

Selvmedlidenhed er et begreb der slår mange udlændinge der kommer til Polen; polakker (specielt de ældre generationer) er i stand til med dyb følelse at skildre deres elendige situation; hver en uretfærdighed udpensles, hver myrdet polak er en martyr, hver naturkatastrofe er et udtryk for polakernes specielle, ulykkelige situation. Som udlænding kan man få det indtryk at tiden under kommuniststyret, Jaltakonferencens opdeling af Europa og Polens adskillelse fra Vesteuropa rent faktisk er en (måske) berettiget årsag til denne selvforståelse, men Brandes viser klart at disse synspunkter går langt tilbage i tiden, og blot er overleveringen fra generation til generation. Fra epoke til epoke ændrer man lidt på årsagerne

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

til at omverdenen bør udvise særlig medfølelse med polakkerne, men
konklusionen er altid den samme.

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Hvem er denne bearbejdede udgave af Brandes tekst skrevet for?

Jeg er helt på det rene med at mange mennesker med fornøjelse læser dansk litteratur fra det 19. århundrede, og ser selve datidens sprog som en supplerende af tekstens indhold; mange føler af datidens sprog sublimerer teksten. Nogle af disse mennesker vil utvivlsomt synes at jeg har begået voldtægt mod Brandes tekst, og at jeg har forsimplet de fine nuancer der ligger i sproget – og det har de muligvis ret i. Til det er der bare at sige, at hvis man har den følelse, så kan man bare læse den originale tekst; den er tilgængelig på internettet.

Min personlige holdning er den, at sprog fra andre epoker kan være spændende, og jeg læser det selv med fornøjelse, mens jeg prøver at sammenligne med nutidens sprognormer. Læsningen af ældre tekster kræver dog mere energi end læsninger af moderne tekster, læsehastigheden er nedsat, og i kraft af at man koncentrerer sig om sproget, træder budskabet i baggrunden.

Da jeg begyndte tekstbearbejdelsen var det egentligt kun min hensigt at ændre retskrivningen, modernisere grammatikken, og måske rydde ud i de mest uforståelige gloser; det ville have skabt en tekst det var læsbar for langt de fleste danskere. Jeg kom dog hurtigt til den slutning at der var behov for en yderligere tekstredigering; en minimalt bearbejdet tekst vil nemlig stadig kræve læserens engagement i selve tekstlæsningen, et engagement som efter min mening får mange til at droppe læsningen, fordi den er for besværlig og tidskrævende. Mange mennesker ville heller ikke være i stand til at læse teksten, selv efter en sådan redigering; her tænker jeg specielt på udlændinge (polakker) som har lært dansk, og som synes det kunne være interessant at sammenligne Brandes indtryk med deres eget verdensbillede.

Så for at gøre det enkelt; nærværende tekstbearbejdelse er skrevet til alle de som ikke føler speciel fornøjelse ved at fortolke litteratur fra tidligere sprogperioder.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Oversættelsen

Hvis nogen søger Brandes eget sprog – så skal vedkommende læse originalen, som er tilgængelig på internettet. Dette er min egen modernisering af Brandes tekst, ofte har jeg ladet sproget stå som det var, hvis jeg har syntes det var klart for en moderne læser, ofte har jeg imidlertid ændret ordstilling eller ord, selv om sætningen var umiddelbar forståelig, simpelt hen fordi jeg synes det ville lyde mere flydende for en moderne læser. Selv om jeg opretholder en lidt gammeldags stil må jeg indrømme at jeg nu og da ikke har kunnet give efter for fristelsen til at afløse et gammeldags udtryk med et moderne teknologisk udtryk, som på en eller anden måde bryder teksten; det er min lille perfiditet, som selvfølgelig ikke ville have passeret hvis en redaktør havde gennemset teksten. Nu er tekstmoderniseringen imidlertid fuldstændigt mit eget ansvar, og jeg har derfor nydt at benytte den slags effekter.

Hvor jeg sprogligt har ændret så meget at jeg ikke længere vil vove at hævde at der er tale om Brandes egen tekst, så håber jeg at have gengivet hans tanker og iagttagelser korrekt. Når man går ind og ændrer på eller oversætter en tekst kan det selvfølgelig ikke undgås at man fortolker kildetekstens tanker, men jeg håber at det er lykkedes mig at gøre det loyalt; skulle nogen have fundet eksempler på forkert gengivelse af Brandes tanker, så vil jeg blive glad for at høre derom.

Med hensyn til citater og direkte tale har jeg kun rettet stavemåde, og en sjælden gang i mellem ændret lidt på udgæede grammatiske former. De samme principper har jeg holdt mig til når jeg føler at Brandes selv går fra fortællende til litterær beskrivende stil, men jeg indrømmer at jeg nok kunne have udvist mere konsekvens med hensyn til det sidste. Jeg håber imidlertid at det bidrager til at opretholde tekstens autenticitet, og til at minde om hvornår den er skrevet. Jeg må dog indrømme at jeg enkelte steder har forkortet teksten en smule hvor Brandes går over i litterære diskussioner eller udredninger; formålet med min tekst er at vise Brandes' forhold til Polen, ikke hans litterære

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

synspunkter. Jeg har endvidere foretaget ganske mange forkortelser og omformuleringer når det kommer til Brandes indskudte sætninger; disse er talrige, og formår at få selv den klarest tænkende til at miste tråden. Jeg vil gerne give Brandes en undskyldning for disse omformuleringer, men de lange indskudte sætninger passer simpelt hen ikke til tiden.

Michael Hardenfelt, juli 2014

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Første indtryk

1885.

1

Toget afgik klokken 11.00 om formiddagen den 3. februar fra Hans Makarts og Johann Strauss' by, og wienerstemningen fortsatte længe endnu, samtidigt med at erindringerne summede i hjernen, den lette stemning og de lyse minder – den vindene imødekommenhed, den flygtige inderlighed og gemytternes varme, øjeblikkets ild; veltalende journalisters og forhenværende ministres taler, unge digteres improvisationer, fine kvinders smil, smukke kammerpigens skæmt og latter, litteratur- og autografgale damers plagerier. Jeg huskede på Theophilus Hansens pompøse marmorhaller, Makart-udstillingens skødesløse pragt, og i den hyggelige stue med klaveret afholdt valsens konge sjældne foredrag om disse danse, der godt nok er meget små kunstværker, men dog ægte kunst; og jeg indåndede endnu en gang den atmosfære af fredeligt letsind, af en glubsk men samtidig mild livslyst, af den elskværdige lykke som fylder end lunger i den store heksekedel som kaldes Wien.

Wien er frihedens by. Her er det let at komme i snak, opleve farver, høre musik!

Hvis vi antager at Berlins beboere har tilegnet sig deres værdighed ved hjælp af Schillers "Anmuth und Würde", så er ynde blevet det som er faldet i wienernes arvelod. Dette er en helt særlig by, en by som passer til alt, fordi den har sund sans nok til ikke at gøre andet end hvad der klæder den. Den er så malerisk og rig på minder og stærke traditioner i sammenligning med det regelrette moderne Berlin. Og også byens omegn er så smuk, bøndernes klædedragt er karakterfuld i det område som vi rejser igennem, den hvide kappe som er kantet med rødt, og de forstår at bære deres klæder på en helt anden måde i sammenligning med den måde de nordtyske bønder bærer deres stive, grimme dragt!

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Østrig er et rigt land i forholdsvis stilfærdig opløsningstilstand, der ses mennesker fra mange steder, men ingen østrigere, måske med undtagelse af kejserfamilien og et par støvede medlemmer af det gamle forfatningsparti. Ellers ser man kun tyskere i Wien, og udenfor byen ser man kun ungarere og tjekker.

Toget suser af sted. En lille, polsk tjener som ledsager en rejsende gør mig opmærksom på en ung russer som nu og da taler fransk til ham. "Han ved godt jeg forstår russisk", siger han, "men han taler dog fransk til mig; sådan er de alle, de skammer sig i grunden over at være russere" – et højst naivt, men dog meget betegnende udtryk for det polske had til russerne.

For at benytte dagslyset mens solen stadig er oppe læser jeg i et fransk litterært magasin Sienkiewicz "Bartek-Vainqueur".

Toget holdt stille ved grænsestationen. Passene skulle efterses og bagagen undersøges. En lyshåret, russisk politisoldat bad om de rejsendes pas og gik bort med dem. Han var klædt i en elegant dragt, med lang grå frakke, skyggeløs uniformshue og sabel ved siden.

Så fik man tilladelse og ordre til at stige ud. Da en af passagererne mente at han kunne lade tæpper, overtøj og lignende blive liggende i vognen, da man dog en time senere skulle tilbage i toget for at fortsætte rejsen, underrettede den lille polak ham om hans fejltagelse: "Ale må tages med ud; blot en glemt paraply vækker mistanke, og ligger her en frakke bliver foret undersøgt. "

Det første man fandt i min rejsetaske var to numre af det franske litterære magasin, som jeg havde læst på rejsen.

"Hvad er det? ", spurgte den overordnede af de uniformerede toldembedsmænd på tysk.

"Ja, hvad er det? Et fransk tidsskrift", svarede jeg.

"Hvad står der i det?"

"Forstår De fransk?" spurgte jeg.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

"Nej."

"Er der nogen her som forstår fransk?"

"nej."

"Der står alle slags ting i det blad. Der er to numre, med 10-12 artikler i hver. Det er umuligt med et par ord at forklare hvad der står i disse blade."

"Så tager vi dem. De vil blive sendt til censuren i Warszawa."

"Er dette tidsskrift forbudt?"

"Alt hvad jeg ikke kender er forbudt, og jeg kender ikke denne bog.". Han gav sig til at blade i hæfterne, kiggede i dem forfra og bagfra, synes at lede efter papirer mellem siderne i de uopskårne ark. Det var som et gammelt litografi af en abe som plyndrer den vejfarendes vadsæk og bladede i hans bøger.

"Har De mere af den slags?"

"Ja, min kuffert er fuld af bøger."

Toldbetjentene skulle til at åbne den, da en af dem udbrød: "Revolver" – et ord jeg forstod fordi der anvendes internationalt. Man havde fundet en pistol i min håndtaske. Den gik rundt mellem herrerne og blev grundigt kigget på. Om den var ladt?

"Ja, med seks kugler"

Om jeg ville være så venlig at tage kuglerne ud? Jeg afslog på det bestemteste at ville være så venlig.

"Så må vi." Toldbetjentene tog da kuglerne ud, og senere fandt de på bunden af min taske en æske med pistolkugler, som blev lagt hen ved siden af pistolen.

Så begyndte den egentlige undersøgelse. Hver bog, hver brochure blev taget frem og lagt til side; hver avis, selv de aviser jeg havde viklet om mine sko, blev taget, glattet ud og lagt i en bunke. Man spurgte hvilket sprog bøgerne var

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

skrevet på og hvad der stod i dem. Da man ikke synes min forklaring var uddybende nok tog man det hele fra mig, og overrakte mig en kvittering for 8 kg. litteratur. Samtidigt afkrævede man mig 3 rubler for afsendelsen af de beslaglagte varer til Warszawa. Jeg ville gerne have forsøgt at bestikke mig frem, men jeg havde af nogle polakker fået at vide at man skulle undlade at bestikke de forkerte steder. Man kunne risikere at bestikkelsesforsøget blev taget som et bevis for slette hensigter. Jeg prøvede forgæves at forklare at jeg behøvede de konfiskerede bøger til mig arbejde i Warszawa. Jeg prøvede forgæves at argumentere for at man i det mindste kunne overlade mig de danske bøger og aviser, da de vel ikke ville gøre nogen skade i Polen, hvor ingen forstod dansk.

"I censuren forstår man alle sprog," lød svaret.

"Jeg er ikke i tvivl om at det er rigtigt", svarede jeg, "men regeringens censor er russisk, og han lader sig vel ikke forføre af mine tidsskrifter, og de andre forstår ikke sproget".

"Det er sandt set ud fra Deres synspunkt", lød svaret, og ud fra toldembedsmændenes synspunkt beholdt de så bøgerne. Der lå et fransk leksikon mellem mine bøger, hvor ordene stod i kolonner. Man lagde hovedet i blød, og gav sig til at overveje. Endeligt overrakte man mig efter moden overvejelse den første del, A-L, men lagde med alvorsfulde miner delen M-Z tilbage blandt den litteratur som censorerne skulle undersøge.

"Hvornår og hvordan får jeg mine ting tilbage?"

"Hvad bøgerne angår, så ansøger De om dem hos censuren, De har jo Deres kvittering". For pistolen får de ingen kvittering, men De indgiver på et helt ark papir en ansøgning til Generalguvernøren om tilladelse til at besidde den, og hvis han har lyst bevilliger han en sådan tilladelse. Toldkontoret i Warszawa vil så få befaling til at udlevere den når De henvender Dem der."

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Under mit ophold i Warszawa opnåede jeg ikke en sådan tilladelse.

Således fik man straks på grænsen følelsen af at befinde sig udenfor den europæiske civilisations enemærker.

Allerede i en så ubetydelig ting som et toldeftersyn kunne man ane omfanget af de russiske forsigtighedsregler. De var trykkende og inkonsekvente. Havde jeg kendt forbudet mod at have en pistol i min taske ville jeg blot have behøvet at bære den i lommen, for de undersøger ikke lommerne. Hvis jeg havde vidst at det var forbudt at have fremmede bøger hos mig ville jeg have sendt dem fra Wien til en boghandler i Warszawa, så de uden forsinkelse kunne være kommet mig i hænde.

Regeringens regler var ikke strenge nok, og dog så strenge at de underordnede funktionærer af frygt for afskedigelse følte sig tvunget til at udføre deres hverv brutalt og uigennemtænkt.

Det russiske herredømme er ikke som det preussiske klogt og monotomt, det er uensartet, urimeligt og ofte i klodsede hænder. Det tryk der hviler på det russiske Polen er så stærkt at det ikke ville kunne bære en måned, hvis ikke en stor del af forholdsreglerne var formålsløse og planløse, nogle for smålige til at kunne udføres, og endnu andre som kunne afbødes ved bestikkelse. Nogle forholdsregler er betroet til så amatøragtige organer af det ikke har nogen virkning, og nogle er overladt til forstandige og dannede mænd, som ikke bringer dem til udførelse.

I Warszawa havde jeg en indbydelse til at holde tre franske foredrag på rådhuset. Jeg havde på forhånd haft en del problemer med disse foredrag. De skulle færdiggøres således at de kunne forelægges håndskrevne i Warszawa en måned før min ankomst, da de skulle underkastes dobbelt censur, først den almindelige, og derefter en særskilt for offentlige forelæsninger. Hvis man nu uden videre havde sendt dem med posten ville de uden tvivl blive opholdt på grænsen på ubestemt tid, så jeg var nødt til at finde et mere sikkert middel til at få dem frem. Det lykkedes ved først at sende

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

dem til Petersborg, og derfra videre til Polen, og de ankom til Warszawa uden særlig forsinkelse. Man lavede to afskrifter og indsendte dem til forskellige censurmyndigheder, men efter at de var blevet gennemlæst på fransk af to instanser viste det sig et par dage inden min ankomst til Warszawa at undervisningsdepartementet i sidste øjeblik krævede alle tre forelæsninger indsendt i en russisk oversættelse. Både oversættelsen og gennemgangen af denne tog naturligvis tid. Imidlertid blev der til almindelig forundring blandt mine bekendte ikke strøget en linje, selv om det viste sig at foredragene satte tilhørende i en vis sindsbevægelse. Man forklarede mig at censurens strenghed nogen gange neutraliseres ved opsynets skødesløshed eller ridderlighed; det synes som om den i salen tilstedeværende censor ikke altid passer så nøje på om det der siges nu også virkeligt er det samme som er skrevet i det forud indleverede manuskript.

Det viser sig her, som i utallige andre tilfælde, at et bud eller forbud, for at være ubetinget virksomt, udfordrer endnu et helt system af andre foranstaltninger. Således specielt når forbuddet mod at trykke noget har en praktisk hensigt. I Warszawa døde i januar den kendte digter Odyniec, en trofast ven og rejsefælle til den nationale digter Mickiewicz, en mand med en politisk neutral, nærmest konservativ personlighed. Men da hans navn var så nært knyttet til minderne fra oprøret i 1930 og fra Polens litterære glansperiode, og da han også havde været en nær ven af det russiske herredømmes berømteste fjende, Mickiewicz, så prøvede man gennem censuren af forhindre manifestationer ved hans begravelse. Det blev derfor forbudt at bekendtgøre tidspunktet for hans begravelse, både i aviserne og på de opslag ved kirker og på gadedøre som normalt anvendes ved dødsfald i Polen. Forbuddet blev naturligvis overholdt, men der deltog alligevel et ligfølge på 50.000 mennesker i hans begravelse.

Således medførte et forbud og censur kun uvirksom chikane. Noget lignende sker overfor den polske presse. Det hænder stadig at en artikel en bestemt dag forbydes af censuren,

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

men et par dage senere sendes til forfatteren til fri afbenyttelse. Dermed opnås kun at artiklens forfatter kommer bag efter de andre aviser i omtalen af dagens emne. Det hænder også at en artikel forbydes af en censor ved en avis, men accepteres af censoren ved en anden.

Uden et gyldigt pas som er godkendt af det russiske konsulat i den rejsendes hjemby kommer man overhovedet ikke over grænser i Rusland. Det afkræves som allerede nævnt i selve jernbanevognen, det undersøges i et særligt rum mens toldundersøgelsen finder sted, og man er så bekymret for at den rejsende skal give det videre til andre under opholdet at han først får det tilbage efter indstigningen i toget, umiddelbart inden der fløjtes afgang. En politisoldat bringer passene dertil i en særlig mappe med alfabetisk inddelte rubrikker. Inden man ankommer til sit bestemmelsessted afkræves passene på ny; det bringes til politikontoret, som beholder det under hele den rejsendes ophold i byen, og man supplerer de oplysninger som fremgår af passet ved at udspørge den fremmede om blandt andet hans forældres fulde navn, og om han er gift eller ugift – ugifte anses for farligere end gifte. Når man rejser udleveres passet igen, for endnu en gang at blive undersøgt i en times tid på grænsestationen når man forlader landet.

Denne påpasselighed er dog hul og resultatløs, for der gøres ikke noget forsøg på at verificere om den person der er nævnt i passet er den samme som den der afleverer det. Man har selvfølgelig ingen mulighed for at finde ud af om det er det rigtige navn, og da passene undersøges på en gang i et andet lokale end der hvor den rejsende opholder sig undersøger man end ikke signalementet. Man kan til enhver tid problemløst skaffe sig et pas i Tyskland, Østrig, England eller Frankrig, eller selv blive hjemme og lade en bekendt rejse i stedet, så udbyttet ved denne paskontrol står ikke på nogen måde i forhold til den energi der lægges i kontrollen og det pinlige ved denne, for ikke at tale om de hundredvis som ikke har noget pas, og som ledes over grænsen af lokalkendte førere.

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Jeg havde masser af tid til at tænke over dette emne mens jeg i kedsomhed travede frem og tilbage mellem te- og grogdrikkende lediggængere i den smudsige ventesal på grænsen, plaget af påtrængende individer, som absolut ville veksle mine østrigske penge til rubler, eller som ville forklare mig at toldembedsmændene var i deres fulde ret til at beslaglægge mine bøger; det at de var på dansk gav ikke sikkerhed for at de ikke indeholdt en "beretning om den socialistiske kongres i København!"

Endeligt fik jeg min kuffert udleveret i god stand, og uden anden bagage som kunne konfiskeres end den jeg havde i hovedet ankom jeg næste morgen til Warszawa.

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

2

Warszawa er en by på mere end 500.000 indbyggere. Den ligger som bekendt ved Vistula-floden, en flod som er mindst lige så bred som Alssund ved Sønderborg. En mægtig jernbro fører over floden fra den plads hvor slottet ligger, og over på den så tragisk i Polens historie berømte forstad, Praga. I sin vinterdragt, fuld af grålig dravis, tog floden sig let sørgmodig ud.

Byen breder sig over et meget stort område, men med sin svundne herlighed og forfærdelige minder, som man hvert øjeblik støder på, gør den et vemodigt indtryk. I forrige århundrede var den efter Paris den mest storslåede by i Europa; nu er den en russisk provinsby. Den var en gang kendt for sin ødsle pragt, nu er den forsømt og tilsidesat, der for hver dag forfalder mere og mere, og hvor myndighederne ikke gør det ringeste for byens udseende og infrastruktur. Det smerter at se de elendigt brolagte gader, eller de skrækkelige gamle sandstens-figurer i Saski Parken, specielt når man lige er ankommet fra en overdådig by som Wien, eller en by i rivende udvikling som Berlin.

Mens landenes hovedstæder normalt er genstand for regeringernes særlige interesse, nogen gange nærmest ømhed, og hvor de fleste byer selvbevidst sørger for deres egen skønhed og effektive drift for at tiltrække så mange landsmænd og fremmede som muligt, så er Warszawa hovedstad i et land hvis eksistens regeringen ikke anerkender, og en by hvis stolthed regeringen på alle måder prøver at knække. Man skal have i erindring at Warszawa ikke har noget kommunalt selvstyre, ingen borgerrepræsentation, intet der minder om det. Russisk Polen er simpelt hen et land hvor der aldrig er valg. Og ligesom der ikke er noget parlament, er der heller ikke nogen kommunalbestyrelse. Kun en del af byens indtægter må den selv anvende, resten går til Petersborg. Russisk selvfølelse dikterer alt vad der sker, og den russiske besiddertrang sikrer gennemførelsen af diktaterne. Vejenes tilstand omkring byen er kun begribelige for dem som kender russernes holdning til Polen, og når der fx bevilliges 80.000

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

rubler til en vej bør de 40.000 gå i embedsmændenes lommer. Byens beboere har ingen illusioner tilbage. Da Zar Nicolaus den 6. oktober 1835 første gang besøgte Warszawa efter oprøret i 1831 sagde han direkte til den komite der modtog ham, at det kastel han havde ladet opføre ikke var beregnet til forsvar af byen, men imod den; han truede polakkerne med de ulykker der ventede dem hvis de ikke opgav deres "drømme om en særskilt nationalitet, et uafhængigt Polen og alle disse Chimæer", og han sluttede med ordene: "Jeg har ladet dette kastel opføre, og jeg erklærer jer, at ved det ringeste opstandsforsøg lader jeg byen skyde sønder og sammen; jeg vil da lade den bryde ned, og vær vis på at den ikke blive opført igen under mig."

Siden den ulykkelige revolution i 1863 er der intet som helst gjort for forbedre renovationen eller infrastrukturen, og byen lider af sundhedsproblemer på grund af manglende vandledninger og kloakering; underlaget på gaderne er så løst at brolægningen falder fra hinanden hvor gaderne skråner, men siden 1863 er der intet foretaget for at udbedre manglerne. I alle disse år er der ikke blevet opført en eneste offentlig bygning, bortset fra rådhuset som dengang brændte. Hele den civile og militære administration er anbragt i konfiskerede private og offentlige bygninger. Tidens tand kan ses overalt, og ingen forsøger at udbedre skaderne. Thorvaldsens Kopernikus monument, der i Warszawa er blevet så populært at man er begyndt at betegne en statue som en Kopernikus, er dækket af ekskrementer som ikke bliver fjernet. Soklen under statuen smuldrer hen, men ingen istandsætter den. Kopernikus er en af de ældste blandt byens offentlige skulpturer. Den nåede at blive gjort færdig og afsløret til maj 1930, efter at den glimrende polske forfatter Stanislaw Staszic (1755-1826), det polske demokratis første store talsmand, som gav alt hvad han ejede bort til offentlige formål, havde givet et tilskud på 70.000 polske gylden til den nationale indsamling for opførelsen af monumentet. Det monument som Thorvaldsen under sit ophold i Warszawa i september-oktober 1820 havde påtaget sig udføre af Fyrst Josef Poniatowski, ankom til byen i 1829, og blev der støbt i

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

bronze; det blev afsløret samme dag som Kopernikus, men fjernet igen så snart oprøret i 1831 var blevet kvalt i blod. Det eksisterer stadig, omdøbt til St. George, men et ikke tilgængeligt for offentligheden, og befinder sig i en russisk privatpersons have, nærmere betegnet hos Fyrsten af Warszawa, ikke langt fra selve byen.

Det eneste offentlige mindesmærke der er i god stand er det kolossale monument for Paskiewicz, som befinder sig midt på hovedgaden, Krakowskie Przedmiejscie, rejst til tak fordi han "trofast og flink som knutten i bødlens hånd" (Mickiewicz) i september 1831, da de sidste heltmodige forsvarere havde sprængt sig selv i luften, erobrede skansen foran Warszawa og indtog byen; dernæst den store jernobelisk med de under hæderkranse anbragte navne på de polakker der i 1831 angav deres landsmænd, og derfor blev hængt eller skudt som forrædere eller spioner. På den pragtfulde granit-piedestal hviler fire metalløver. Rundt om obeliskens fod ses grueligt udseende heraldiske ørne med to hoveder i overnaturlige størrelser. Indskriften på russisk og polsk lyder således: *De Polakker der faldt for Troskaben mod deres Kejser, Denne Obelisk turde i Warschau forfejle sin Hensigt.*

Der er meget trafik i gaderne; på torvene er der samme liv som overalt; køb og salg finder sted i fri luft; men det er bemærkelsesværdigt for tilrejsende at der hvor befolkningen er samlet i en større mængde, fx når de om søndagen spadserer på hovedgaderne, så ser man aldrig veltilfredse og velstående borgere som i andre storbyer; alle har en tungsindig mine eller et grublende ansigtsudtryk. Man ser aldrig en lystig scene på gaden, der kommer aldrig en lille lystig bemærkning.

Der mangler dog ikke besynderlige indtryk i byen. De tjerkessiske regimenter (der vil i virkeligheden sige Kosakker og Armeniere i tjerkessiske dragter) tager sig med deres lodne huer, sabler på siden og fremadkrummede sværd som kaldes jataganer siddende i bæltet ud som maleriske asiater. Blandt de forholdsvis almindelige polske hestevogne møder man også hele tiden vogne med russisk forspand og med en

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

russisk officer, kørt af en kusk i langsidet nationaldragt med blå skærf om livet.

Noget af det der umiddelbart er mest påfaldende ved Warszawas gader er det, at alle navne uden undtagelse (selv gadernes), alle skilte og alle plakater, er tosprogede eller skrevet med to slags skrifttegn; på venstre side står indskriften på polsk, på højre side på russisk, alternativt øverst på russisk og nedenunder på polsk. Det er en lille del af den kamp regeringen fører for at påtvinge polakkerne brugen af det fremmede sprog.

I den seneste tid er regeringen endog begyndt at prøve at indføre russisk sprog i den romersk-katolske kirke. På grund af sin modstand mod at rette sig efter et sådant påbud fra regeringen blev Vilnius biskop, Hryniewiecki, for to måneder siden forvist til Jaroslaw, og nogle uger senere røg hans stedfortræder, Harasimowicz, til Wologda.

Det eneste sted hvor der er tilladt at tale polsk offentligt er på teateret. Det er endnu ikke forbudt at give polske teaterforestillinger, og dette forhold har givet teaterlivet et forståeligt, men lidt uhensigtsmæssigt, overtag i det polske kulturliv, særligt fordi landets egen dramatiske litteratur er forholdsvis fattig. Der er noget nedslående ved at se dette alvorligt anlagte og højtbegavede folk tillægge det dramatiske liv en position som det på ingen måde fortjener, i et land uden udprægede dramatiske evner. Når mange af de bedste litterære begavelser har kastet sig over teaterkritik beror det imidlertid også på at denne form tillader at sige eller antyde meget i forbindelse med omtalen og drøftelsen af stykkernes indhold, men man kunne ikke komme med disse udtalelser uden anledning eller skalkeskjul. På det seneste har det i europæiske tidsskrifter været nævnt at teateret i Warszawa er blevet russificeret, men dette er ikke korrekt. Der er ikke sket noget endnu, men i Warszawa er man forberedt på at man engang i fremtiden vil få en russisk skuespillertrup til byen. Finansministeren har afsat en betydelig sum til ombygning og udvidelse af teateret, og man er bange for at der i fremtiden kun vil blive spillet på

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

polsk hver anden aften, og følgelig hver anden aften på russisk.

Teateret i Warszawa er i øjeblikket ved at forfalde. Det styres af en yderst upopulær hofmand, Gudowski, der styrer det på militær vis, uden ringeste kunstnerisk indsigt. Der er vel en enkelt betydelig komisk skuespiller, men ellers ingen fast tilknyttede med usædvanlige evner, og der eksisterer ikke et miljø af skuespilforfattere, som kan stille de unge mennesker der gør deres entre på scenen specielle nationale opgaver. De fleste af de opførte skuespil består af franske stykker, og de bliver overvejende opført i fransk stil.

Imidlertid har teateret i Warszawa i Helene Marcello en karakterskuespiller indenfor elskerinderoller, som er i stand til at bedåre publikum med sin skønhed, og indtil for få år siden arbejdede på teateret to fremragende skuespillerinder, som ville kunne få succes på en hvilken som helst scene.

Den ene, Fru Popiel-Swienska har jeg set optræde ved en velgørenhedsforestilling i Paillerons "Gnisten", hvor hun spillede en skælmisk og troskyldig ung pige; en lille, buttet skikkelse, ung i sine bevægelser, et blødt ansigt som lyste af venlighed, og skyggerne var smilehuller og strålende smil. Da hun på et tidspunkt giftede sig med en ældre adelsmand krævede han (som egoisten i Mussets "Bettine") at hun skulle holde op med at spille teater. Det overholdt hun, selv om publikum i Warszawa stadig konstant griber muligheden for at protestere mod dette. Hvor hun i "Gnisten" havde en replik der omtrent lyder således: "Jeg må spille komedie på ny", blev der efter forudgående aftale mellem tilskuerne kastet hundredvis af buketter op på scenen, og forestillingen blev afbrudt i flere minutter.

Den anden langt større skuespillerinde som Polen har frembragt, og som har opnået verdensberømmelse og derfor i de senere år mest spiller på engelsk i London og Nordamerika, og kun i 6 uger hvert år optræder på teateret i Warszawa, betegnes normalt med sin første mands efternavn, Fru Modrzejewska. Polakkerne er med rette stolte af denne kvinde. Da man i 1879 ville bringe Kraszewski en national hyldest i anledning af hans 50-års jubilæum som

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

forfatter blev Helene Modrzejewska anmodet om at komme til Krakow for at deltage i festspillet til ære for denne produktive. Både hendes udseende og hendes kunst er i en klasse for sig. Selv nu hvor hun er over 40 år gammel er hun blændende smuk, og skikkelsen er stadig slank og elegant, uden at virke anorektisk; og ansigtet med de regelmæssige træk, de store mørke øjne, mundens rene kraftige linjer og smilets asiatiske ynde ville aldrig kunne tabe sin skønhed. I Dalila af Feuillet, i Sardou's Odette og i Gnisten havde hun beslægtede roller; men jeg har ikke set større kunst end hvor hun som Odette under besøget hos sin datter må undertrykke de moderfølelser, der overvælder hende. En af Fru Modrzejewskas mest fremragende roller er Nora i Dukkehjemmet. Jeg nærede et hedt ønske om at se hende i denne rolle, og hun var næsten lige så vild for at spille den for "Ibsens landsmand"; men vi havde gjort regning uden teaterdirektørens vilkårlighed, der i sidste øjeblik, simpelt hen for at drille, trak tilladelsen tilbage.

Fru Modrzejewska foretrækker dog at spille Shakespeare, og hendes engelske repertoire består næsten udelukkende af Shakespeare-roller. Sin sans for engelsk poesi og sin videre kunstneriske udvikling har hun fået af indpodet af sin nuværende mand, Hr. Karol Chlapowski, som er en verdensmand med forstand på kunst. Det er naturligt nok at hun har følt behov for en større skueplads for sine evner end den, som det polske sprog tilbød hende; men der er den fare at hun med det omrejsende virtuosliv som hun har ført i de senere år tvinges til at indskrænke sin kunst til grovere effekter.

Mens teateret som sagt endnu er polsk, er det polske sprog ubetinget forbudt på universitetet. Alle forelæsninger – uanset om de afholdes af polakker eller russere – skal holdes på russisk. End ikke polsk litteraturhistorie kan afholdes på landets eget sprog. Selv på universitets gange er det forbudt for de studerende at tale polsk med hinanden.

En endnu større trussel mod den polske nationalitet er påbuddet om at også al skoleundervisning skal foregå på russisk; i skolerne gennemføres selv de få timer der gives i

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

polisk sprog på russisk. Det er strengt forbudt at tale polsk i frikvartererne eller på skolens grund, og for nylig tilbragte en lille, polsk dreng et døgn i arrest i en mørk celle, fordi han da han forlod skolen, men stadig var på dennes område, på polsk havde sagt til en kammerat: *Lad os gå sammen!* Det styre skolerne er underkastet med hensyn til undertrykkelsen af den nationale karakter indskrænker sig ikke til det sproglige. I en familie som jeg blev foreslået at besøge var følgende sket: Sønnen i huset – en enkes eneste søn – en dreng på 16 år, havde en aften i teateret på sine kammeraters vegne kastet en krans til Helene Modrzejewska. Få dage senere lod skolebestyreren efter ordre fra undervisningsministeriet drengen tilkalde, og gav ham ikke blot besked på at forlade skolen, men erklærede at han var forment adgang til en hvilken som helst skole. Det var straffen for at have gjort sig skyldig i en polsk demonstration. Drengen gik hjem og skød sig en pistolkugle gennem hovedet.

Man kan måske undre sig over at bestemmelser som under visse omstændigheder driver halvvoksne børn til selvmord bliver overholdt, eller at en så uskyldig ting som at kaste en krans er forbudt. Men svaret herpå er, at i Warszawa er alt hvad der røber kærlighed til sproget forbudt.

Det er fx, hvor underligt det end måtte lyde, forbudt at undervise almindelige mennesker, idet der kun må undervises på russisk, hvilket almindelige mennesker ikke forstår. Uvidenheden er stor; kun 20% af befolkningen kan læse og skrive. Selv for den fremmede, som kun tilbringer nogle uger i Warszawa, er dette påfaldende. Man ser aldrig, sådan som i andre byer, en hestevognkusk som læser en avis, kuskene kender normalt ikke en gang tallene. Man opgiver gadenavnet, siger "til venstre" og "til højre", og giver tegn når de skal holde. På landet må uvidenheden om alt hvad der har med det boglige at gøre være betydelig. Ikke desto mindre skete det for nylig at en ung pige som på et gods gav sig til at undervise 4-5 bønderbørn modtog et tilhold fra de lokale myndigheder om straks at indstille undervisningen. Den lokale embedsmand forklarede at han

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

havde kendt hendes forældre, og nødig ville være skyld i at hun blev sendt meget langt bort, hvilket der ikke var nogen tvivl om ville indtræffe hvis hun blev ved med at fremture med sin undervisning, og dermed tvang ham til at anmelde sagen.

Hver gang velhavende og patriotisk indstillede folk på landet han ansøgt om tilladelse til for egen regning at oprette en polsk landsbyskole har de fået afslag, og da enkelte velhavere til sidst i fortvivlelse over det lave uddannelsesniveau gav fortabt, og erkendte at russisk undervisning var bedre end slet ingen undervisning, og derfor begyndte at åbne russiske skoler, så viste det sig at ingen dukkede op, og at bønderne foretrak uvidenhed frem for at erhverve sig kundskaber på et fremmed sprog.

En gang i mellem spænder regeringen dog buen så højt at den brister. Således for eksempel for omkring 10 år siden, da en befaling påbød at alle indenrigsbreve skulle have en russisk afskrift. Som følge deraf sank antallet af forsendelser så voldsomt at man måtte notere en betydelig nedgang i postvæsnets indtægter, og man blev derfor nødt til at lade den pågældende befaling gå i glemmebogen.

Samtidigt med bestræbelserne på at russificere sproget søger man fra regeringens side at bringe jordbesiddelser over på russiske hænder. Efter det sidste store oprør blev der den 10. december 1865 udstedt en Forordning som forbød polakker at erhverve jord i de gamle russiske provinser, Litauen, Podolien, Volhynien og Ukraine; ordningen forbød endda at testamentere fast ejendom til andre end slægtninge i lige linje (børn). Efter loven eksisterer polakker imidlertid ikke siden oprøret, de er alle russere. Selv Kongeriget Polen benævnes officielt kun Vistula-land. Derfor var der mange der mente at regeringen ved polakker mente de som bekender sig til den Romerskkatolske religion, og som bor i det gamle Polen, og at forbuddet mod jorderhvervelse følgelig ikke ville kunne udstrækkes til andre. Men på en forespørgsel om hvem der er polsk lød svaret: "Generalguvernøren afgør nationaliteten", - et svar der ikke levnedde noget håb.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Dette var et meget hårdt slag for de polske nationale kræfter, for der er ikke noget land polakkerne identificerer sig tættere med end Litauen, der siden Kong Jagiello og Dronning Jadwigas tid (1386) har været i union med Polen, og som på trods af at det sprog der tales intet har at gøre med polsk, også har følt sig som en del af den polske nation. Mange af de kendteste polakker stammer fra Litauen, og citerer ofte Mickiewicz berømte ord: "Litauen, mit fædreland, du er som godt helbred. Hvem der aldrig har savnet dig, har aldrig kendt dig værd".

Det er kun naturligt at de som kunne omgik loven, ved som forpagtere at bo på og dyrke den jord de ikke kunne besidde som ejere, et forhold der blev lettere af at mange russiske stormænd, som af regeringen var blevet belønnet med et litauisk gods som gave, hurtigt begyndte at føle sig så ensomme og dårligt tilpas i landet, at de simpelt hen bare ønskede at blive fri for ejendommen, eller i hvert fald for at skulle bebo og dyrke den, og derfor med stor fornøjelse overlod det til andre. Faren for at russerne skulle opkøbe al jord i Litauen synes således afværget. Men en ny Forordning af 27. december 1884 har netop sat sindene i kog; den befaler, at ingen Polak – og jeg erindrer om at Generalguvernøren afgør nationaliteten – kan forpagte eller forvalte jord i nogen af de i den tidligere forordning nævnte landsdele, og (hvad der strider mod vesteuropæiske idealer) i øvrigt er denne Forordning indført med tilbagevirkende kraft, således at alle tidligere forpagtnings- eller forvaltningskontrakter hermed er erklæret ugyldige. Sådanne forordninger er særdeles effektive.

I den senere tid er der taget en lang række lignende tiltag på det kulturelle område.

Ud over den ovenfor angivne ineffektive censur findes der også en effektiv af slagsen. Ugebladet Prawda (sandhed), det mest moderne blad i Polen, positivisternes organ. Det har 3.400 linjer. Det er hændt at man i et enkelt nummer har strøget 7.000 linjer korrektur, inden bladet kom ud. Censuren synes at være for lunefuld til at man på forhånd kan regne ud hvad den vil acceptere. Redaktøren, den

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

kendte forfatter Aleksander Swientochowski, skriver som om der ikke er nogen censur, og som redaktør kan han ikke sende sine artikler til et andet blad.

Dette opsyn med alt hvad der bliver skrevet skulle i det mindste have den positive effekt at skribenterne ikke bliver straffet for det de skriver. Eftersom intet kan offentliggøres med mindre det først er gennemset og godkendt synes det umuligt at forfattere kan overtræde loven om hvad de må skrive. Alligevel træffer man unge skribenter som flere gange har afsonet 3 eller 5 måneders internering i det indre Rusland; de straffes for deres hensigter, for det man i deres korrektur har strøget, eller rettere, de ved ikke bestemt hvorfor de er blevet straffet, og de er ikke blevet dømt efter en lov, men interneret efter en politiforholdsregel.

Regeringen behøver nemlig ikke love for at gøre hvad den ønsker, den har noget meget bedre til sin rådighed, nemlig "forvaltningens vej", hvilket som regel vil sige Sibirien.

Jeg har nævnt ordet som ligger i Warszawas luft, spøgelset som ruger over byen som en mare, truslen som lurker ved hver mands dør, mindet som man kan læse i så mange menneskers ansigt.

Den første dame jeg førte til bords den første dag af mit ophold i Warszawa – en smuk og fin dame med et Mona Lisa-smil samt en stolt og smidig skikkelse, havde tilbragt tre år i Sibiriens bjergværker. Hun havde leveret et brev under oprøret.

Næste aften var der i en enkelt, ikke specielt stor, sal samlet over 200 års ophold i Sibirien. Mange mænd havde tilbragt perioden 1863-1883 der, hvis man medregner den tid det havde taget dem at gå til fods dertil. Det tager forskellig tid, alt efter hvor i Sibirien man er forvist til, men det er altid en meget lang vej, og denne vandring er noget af det frygteligste ved straffen. Fra Kiev til Tobolsk tager turen et år, til Nertsjinsk-minerne i Irkutsk mere end to år. En aften ved et selskab bad en ung mand mig tale lidt med hans far, som sad i en krog. "Det er", sagde han, "den enbenede

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

ældre mand, De ser derhenne." Han havde mistet foden under opstanden, var blevet forvist, og havde med sit træben måtte gå hele vejen. Det tog to vintre og en sommer.

Det er klart at man i Warszawa så vidt muligt sørger for de hjemvendte, som altid er uden egne midler, eftersom inddragelse af formue og fast ejendom var en del af straffen. Af de endnu levende medlemmer af den nationale oprørsregering fra 1863 har en af dem en boghandel, en anden job i et privat firma osv.

Efter oprøret blev i alt omkring 50.000 polakker forvist. De blev enten idømt hårdt arbejde i saltsyderierne og bjergværkerne, eller til tvangsarbejde i fæstningen, eller (for de flestes vedkommende) blot til at tage fast ophold i en eller anden landsby, fra hvilken det var umuligt at undslippe, og med skarp indskrænkning af hvad det var tilladt at beskæftige sig med. Nogle kunne indenfor angivne grænser bevæge sig frit, selv for disse var visse jobtyper dog strengt forbudt, fx. funktionen som lærer. De førtes til deres bestemmelsessted i grupper på omkring 300 personer, bevogtet af kosakker og vagthunde; natten tilbragte de store skure, hvor der var brikse til kvinderne og børnene, mens de øvrigt sov som de bedst kunne. Det anslås at der stadig befinder sig omkring 1000 polakker i Sibirien, mens der findes flere tusinde bønder og litauisk småadel, som er blevet tvangsforflyttet for resten af livet.

Få lande ville mentalt have kunnet overleve et sådant intellektuelt dræn som det Polen har gennemlevet i løbet af de sidste 20 år. Forestil sig blot hvad et ti gange mindre tab på 5.000 mennesker ville betyde i Danmark, eller et 100 gange mindre tab, såfremt 500 af de mest fremragende personligheder ville blive sendt bort i en lang årrække.

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

3

Hvordan var så situationen omkring år 1800 for det folk, på hvilket fremmedherredømmets tryk hvilte, og som var blevet delt i tre dele, med hver sin kejser som hersker i hver det af det parterede land, et folk som endnu lever og gør alt hvad det kan for at overbevise et ligegyldigt Europa om sin livskraft og levedygtighed?

Det var et folk som netop under sin mest strålende genfødsel faldt som offer for andre magters brudte løfter og besiddelsestrang.

Fra slutningen af det 14. århundrede til slutningen af det 16. århundrede havde Polen været Østersøens dominerende magt, en magt der strakte sig fra Østersøen til det Sorte Hav, fra Elben og Oder til Dniepr-floden, over et areal på mere end 800.000 kvadratkilometer. Polen var en stor republik med en valgkonge, nærmere bestemt et adels-folkevælde, for der var så mange adelsmænd, og de hævdede hver i sær den politiske lighed mod velhavende stormænd, at forfatningen havde et folkeligt præg, selv om den kun gav adelen rettigheder. Parlamenterne gennemførte ideen om næsten ubegrænset frihed for den enkelte.

Det svage punkt i denne organisation var at adelen kun udgjorde omkring 1 million mennesker af en befolkning på 8-13 millioner, og at den herskende klasse efter at have virkeliggjort sit lighedsideal stod stille i død konservatisme. Samfundet stod indtil midten af det 18. århundrede ubevægeligt, fordi adelen betragtede enhver forbedring for et indgreb i dens rettigheder, og lidenskabeligt kæmpede for både det frie kongevalg, som havde udartet sig til en ren auktion af kronen til den højstbydende, men også for *liberum veto*: hvert enkelt parlamentsmedlems ret til ved sin indsigelse at forhindre enhver beslutning. Ingen andre steder har den enkeltes personlige og politiske betydning taget et sådant omfang.

Reformideer trængte – primært fra Frankrig – langsomt igennem i den anden halvdel af det 18. århundrede, da det allerede var for sent. Ideerne blev først udbredte efter

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Polens første deling i 1772. Fra dette tidspunkt blev den herskende orden med lidenskabelig konsekvens underkastet en gennemført kritik, hvis resultater sås i den berømte parlamentssamling, som varede i 4 år, og som trådte sammen et år før udbruddet af den franske revolution. Under parlamentssamlingen var det nationale parti i stadig kamp med de få forhærdede reaktionære og købte forrædere, som handlede som agenter for Kejserinde Katharina; de arbejdede konstant, i hemmelighed og enighed på en forfatningsreform, og endeligt – den 3. maj 1791 – en historisk dato i polens intellektuelle historie, blev den endelige forfatning i et ni timers møde forelagt, drøftet, antaget og bekræftet af kongen og parlamentets medlemmer i forening. Selve vedtagelsen af forfatningen var et vidnesbyrd mod påstanden om Polens manglende evne til at styre sig selv. Selve forfatningen var et for sin tid fortræffeligt værk, som blandt andet gjorde kongemagten arvelig, indsatte ansvarlige ministre og afskaffede liberum veto.

Hvis folket selv havde kunne styre sin skæbne havde det nemt fået bugt med den lille gruppe reaktionære adelsmænd der på russisk initiativ allerede i 1772 samledes i byen Targowice for at bede Rusland om hjælp til beskyttelse af deres gamle frihedsrettigheder. Den svage Kong Stanislaw August bøjede sig som bekendt efter presset fra den russiske hovedstad, Petersborg, brød sin ed og tiltrådte forbundet i Targowice. Der kom også Preussiske hære under påskud af at bekæmpe Jakobinismen, men i virkeligheden for at dele byttet med Kejserinden, det var så Polens anden deling, som skete i 1793.

Derefter fulgte den første store polske opstand med Kosciuszko som Diktator. Efter næsten tre dages kamp blev russerne fordrevet fra Warszawa, og hurtigt derefter blev også Litauens hovedstad, Vilnius, erobret. Kampen førtes med vekslende held, med nederlag, sejre og forræderier, indtil Kosciuszko – i forbindelse med Suravos pludselige ankomst på slagmarken – tabte det næsten allerede vundne slag ved Maciejowice, og han selv faldt hårdt såret i russisk

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

fangeskab. Som bekendt er det en af Polens fjender udbredt usandhed at han ved den lejlighed skulle have råbt *Finis Poloniae!* Suvarov stormede Warszawa-forstaden Praga, og holdt – efter at have dræbt 20.000 mennesker med sabler – den 8. november sit indtog i Warszawa. I 1795 fulgte så den tredje og sidste deling. Der eksisterede ikke længere nogen polsk stat.

Men det polske folk eksisterede fortsat; et folk der havde masser af heroiske, ridderlige, fremragende og unyttige dyder, og langt færre nyttige og praktiske dyder. Et begejstret og upraktisk folk, ædelmodigt og upålideligt, pragtsøgende og flygtigt, livfuldt og letsindigt, et folk der altid havde afskyet strengt og kedsommeligt arbejde, og altid havde elsket stærke eller fine sanselige og åndelige nydelser, men fremfor alt elskede de uafhængigheden med en vanvittig kærlighed, friheden til Liberum Veto, et folk som også efter tabet af uafhængighed og frihed var blevet tro mod sin gamle kærlighed.

Et lettroende og godtroende krigerfolk, som altid var rede til at sætte livet på spil på baggrund af et løfte som ingen havde tænkt sig at overholde.

Læg mærke til dette folks forhold til Napoleon, til hvem det efter den sidste deling af landet knyttede hele sit håb. Kun to år efter delingen enedes general Dombrowski med Bonaparte om at polske legioner (i national uniform, men under fransk ledelse) i Italien skulle kæmpe sammen med republikkens soldater. Polakkerne tog masser af stød for franskmændene i Lombardiet i 1797, i det Italienske felttog i 1798 og 99. Den første legion blev under Dombrowski næsten tilintetgjort i slagene ved Trebbia og Novi, den anden under Wielhorski gik ind i Mantua, som var under belejring af østrigerne. Da franskmændene blev tvunget til at overgive sig forpligtigede de sig til at udlevere østrigerne de østrigske desertører, dvs. polakkerne. Ikke desto mindre dannede polakkerne nye legioner, og deltog under konsulatet i kampene ved Donau og i Italien; men freden ved Luneville i 1801 indeholdt lige så lidt som den i Campo Formio 1797 nogen bestemmelse hvori Polens navn var nævnt.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

På samme måde håbede polakkerne ved hvert nyt felttog – lokket af løse løfter – at det ville lykkes at genoprette Polen ved hjælp af forbundet med de franske soldater. Denne drøm er indeholdt i den berømte sang som legionens soldater digtede fjernt fra deres land, Dombrowski marchen: *Endnu er det ikke ude med Polen! Ikke så længe vi lever!*

Efter freden i Luneville ønskede Bonaparte, der på det tidspunkt gik efter kejserkronen, kun at beholde polakkerne som sin personlige garde, og da General Kniaziczwicz besvarede dette ved at forlange sin afsked besluttede han sig for at skille sig af med dem. De blev først sendt til Italien; så fik de ordre til at tage til St. Domingo for at nedkæmpe en opstand blandt negrene, som derovre kæmpede for deres frihed. Deres indvendinger nyttede intet. Truet fra alle sider af artilleriild blev de indskibet i Genua og Livorno, og under denne frygtelige krig i dette usunde klima fandt de næsten alle deres død.

Og dog kæmpede polske legioner atter side om side med Napoleon ved Jena. Ved freden i Tilsit blev Rusland skånet, og kun ud af det den gang Preussiske Polen blev det lille Storhertugdømme Warszawa oprettet. Men dette var nok til igen at vække polakkernes tiltro, og vinde deres tillid. Mens felttoget mod Rusland blev forberedt prøvede Kosciuszko som svar på Napoleons smiger forgæves at kræve bestemte og offentligt givne garantier. Da den franske efterretningsschef, Fouche, ikke var i stand til at true Kosciuszko til at underskrive en proklamation lavede man et ordinært falskneri i form af en proklamation som angiveligt var underskrevet af Kosciuszko, hvor han indtrængende opfordrede polakkerne til under våben at gå sammen med Frankrig. Man kunne have troet de blev helbredt for Napoleonsdyrkelse. Men på trods af alt hvad der var sket lykkedes det for Napoleon, da han i 1812 krydsede floden Niemen, at få 80.000 polakker til at følge ham under Josef Poniatowski, i det han kaldte den 2. Polske Krig. Året efter vendte 8.000 af dem tilbage.

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Polakkerne er livlige som sydlændinge, men de har ikke taget Machiavellis kunst til sig. Politisk begavede folk som italienerne har forstået at lade franskmændene rage kastanjerne ud af ilden for sig. Napoleon formåede at få polakkerne til at kæmpe for sig på tusinde slagmarker, blot ved at holde den hvide, polske ørn op foran dem, det er det folk som preusserne i 1870 gjorde helt elektriske ved at lade regimentsmusikken spille musikken fra nationalsangen, *Jeszcze Polska nie zginela*, som i Poznan er forbudt i fredstid.

En så ungdommelig eller barnlig begejstring er bestemt ikke noget der hjælper under den kamp der foregår for at genoplive de nationale folkeslag, her i industrialiseringens og militarismens tidsalder. Denne begejstring trives ikke godt sammen med sparsommelighed, flid, mandstugt, mådehold og sund fornuft, alt sammen egenskaber som hjælper til at sikre de enkelte mennesker og samfundets beståen.

I ældre skildringer af polakkerne ses det også ofte at man under alle omstændigheder kan regne med deres ridderlighed og personlige tapperhed, men er der er noget forfængeligt i deres stolthed, noget flygtigt i deres ædelmodighed. De virker egensindige, stridslystne og vil gerne diskutere for diskussionens skyld, ude af stand til at erkende nogen højere lov end deres egen vilje, og ude af stand til ret længe af gangen at lave om på deres vilje. Det fremhæves ofte at de ikke er gode til at administrere deres egen økonomi, let kommer til at mangle penge, uanset hvor meget de tjener, samt at de gennemblader tusindvis af bøger, uden at læse nogen af dem grundigt, spreder sig over for mange emner, og spilder deres tid og deres evner. Man har beskyldt dem for samtidigt med at de sværmer for ideer om frihed, at spille selvherskere overfor deres bønder, og for på samme tid som de er de ømmeste ægtemænd at have et par elskerinder ved siden af deres tilbedte hustru. Man har med andre ord identificeret en blanding af øst og vest hos dem.

Der har formodentligt været meget rigtigt og sandt i denne ældre opfattelse. Man kan få meget ud af at følge hvilke af

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

disse karakteristika det fremmede herredømme har udviklet, og hvilke de har udslettet.

Hvad kærligheden til ekstravagant beklædning er denne nødvendigvis blevet trængt tilbage. Det er selvfølgelig ikke sådan at alt det som i Cherbuliez's *Ladislaus Bolski* dybsindigt er symboliseret ved faderens fjerbusk, og som ligger dybt i den polske natur.

Den første aften i Warszawa var jeg til bal på rådhuset, og blev slået af den omstændighed, at der i den store sal, hvor der var samlet 500 par, blomsten af byens gode selskab, ikke fandtes en mand i salen som bar en dekoration, dog undtaget tre russiske officerer. Enhver polak giver næsten fra fødslen afkald på dekorationer og uniformer. I Warszawa går der en historie om en fattig skolelærer som havde udmærket sig og modtaget Stanislaus-ordenen, men til daglig gemte han den i en skuffe, og han brugte den kun til at straffe sine børn med. Når den yngste dreng var uartig, erklærede han: "Græder du nu igen, så kommer du til at sidde ved middagsbordet med Stanislaus-ordenen om halsen". Det hjalp.

Hvad angår de aristokratiske grundholdninger, så består de, omend i mere afdæmpet form. Polakkerne har ingen medfødt trang til borgerlige dyder; hans ideal er og bliver den store herre. Der er en gennemgående afsky for at tælle og lægge sammen, for at regne, beregne og føre regnskab. Overalt hvor polakker og tyskere konkurrerer indenfor handel og håndværk trækker polakkerne det korteste strå. De store fabrikker i det russiske Polen, som i ly af en kæmpe stor beskyttelsestold kan berige sig på købernes bekostning, er næsten alle indvandrede østrigere eller preussere. I dette århundrede har man endog set en hel fabriksby vokse op (Lodz) med amerikansk hurtighed, en by som ligger midt i Polen, men grundlagt og beboet udelukkende af tyskere. Polakkerne er og bliver et aristokratisk folk; den borgerstand som efterhånden er opstået mellem adelen og bønderne er endnu forholdsvis fåtallig, og borgerlig levevis vil længe endnu for de fleste polakker stå som en fornem polak der lægger vægt på at

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

spise og drikke, eller som greven udtrykker det i Krasinskis *Den Ugudelige Komædie*: "det at sove den tyske spidsborgers søvn hos hans tyske kone".

Man må ikke glemme at den polske adel i sit væsen var helt anderledes en adelen i de fleste europæiske lande: den var aldrig nogen afsluttet kaste; Jan Sobieski adlede i sin tid hele sit rytteri, efter med succes at have forsvaret Wien; endnu i vort århundrede har man adlet hele infanteriregimenter, så i dette øjeblik findes der i Polen forskellige dele ikke mindre end 120.000 adelige familier. Adelen svarer således her til hvad man ellers i Europa kaldes den højere borgerstand. Man skal også være opmærksom på at titlerne fyrste, marquis osv. ikke er originale polske titler, men nogen som er blevet tildelt de fornemmeste familier af de fremmede erobrere, hvorfor de ikke bruges meget i selve Polen. Lige som i Paris tiltaler man i Warszawa en grevinde med *Madame*, ikke *komtesse*. Selv når folk bliver præsenteret for hinanden hørte jeg aldrig nogen nævne titler, en herlig ting når man lige er ankommet fra Tyskland.

Imidlertid er forholdet mellem herskabet og tjenere noget præget af asiatisk mentalitet. Der bliver ødslet med tjenestefolk, og i ethvert velhavende hus er der fx en dørvogter, der sidder hele dagen på en stol i porten for at lukke den i forvejen åbne trappedør op. Man fik aldrig en dansker til at sidde så længe på en stol. Et påfaldende træk er også tjenernes vane med at sidde og vente på at herskabet kommer hjem ud på natten, selv om de på forhånd har fået tilladelse til at gå i seng. Ud fra nordiske normer er deres ydmyghed også overraskende. En polsk tjener kysser end ikke på hånden, men på sin herres ærme, og vanen med at udtrykke taknemmelighed eller hengivenhed på denne måde stikker så dybt at jeg flere gange iagttog hvordan unge, polske studenter førte en fremmeds arm til deres læber som et udtryk for ære og agtelse.

Polakkerne er sikkert ikke blevet meget mere økonomiske under det fremmede herredømme end de var tidligere, dog

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

måske med undtagelse af i Poznan, hvor det tyske forbillede gør sig gældende. Til gengæld ødsler man der med sin tid.

Da der ikke er nogen forsamlingsfrihed er det heller ikke tilladt at have foreninger – den eneste klub som fandtes i Warszawa blev opløst da den for nogle år siden i en forstad ville forhindre nogle optøjer mod jøderne, hvorimod politiet ikke skred ind. Da alt offentligt liv i det hele taget er forbudt må der ikke være mere end 50 mennesker samlet i en sal uden politiets tilladelse og opsyn, og privat selskabelighed har derfor erstattet offentlige møder.

Gæstfriheden er meget stor og meget smagfuld. En sjælden og medfødt egenskab er takt. I den forbindelse vil jeg gerne nævne den stil der blev udvist ved min ankomst til Warszawa. Jeg blev kørt til en stor, overdådig udstyret bolig med sjældne malerier og bøger: mit navn stod på døren, på skrivebordet lå der visitkort med min Warszawa-adresse, og jeg havde to tjenere til opvartning, som begge forstod fremmede sprog.

Gæstfrihed er en dybtliggende egenskab hos det polske folk; den er sikkert specielt udviklet i forhold til fremmede fra den tid hvor der sjældent kom fremmede til Polen, men hovedårsagen til at den blomstrer op blandt polakkerne nu om dage er øjensynligt den at det selskabelige liv fuldstændigt må erstatte det offentlige liv.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

4

På den tilrejsende kan Warszawa på mange måder næsten virke som en fransk by. Fransk er polakkernes første fremmedsprog, det sprog som eliten behersker perfekt; jeg har dog truffet enkelte som næsten har glemt det under et 20-årigt ophold i Sibirien, men ellers er fransk et sprog man taler lige så flydende som modersmålet, og ofte endnu bedre end russerne taler det. I de højere klasser taler man endog ofte fransk indbyrdes, et fænomen som er tiltaget siden århundredeskiftet, ikke blot på grund af det kulturelle samkvem med franskmændene og emigrationsbølgen dertil, men ønsket om at kunne mødes med russerne på sproglig neutral grund spiller også en rolle. Da polakkerne nu i øvrigt ofte er blevet kaldt nordens eller østens franskmænd, og da de selv anser sig for beslægtede med det franske folk i kraft af deres fejl, det de selv betegner som flygtighed og ustadighed, så undgår den tilrejsende ikke spørgsmålet om hvorvidt han ikke synes polakker og franskmænd ligner hinanden meget.

Ligheden er dog ren indbildning.

Hvis man endelig kan finde en smule lighed, så består den i en beslægtet evne til hurtigt at føle begejstring, og derefter hurtigt atter lede, dernæst en stærk trang til oplevelser og sindsbevægelser, og i kærlighed til snakken og glimmer.

Disse lighedspunkter udelukker imidlertid ikke en fundamental forskel mellem de to folk. Polakkerne forstår det forstandige i den franske tænkemåde, men det matematiske grundlag for den franske tænkemåde mangler i Polen helt. Franskmændene er i ordets gode betydning historiefortællere, mens polakkerne sætter tingene på vers. Der er også derfor det franske bogmarked er præget af prosa, mens det polske er præget af poesi. Intet kan vel desuden være mindre fransk end denne konstante og perfekte brug af et fremmedsprog, dette mærkværdige kendskab til fremmede kulturer, som man i Polen møder overalt. Man træffer i Polen unge piger på 10-12 år som taler 6 sprog næsten uden accent, hvilket ikke kan lade sig gøre i

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Frankrig. Næsten enhver veluddannet ung mand eller kvinde kender Europas vigtigste hovedstæder, og er bekendt med den mest indflydelsesrige litteratur. Både den lidenskabelige rejselyst og den deraf følgende pluralisme er i høj grad ufransk. Polakkerne udvider deres synsfelt og mindsker deres hjernekraft ved at lære fire eller fem fremmedsprog; franskmanden er i reglen uvidende eller specialist.

Den mest påfaldende forskel ligger dog formodentligt i forholdet mellem de to køn. Et grundlæggende træk i den polske folkekarakter er en vis forening af blidhed og energi. Men det der giver den polske karakter, og særligt den polske fædrelandskærlighed, et særligt stempel er det kvindelige elements overvægt i forhold til det mandlige.

En almindelig samtale er tilstrækkelig til at se at forholdet mellem mand og kvinde er meget forskelligt i Polen og Frankrig. Mens franske mænd altid har et vist frisprog når talen kommer på kvinder, nogen gange endog lidt vulgær, så lægger polakkerne som regel varme og ofte ømhed eller overbærenhed i omtalen af kvinder, og så vidt jeg har kunnet notere meget sjældent frivolitet.

Jeg har hos en italiensk forfatter fundet en bemærkning som muligvis afslører den dybere grund til denne tingenes tilstand. Han mener at manden hos de germanske folk som regel er mere begavet end kvinden, mens mand og kvinde hos de romanske folk er jævnbyrdige, men hos de slaviske folk er kvinden helt afgjort manden overlegen. Hvis man ikke lige tænker på opfindelser og kreative frembringelser vil man føle sig slået af disse ord. Mændene i Polen mangler så sandelig ikke lidenskab, mod og energi, men det synes som om kvinderne har mere. Mændene mangler ikke bevidsthed og indsigt eller handlekraft og frihedstrang, men det virker som om kvinderne har mere af det. Under Polens store opstande har man set kvinderne indgå sammensværgelser, gøre krigstjeneste og ofte frivilligt ledsage deres elskede til Sibirien. Forfatteren Mickiewicz's heltinde, Grazyna, anfører til hest en hærske, og der har været kvindelige efterfølgere i dette århundrede. Fremfor alt er Emilia Plater berømt, en ung dame fra en af Polens førende familier, som i 1830 fik et

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

helt område til at gøre oprør, deltog i flere slag, og til sidst, efter at have sluttet sig til de delinger som var under Dembinski, nægtede at gå over til Preusserne, hvorefter hun med sit korps banede sig vej gennem en fjendtlig hær, og til sidst døde af savn og overanstrengelse i et fjerntliggende skovløberhus. Mickiewiczs skønne digt, *Oberstens død*, har forherliget hendes minde. Under oprøret i 1830-31 var der ikke en bataljon eller eskadron i den polske hær hvor der ikke var kampdygtige kvinder; efter kampe og marcher plejede mændene altid at indrette en lejr til kvinderne, lige som de sørgede for ikke at bruge et sprog som kunne såre dem.

Tidspunktet for den slags bedrifter er nu overstået, men kvinderne er stadig de som er mest nationalt sindet, de føler mere intensivt og kritiserer mindre. Ikke desto mindre er kvindernes indflydelse gået noget tilbage i de sidste 20 år. Kvinderne virkede en gang mest som de der bar den katolske kirke, men troen svinder, hvor den ikke er forsvunden. Kvinderne virkede engang på samme måde som præsten, men forbundet mellem kvinderne og gejstligheden er blevet løst efterhånden som dannelse og kirke skilles. Hertil kommer at da alt offentligt liv er umuligt, og der hverken eksisterer forsamlingssteder eller foreninger af nogen som helst art, så søger mændene næsten udelukkende hinanden i det selskabelige liv. Eftersom selskabssalen gør tjeneste som politisk eller litterært samlingssted er de stadig mindre orienteret for at vinde kvinderne for deres interesser. Kvinderne føler sig tilsidesatte, oversete og forladte, omtrent på samme måde som i Sydtyskland, hvor mændene tilbringer alle deres aftener på ølstue, den eneste forskel er at her er der andre grunde til at de føler sig forladte. Trykket fra oven har tilsyneladende bidraget til at splitte kønnene og formindske kvindens sociale indflydelse. Den er i øjeblikket mindre i Polen end i Frankrig. De unge pigers opdragelse foregår i øvrigt efter samme grundsætning som der – man lader dem ikke alene et øjeblik, og ægteskaberne organiseres på samme måde som i Frankrig, idet de kommende ægtefæller sjældent kender meget til hinanden

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

inden brylluppet, og som regel ses første gang få uger inden begivenheden.

Den polske uro i sindet ligner heller ikke den franske. Den franske uro åbenbarer sig nærmest i det offentlige liv, overalt hvor de optræder i grupper, som en forsamling eller som et folk. Den beror på pludselige stemningsomslag, for hvilke ingen enkeltperson føler sig ansvarlig. Polakkernes uro er personlig, beror på en trang til konstant afveksling, dels på en instinktiv tilbøjelighed til alsidighed.

I Frankrig går en afbalanceret, klog og nogen gange fornem selvbevidsthed i arv fra familien til børnene, en holdning som indprentes fra barndommen, og som ofte bliver styrende for deres liv. I modsætning til i England eller Nordamerika lægger man i Frankrig ikke først og fremmest vægt på at udvikle den unge til et dygtigt menneske, som kan sørge for sig selv, man prøver derimod at lette hans vej igennem livet, skaffe ham fordele, forbindelser, beskyttelse, men andre ord, sikre hans fremtid og avancement i livet. Når banen først er lagt forlader den unge mand nødtigt sin løbebane, før han er nået til toppen.

Situationen er helt anderledes i Polen, hvor den unge mand i sit privatliv snarere lader sig lede af en letsindig drift end af klog selvbevidsthed, og hvor en eneste offentlig interesse står hævet over alt andet, nemlig det tabte fædreland, den mistede uafhængighed, modersmål, den nationale litteratur og kunst.

Fremmedherredømmet har utvivlsomt slået polakkernes letsindighed ned indenfor kunsten, til gengæld har det virket fremmende for den nationale mangel på ro indenfor privatlivets område.

Hvad skal en begavet ung mand egentligt foretage sig i det russiske Polen? Lad os antage at han studerer jura; han kan aldrig blive dommer, han kan overhovedet ikke blive embedsmand, med mindre han udelukker sig fra alt samkvem med sine landsmænd. Hvis han studerer medicin kan han aldrig få en stilling på universitetet, han kommer

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

aldrig til at stå i spidsen for et hospital, han vil aldrig komme til at lede en offentlig klinik, og han vil derfor aldrig nå tinderne indenfor sin videnskab. Følgen er at han, hvis han har råd – og der er fortsat meget rigdom i Polen, for at tjene penge er næsten det eneste som er tilladt for alle – går fra det ene studium til det andet, skaffer sig indblik i forskellige videnskaber, overrasker den fremmede med sin mangesidighed og indsigt, men i grunden ikke har noget egentligt fag.

I min egen kreds så jeg følgende eksempler: en ung, meget talentfuld, mand var begyndt som jurist, var gået over til medicin og var blevet læge, brød så med lægegerningen og købte en stor landejendom, studerede agerbrug og maskiner gennem 4 år, indførte talrige forbedringer på sit gods inden han solgte det, og i øjeblikket er han den bedste teaterkritiker i Warszawa. – En anden ung mand var begyndt som landmand, havde opgivet landbruget for musikken, begyndte at uddanne sig til virtuos, opgav forsøget og oprettede en instrumentfabrik, byggede igennem flere år violonceller, tabte derefter interessen og arbejder i dette øjeblik ved kunstakademiet i München, for at uddanne sig til gengremaler.

De har alt for mange forskellige evner, og for begrænset motivation til stadighed.

Kvinderne klager sig bittert derover. Som gode hustruer forsøger de at dele deres mænds interesser, og sætte sig ind i det de beskæftiger sig med, og de er fortvivlede over hvert andet eller tredje år at skulle begynde på noget helt nyt. De tænker med angst på hvad næste år mon vil bringe.

En aften da man på teateret spillede Feuillet's *Dalila*, og da den skuespiller der spillede Carniolis rolle ikke var specielt heldig, kunne jeg ikke holde et udbrud af forundring tilbage over at skuespilleren i en by som Warszawa kunne savne et forbillede for den geniale dilettant der opdrager den unge komponist, en by hvor der findes så mange unge mænd af Carniolis slags. Det bedste forbillede stod ved min side bag kulisserne. Og senere samme aften, hvor jeg i en kreds blev

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

spurgt hvorledes jeg som kritiker ville betegne det polske samfund for det ud af munden på mig: "I er et samfund af dilettanter".

Jeg tror det var en korrekt fortolkning, hvis man fortolker ordet i bred forstand, og holder sig for øje hvorledes polakkerne er kommet dertil.

Skal forestille sig et af naturen meget energisk folk, hvis energi man har tæmmet med en uigennembrydelig skranke; et krigerisk folk, der kun modstræbende går ind i hæren, og hvor stort set ingen unge mænd vælger at blive officerer; er yderst ambitiøst folk, for hvem adgangen til alle ledende stillinger og embeder er lukket, som ikke har chance for at opnå nogen officielle æresbevisninger, med mindre disse opnås ved at gøre vold mod egen overbevisning eller afstandtagen fra det sociale fællesskab med landsmænd; et folk som aldrig virkede spidsborgerligt, men som manglede nogle borgerlige dyder, og som nu i kraft af forholdene føler en konstant opfordring til forandring, et folk som elsker nydelse, og i hvis hovedstad der ikke findes et eneste forlystelsessted, som er åbent for offentligheden; et folk som havde et levende og kreativ tilgangsvinkel til politik, og som nu ikke har mulighed for at sætte sig ind i politiske forhold, og som hverken tør vælge nogen til at repræsentere sig, eller at drøfte sager af politisk rækkevidde, og hvor de politiske tidsskrifter i virkeligheden har et klart, overordnet mål. At tale om politiske aviser i Polen er som at tale om marinetidsskrifter i Schweiz. Man kan levende forestille sig dette folk, som higer efter et stort og frit liv i offentlighedens brede dagslys, men som er indespærret i privatlivets halvmørke. Man forestiller sig et folk som fra gammel tid har haft de mest ekstreme forestillinger om den enkeltes rettigheder i forhold til statsmagten, og som nu må leve uden nogen form for retssikkerhed når det drejer sig om overgreb fra tilfældige, overordnede embedsmænds side, som tænker på Sibirien på samme måde som vi andre tænker på en sygdom, der pludselig kan komme når vi mindst venter det!

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Når man forestiller sig alt dette vil man forstå at det tryk der virker fra så mange sider på samme tid har gjort, at der er opstået en sammentrængt livsvilje, en kogende livsintensitet, som kun kan udfoldes på det smalle område som er det levnet af myndighederne. Det bedre borgerskab i Warszawa kom i februar måned næppe i seng før klokken 4 om morgenen. I karnevalstiden har dagen i Warszawa 20 timer, og så længe sæsonen varer ødsles der med tid og kraft.

"Livet i Warszawa er en nervesygdom", sagde en af byens forstandige mænd til mig. Ingen kan holde det ud ret længe.

Det er dette folk som har opdaget planeternes dans om solen, og som også har opfundet polonæsen med dens stolte højtidelighed, og mazurkaen, med dens modsætning af maskulin kraft og feminin blidhed; og befolkningen var næsten lige så stolte af mazurkaen som af Copernicus. Mazurkaen er i Polen ikke kun den dans vi kender i Danmark, men en langvarig, vanskelig og lidenskabelig nationaldans, i hvilken herren og damen, skønt de danser hånd i hånd, uafbrudt udfører forskellige trin i samme takt. Det er trykkende for polakkerne at den strenge russiske regering har forbudt at danse denne dans i nationaldragt. Det fjerde eller femte spørgsmål man præsenteres for i Warszawa er: "Har de set vor nationaldans"? I ethvert andet land ville dette spørgsmål først komme på et langt senere tidspunkt.

Igennem hele karnevalstiden danser man, som det næppe ses andre steder. Der er formodentligt heller ikke andre steder hvor der afholdes så mange velgørenhedsballer. Man danser for alt, for "de fattige sypiger", for "de fattige studenter" osv. Jeg må indrømme, at når jeg stod og så på de dansende – nogen gange var jeg indbudt til to baller på en aften – kunne jeg ikke lade være med at tænke på det gamle ordsprog: Slavus saltans! (det slaviske folk danser). Men som en ung pige sagde i anledning af en moraliserende artikel i Prawda: "Hvad ville det nytte, om man i Warszawa lod være at danse!"

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Den lystighed med hvilken man hvirvler rundt er dog ikke en almindelig livsglæde; den minder snarere om den, som de fængslede under revolutionen udfoldede, i uvidenhed om hvad den næste dag ville bringe. Dette letsind er ikke almindeligt letsind, men det som man kan finde hos folk der til dagligt trodser lidelse og død.

Derfor er man også nogen gange alvorligere end ved tilsvarende begivenheder i andre lande. Ved en lille festlighed til ære for min person, som blev organiseret af repræsentanter for kulturlivet, blev der holdt en række taler på fransk og på latin, som er det sprog der traditionelt bruges i Polen i forbindelse med højtidelige begivenheder. En taler sagde nogle ord som i særlig grad bevægede forsamlingen, og på en gang stod der tårer i alles blik, og gamle mænd som havde tilbragt et helt afsnit af deres liv i Sibirien, og hundrede gange set døden i øjnene, sprang op og faldt taleren om halsen, mens tårerne trillede ned af kinderne på dem. På denne måde synes det som om det fremmede herredømme i lige grad har fremmet lysten til selskabelig adspredelse og modtageligheden for alvorlig sindsbevægelse. Evnen til at føle nydelse og smerte. Tendensen til lystighed og gråd synes forstærket på samme måde som hos en alvorligt syg person.

Desuden: Lige så lidenskabeligt som polakkerne lever i nuet, lige så meget går de op i historien. Intet andet sted kan man finde en sådan dyrkelse af historien, en sådan fastholdelse af nationale erindringer. Man klamrer sig til alt hvad der kan genkalde det Polen, der var. Vel er alle byens kunstværker og folkets skatte slæbt bort til Petersborg; selv byens store bogsamling på 300.000 bind har man berøvet staden; men des mere holder folket fast i de nationale erindringer. Den understøttes af det faktum at hele den polske litteratur, historieskrivning og malerkunst i dette århundrede er trådt i den nationale ides tjeneste. Malere som Matejko og Brandt – begge kolorister som har vanskeligt ved at opbygge let overskuelige kompositioner (Matejko på grund af nærsynethed) bevæger sig næsten altid på nationalistiske temaer. Digtere har behandlet Polen og Polens skæbne, selv

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

når de som Krasinski i *Irydion* lod handlingen foregå i det gamle Rom, eller som Slowacki i *Anheli* hensatte scenen til et sagnagtigt Sibirien. Poesien har næsten religiøs betydning i de polske hjem. De bedste værker er eller har været strengt forbudt læsning. Såvel erhvervelsen som besiddelsen var forbundet med fare. Som regel blev bogen straks brændt når den var læst grundigt nok til at tankerne huskedes, selv om ordene blev glemt – med samme smerte som en kvinde der ikke er fri brænder et brev fra den mand hun elsker. Man har i Polen ikke glemt den unge Levitoux, som blev sat i kastellet i Warszawa fordi man havde fundet et eksemplar af Mickiewicz *Dziady* hos ham, og som i fortvivlelse over den tortur han gennemgik, og i angst for i febevildelse at komme til at angive nogen af sine kammerater, med lænkede hænder trak natlampen hen under sin stråsejng og brændte sig selv op levende. Man har heller ikke glemt at flere hundrede litauiske studerende blev sendt til Sibirien for at have udgivet Krasinskis *Fristelsen* i bogform, efter at digtet ved en fejl var sluppet gennem censuren og var blevet udgivet som føljeton i et lille blad.

I ethvert hjem findes nu til dags de nationale forfattere, og selv om man har været nødt til at anlægge et nationalt polsk museum i Schweiz, fordi det ikke lader sig gøre i Polen, så findes der i næsten hvert hjem i Warszawa et album med afbildninger af Arthur Grollgers gribende malerier i Krakow, som forestiller Polens lidelseshistorie, et (forbudt) litografi med samme malers ***De forvistes tog til Sibirien***, og nogle billeder af Warszawas forsvar fra 1831, som forestiller det sidste polske regiment, som sprængte sig selv i luften. Polakkerne betragter ikke blot ansigterne med ømhed og rørelse, men også soldaternes forældede let komiske livjægeruniformer med deres spidse fliger, som hænger fra uniformen. Det er dog den sidste polske soldaterdragt.

Denne grænseløse nationalfølelse som undertrykkelsen medfører gør også at man nærer et indestængt had til enhver forfatter i udlandet som lejlighedsvis eller systematisk har skrevet noget som polakkerne opfatter som nedsættende. Man har ikke taget Heines kendte spottedigt

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

(Zwei Ritter) om de to kløgtige adelsmænd, Krapulinski og Waschlapski ilde op, man morer sig over dets humor og kan det udenad, men man er også klar over hvor varmt han mange steder har udtalt sig om Polen. Men man kender godt Freytags **Soll und Haben**; man har lagt mærke til en henkastet bemærkning af den yngre Dumas om de polakker **allevegnefra**, der deltog i Pariserkommunens opstand, og i februar var der nærmest oprør over at Eduard von Hartmann i en artikel i et ugeblad skrev **Lösen Ausrotten** (udryddelse) overfor polakkerne i Preussen, en udtalelse man tog alt for alvorligt. Polakkerne er i det hele taget alt for opmærksomme på hvad der skrives om dem andre steder i Europa. Men bekymring for hvad andre siger om en er jo en fast følgesvend for afmagten.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

5

En mægtig og for Polen ubetinget gunstig følge af det fremmede herredømme har været sammensvejsningen og sammensmeltningen af alt hvad der er polsk til en enkelt ide. Alle regionale forskelle er forsvundet til fordel for denne ene identitet; de forskellige dele af Polen, østrigske, preussiske og russiske polakker føler sig ubetinget som et folk. I nyere tid er det østrigske Polen blevet kernen som de andre dele slutter op omkring, eftersom polakkerne i Galicien nu har et eget parlament, hvor det er tilladt at tale polsk, desuden er der to nationale universiteter, og der er byer hvor man kan trykke skrifter som ville blive forbudt af den russiske censur.

Og som alle provinser, så flyder alle overbevisninger nu om dage sammen i en national enhed.

Polen var en gang et land hvor den romersk-katolske religion stod alene. I dag er blandede ægteskaber i Warszawa ikke noget specielt. I to hjem hvor jeg kendte værterne godt var i det ene manden protestant og hustruen katolik, i det andet omvendt. Der skal tilføjes at i ingen af disse hjem blev der lagt nogen særlig vægt på religionsudøvelse.

Hvad jøderne angår er der så mange af dem i Polen fordi landet under jødeforfølgelserne åbnede sig for dem som et fristed. Det særlige tyske jødehad, som man har pyntet med det affekterede navn antisemitisme, og som i den senere tid er blevet importeret af visse danske grupperinger med hang til at promovere tysk reaktion og tysk råhed, har ikke kunnet slå rod i russisk Polen. Naturligvis har jøderne også her først sent fået de samme borgerrettigheder som de øvrige indbyggere. Alligevel deltog jøderne allerede i 1794 i de nationale forsvar, da fortvivlelsen væbnede Warszawa mod russerne; under Kosciuszkos faner kæmpede et regiment af jødiske frivillige, ledet af den jødiske oberst Berko som i 1809 faldt i kamp mod østrigerne. I 1830 forkastede den fordomsfulde og ubeslutsomme nationale oprørsregering jødernes ansøgning om at kunne træde ind i hæren, i stedet for som tidligere at betale en afgift. Det var den samme

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

regering som vragede bøndernes hjælp, og som ikke ville samarbejde med oprørerne i de tidligere polske provinser. Da oprøret var slået ned straffede Zar Nikolaj jøderne for deres ansøgning ved at indlemme dem i sin hær. Og ikke nok med det: da jøderne ligeledes havde ansøgt den nationale oprørsregering om tilladelse til at deltage i det polske undervisningssystem på alle planer erklærede Zaren at han for fremtiden ville sørge for deres undervisning. Han lod med et slag 36.000 jødiske familier føre over grænsen "for at unddrage dem fristelsen til smugleri", som det blev udtrykt, og han befalede dem at bosætte sig på de sydrussiske stepper og dyrke jorden der. Bevæbnede Kosakker kom med udvisningsordren. Alle møbler blev kastet ud på gaden. Oldinge, kvinder og småbørn måtte udmattede slæbe sig af sted til bestemmelsesstedet. Selv når en kvinde sank udmattet om på vejen måtte hendes mand gå videre. Og på det nye opholdssted ramtes de forviste så af den hårdeste straf: børneudskrivning. Ved omfattende strejftog bemægtigede man sig i 1842 alle smådrengene fra 6-års alderen, og sendte dem under bevogtning af kosakker til byen Archangelsk, hvor de blev opdraget til matroser. Det forstår sig at de døde som fluer undervejs.

Den fælles ulykke har knyttet de polske jøder til deres kristne landsmænd; for også de øvrige polakker havde måtte lide under børnebortførelser. En ordre fra fyrst Paskiewicz af 24. marts 1832 blev udført efter ordlyden: "Det har behaget Hans Majestæt Zaren at befale, at alle omflakkende, forældreløse eller fattige drengbørn i Polen skal indlemmes i Kantonisternes Bataljon og følgelig bortsendes i masse til Minsk, hvor der vil blive taget bestemmelse om dem efter H. M.s Generalstabs Reglement". Gennemførelsen af denne befaling er ikke nogen enestående begivenhed. Seks år senere, den 13. april 1838, kunne man i Warszawas aviser læse følgende meddelelse fra Guvernementsrådet: "Den 18de i denne måned finder i rådhusalen en offentlig licitation sted angående overførsel til St. Petersborg og Ural af nogle tusinde sønner af polske adelige." Fra da af har jødiske og kristne polakker følt sig, om end måske ikke som et fælles samfund, men dog som en fælles nation. Selv om jøderne

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

fortsat udskilte sig fra resten af samfundet i kraft af deres beklædning og sprog, da så man i 1860 en velvillig indstilling, og spørgsmålet om ligestilling blev løst da der i 1861 på Slotspladsen og en anden stor plads blev skudt på den knælende mængde, som mens de kiggede ind i de russiske kanonmundinger sang nationalhymnen **Z dymem pozarów** og anråbte Gud om at skænke polakkerne frihed og et fædreland. Her kom jøderne med en utvetydig tilkendegivelse, hvor de lagde deres nationale sindelag for dagen. Sammen med deres rabbinere gik de i store mængder ind i de katolske kirker, ligesom de kristne i massevis drog ind i synagogerne for at istemme den samme hymne.

Men allerede hos Polens største digter Mickiewicz er følelsen af enhed klar; hans værk **Pan Tadeusz** fra 1834, der et blevet det polske nationalepos, slutter han med at Polens berømte nationalsang spilles for Dombrowski og hans soldater af en jøde.

"Den store mester" som digtet kalder ham, lader i mægtig begejstring, alene i kraft af sin særlige musik, hele Polens historie fra 1791 og til glide forbi tilskuerne. Den 3. majs brusende Polonaise danner udgangspunkt, så følger den falske akkord, forræderstrengens klang, der minder om Targowice-konspirationen, så march, angreb, kamp, stormløb og skud, børnenes stønnen, mødrenes klager; blodbadet i Prag drager forbi de tårefyldte blikke. Så forvandler tonearten sig til en gammel folkevises sørgende melodi, til sangen om den forviste kriger der flakker gennem skoven og mange gange er ved at forgå af sult og vanskeligheder, indtil han endelig synker ned for foden af sin lille, tro hest, og denne med hoven graver hans grav. I tæt flok om mesteren lytter soldaterne til den kendte melodi, og mindes de bitre dage da de sang denne vise for fædrelandets grav:

Dog de hævede hovedet, thi hvor ganske anderledes, hvor meget lysere klinger det ikke – stærkere, i anden takt bringende et andet budskab. Og atter lod mesteren sit blik svæve hen over strengene, flettende hænderne sammen og

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

begge slog med begge stave et slag, så kunstfuldt, så mægtigt, at strengene klang som malmtrumpeter, og mod himlen fløj hin navnkundige melodi, født af det hellige håb, hin triumfmarch: "Endnu er det ikke ude med Polen! March! Dombrowski! Til Polen!" - og alle klappede i hænderne, og "march! Dombrowski"! Jublede det gennem salen. Og som studsede han selv over virkningen, således bævede mesteren.....

Og bedækkede ansigtet, mens en strøm af tårer bryder ud gennem hans fingre, siger han til Dombrowski: "Ja, General! Du er den, hvem sangerens mund har varslet om!" Og digteren tilføjer: "således talte han, den brave jøde, han elskede sit fædreland som polak."

Mens der i øjeblikket ikke eksisterer nogen religiøse opdelinger sted i russisk Polen er der igennem de senere år opstået nogle parti-modsætninger, nemlig mellem positivistisk indstillede unge, som sætter åndelig frigørelse i højsædet, og de katolske fædrelandsvenner.

Katolicismen har i Polen længe syntes uløseligt knyttet til nationalismen. I mangel af kulturtilbud ville det uden de katolske præsters indflydelse have været umuligt at holde det store flertal af befolkningen forenet som et folk. Nu er der opstået det problem af de veluddannede ikke længere tror på katolicismen, og at de som taler for de unge ser den eneste mulighed for fremskridt i en kamp for den moderne livsanskuelse, imod fortidens. Mange har bekymret spurgt mig om det ikke er et problem for den polske kultur at den opretholder en tæt binding til katolicismen, sådan som dette ses hos den romantiske skoles store digtere, fx. Mickiewicz og Krasinski, og om den ikke kommer til at fremstå som forældet og forbigået i det europæiske samarbejde; enkelte fremstående personligheder, herunder først og fremmest Swientochowski, har følt sig tvunget til at udtale sig om religion på en måde som har såret mange og gjort endnu flere ængstelige. I den sidste tid har en fremragende forfatter som Sienkiewicz, der oprindeligt og indtil nu har været radikal, følt det hensigtsmæssigt at slutte sig til det konservative parti. Det er blot beklageligt at han ved at

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

modtage et betydeligt årligt honorar som redaktør for en kirkeligt orienteret avis, hvor han reelt kun er kransekagefigur, har udviklet forholdene og sat sig eget gode navn på spil.

Der er her tale om et tvungent valg, som mere end noget andet nager den polske intelligens. Mange af de bedste vover ikke at sige hvad de tænker, fordi de ikke vil skade den sag der ligger dem mest på sinde, eller rettere den eneste sag der virkelig ligger dem på sinde: Polens sag. Andre fremragende personligheder nærmer sig det synspunkt der under almindelige forhold ville være uigendriveligt, nemlig at der findes ideer som er vigtigere end tanken om fædrelandet. I praksis bliver spørgsmålet et spørgsmål om hvad der findes mest hensigtsmæssigt.

Min helt personlige position i dette spørgsmål var en positiv holdning fra den fremskridtsvenlige klikke i Warszawa, mens enkelte frisindede personer ønskede at undgå et brud mellem den nationalistiske fløj og ungdommens parti, og derfor så positivt på mit ophold i Warszawa, idet de mente at en fremmed med venner i begge lejre kunne fremme en forsoning. Man forsøgte således at udnytte mit ophold til at bringe parterne nærmere hinanden, og jeg fik ved en speciel lejlighed at vide at det var første gang i 15 år at repræsentanter for de forskellige partier var samlet i en sal. Det som jeg personligt har set i Warszawa har kun kunnet give mit høje tanker om polakkernes evne til at holde sammen som folk; særligt overraskede det konservative partis holdning mig. Flere katolske præster kom mig med hjertelighed i møde, og den største festlighed jeg var indbudt til under mig ophold blev afholdt af det konservative partis fører, ejeren af bladet *Slowo* (Ordet), Grev Przewdziecki. (Han er søn af en mand som med store ofre har udgivet den gamle polske historiker Johannes Dlugoszs samlede værker i 14 elegante bind, og en nær slægtning af grevinde Przewdziecka, der optræder som den anden ubekendte i dramatikeren Marimees værk over ubekendte personer.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Selv om den polske kultur nu efter min mening må være særdeles forsigtig og diskret, så er det tydeligt at oprøret i 1863 har haft stor betydning for polens kulturliv. De tåbeligheder og rædselsvækkende ting der skete dette år, den fortvivlede ubesindighed i den planløse opstand med dens tragiske udgang har gjort nationen ædru; for ædru, er det nogen der synes, for hvor det frem til 1863 var normalt hos polakkerne at se alle fortrin forenede i deres eget folk, så var det efter den tid normalt kun at tale vemodigt nedsættende om Polen. Men det er i hvert fald en stor fordel at den sygelige selvforgudelse der i 30erne trængte igennem da de to store modstandere, Mickiewicz og Slowacki, på samme tid omvendte sig til mystikeren Towianskis sværmerier (om Polens folk som mesiasfolk, der led for menneskehedens synd, og lidende frelste menneskeslægten) nu for evigt er død og begravet. Man har lært at se den brutale virkelighed i øjnene, og de forhåbninger man har – for selv om man ikke er superpositiv, så er der håb for fremtiden – de grunder sig nu ikke så meget på drømme og fantasier.

Endelig har det fremmedherredømme som er gennemført efter 1863 fremkaldt en åndelig tilstand som på trods af at baggrunden er ulykkelig har kaldt det skønneste og bedste frem i folk, en tilstand som minder om den som blev fremkaldt af den oprindelige kristendom under Roms undertrykkelse, en opfattelse der på mange punkter er mørk, men derfor ikke mindre sand.

Måske er der egentligt ikke nogen tilstand som er bedre til at skabe et folk end et sådant system, hvor ingen nogensinde modtager en åbenlys udmærkelse, titel eller dekoration, og hvor de officielle udtryk for ære betragtes med skam, mens til gengæld skammens officielle kittel, en politiske fangekittel, betragtes som ærefuld.

Ethvert barn som i Warszawa dagligt går forbi Paskiewicz's monument, og ethvert barn som hele tiden ser stenstøtten med forrædernes navne, vænner sig fra børn til den tanke at de som hædres af magthaverne i reglen ikke er de mest

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

fremragende borgere, og de som forfølges af magthaverne i reglen ikke er de ringeste.

Det som er kernen – den sande kerne – i den kristne lære, den sande vurdering af denne verdens hæder og skændsel, denne verdens retfærdighed, den virkelige storhed og den virkelige usselhed – denne vurdering kan alle her, selv den svagest begavede, på fingrene. Hvilken skole for livet! – Jeg tror at Polen er det eneste land hvor den oprindelige kristendom endnu eksisterer som samfundsmagt, og det både blandt kristne og ikke-kristne.

Polens navn findes ikke på Europa-kortet. Polens folk regnes ikke med blandt Europas folk. Dets sønner og døtres frihed og velfærd er i fremmede magthaveres vold. Dets sprog forfølges og undertrykkes.

Dette folk har blandt jordens mægtige ikke en eneste ven, derimod handlekraftige og konstant arbejdende fjender, og disse fjender befinder sig blandt de ubetinget mest indflydelsesrige personer i verden.

Til gengæld tror jeg at Polen blandt alle verdens folkeslag har de bedste blandt disse folk til venner.

Polen fremtræder som et folk der ikke blot er dødsdømt, levende begravet, men som trods alt bestandigt løfter på låget til sin kiste, og viser at livskraften endnu langt fra er udslukt.

Man møder her et folk hvor hver nerve er spændt, fordi de dag ud og dag ind kæmper for deres tilværelse, i stedet for som andre folkeslag at nyde den. Man ser her et folk som fuldstændigt er gået op i den nationale sag, og dog er denne nationale sag ikke anden end menneskehedens, det almenmenneskelige, sag.

Man elsker derfor Polen, ikke som man elsker Tyskland, Frankrig eller England, men som man elsker friheden. For hvad andet er det at elske Polen end at elske friheden, at have en dyb forståelse for ulykken, og at beundre modet og den stridbare begejstring!

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Polen er et sindbillede – et sindbillede på alt det som menneskehedens ypperste har elsket, og for hvilket de har kæmpet. I Polen er alt sammentrængt, alt det som fortjener mest had, det mest afskyelige, alt det mest elskelige og det mest strålende. Her findes livets modsætninger, her er verdensvæsnet sammentrængt som i en essens.

Overalt hvor der i Europa i det 19. århundrede er blevet kæmpet for friheden deltog også polakker, på alle kamppladser, på alle barrikader. De har undertiden taget fejl i deres syn på det de foretog sig, de lånte deres våben til en sag de troede var for menneskehedenes gode, de betragtede sig som frihedens garde, og de betragter stadig enhver som kæmper for frihed som en broder.

Men omvendt kan man også sige at overalt hvor der i Europa kæmpes for friheden, der kæmpes der også for Polen. Polens fremtidige skæbne er helt afhængig af Europas; hvis ideen om folkeslagenes ret til uafhængighed sejrer, sammen med hvert enkelt folks ret til fuld politisk frihed rundt omkring på jorden, så nærmer det øjeblik sig hvor Polens genopstandelse bliver mere end et håb.

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

II

Andet indtryk (1886)

1.

Klodens to mest bevæbnede lande, Tyskland og Rusland, står spændt overfor hinanden, ingen af dem har indført demokratiske forandringer eller ret til selvbestemmelse for individet eller folkeslagene, men de har for tiden et fælles mål; de stræber med alle midler på at udrydde en nationalitet på 14-16 millioner mennesker, som er bastet, bundet, undertrykt og kneblet som ingen anden nationalitet i Europa. Alligevel behandler magthaverne den som den var en trussel, der var ved at fortrænge de nationer som behersker den, og den betegnes uafbrudt som en trussel eller en fare.

Den polske deling skete for næsten 100 år siden; men den lader ikke de tre magter som stod for delingen falde til ro. Den dag i dag koster det store anstrengelser at opretholde og legitimere besættelsen. Ikke nok med at man har sørget for at verdenshistorien er blevet skrevet på en sådan måde, at al skyld ligger på det gamle Polens side, og alt det som hos andre folk regnes for dyd eller pligt stemples som landsforræderi, når det ytres af en Polak: fædrelandskærlighed, national hukommelse, et fælles sprog, had til fjender. Intet polsk medlem af den galiciske eller tyske parlament kan undgå at sværge troskab mod den fremmede besættelsesmagt, polske unge udskrives som soldater i de tyske, østrigske og russiske hære, anbringes i regimenter hvor der kun tales fremmedsprog, og må kæmpe for fremmede interesser. I den sidste tid er både Rusland og Tyskland begyndt at forfølge polakker på en måde der nærmer sig mishandling.

Fyrst Bismarck fordrev i begyndelsen af året omkring 50.000 polakker fra Preussen med få dages varsel, mænd, kvinder

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

og børn, som hjælpeløse måtte søge ly eller død. Han synes at have flere politiske bevæggrunde: for det første frygter han polonisering af de tysktalende landsdele, for det har vist sig at det polske sprog, på trods af at det bliver bekæmpet, stadig vinder terræn. Dernæst ønsker han under en forestående krig at have så få fjendtlige elementer i landet som muligt. Han fordriver ikke blot alle fastboende polakker fra Preussen, uanset hvor længe de har opholdt sig der, men han foreslår endog at de i Poznan bosiddende polakker skal tvinges til at afstå deres jord. Han vil købe polakkerne ud af det gamle land, og har krævet 100 millioner mark til kolonisering af landet, som om der var tale om ubeboede egne eller landområder beboet af vilde. Udvisningen praktiseres så strengt, at der i februar ankom en 91-årig kone til Warszawa, der som statsfarlig var blevet udvist fra Poznan. Og det skal end ikke være tilladt for enhver tysker at købe jord i Polske områder; ingen som har giftet sig med en polsk kvinde får tilladelse hertil, til al erfaring siger i henhold til Bismarck at en sådan kvinde i en håndvending gør sin mand til Polskorienteret. I fremtiden vil ingen polak fra Preussen kunne få ansættelse i Poznan, med mindre han er gift med en tysk kvinde; for kun i så fald er der håb om at germanisere ham og hans børn.

Det viser sig således at Bismarck betragter de polske kvinder som en endnu større fare for det tyske riges enhed og sikkerhed end mændene. Han har derved ufrivilligt givet dem stor ros, og vist deres stolthed og menneskeværd. Og de fortjenes denne ros. De er landets kerne, for så vidt som de angår kulturens beståen.

De kvinder man særligt bør tænke på her tilhører aristokratiet. I det menige folk lever nationalbevidstheden kun som en religiøs tilstand, og en middelstand som i de germanske eller romanske lande eksisterer ikke.

Det man i almindelighed kan sige om disse mere eller mindre aristokratiske kvinder er, at man ikke kan betegne dem som almindelige borgere. De er ikke huslige, og de er ikke smålige. De bedste af dem har en høj og sjælden stolthed, som beror på følelsen af kulturlivets styrke og renhed. Det er

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

kvinder som er blevet skabt til at herske, og som endog i små kår bevarer deres selvbevidsthed, som ligger i blodet på dem. Det er en type hvor kulturlivet fuldstændigt går op i den nationale sag. Mange af dem er fortsat ivrige katolikker, men for de fleste og de mest opvakte af dem har katolicismen kun værdi som et nationalt symbol.

De polske kvinder er berømte for deres skønhed, og det er fuldt berettiget. Det er næsten en trossætning i Polen at en ægte polsk kvinde skal være blond; det anses for det fineste. Selv om man ser enkelte kvinder som i hårets gyldengule farve minder om de svenske og norske, og som ofte også har en hud der er mere lys end hvad man møder i Norden, så holder dette ikke stik. Der er masser af brunetter, og flertallet har en hårfarve som nærmer sig askeblond.

Hændernes fuldendte form og de små fødder er navnkundig hos de polske kvinder. De sætter selv mest pris på hændernes skønhed. "Jeg ser på mine hænder, ikke på mit ansigt", sagde en, og en anden som ellers ikke tænker på sit udseende, og er for intellektuel til at være forfængelig, sørgede i Paris for at tilkalde byens mest berømte læge da hun fik frost i hænderne. Polske kvinder hævder at når de i Wien besøger skomagerbutikker, og her viser deres små fødder, så udbryder skomagerne: "Das kennen wir, das sind polnische fusse". Det siges også i Warszawa at man i de wienerske skobutikker har et særligt skab med fodtøj til disse fødder, og at dets indhold er særdeles forskelligt fra det til de engelske kvinder beregnede skab.

Den almindelige opfattelse her er, i lighed med andre steder, at den ægte polske kvinde lever for hjemmet og børnene. Måske mere for børnene end for manden, og hun har formodentligt ikke noget decideret seksualliv. Ægteskabet stilles mindre til skue end i Tyskland, og giver formodentligt ikke så ofte anledning til romaner som i Frankrig. De polske kvinders hoved er hedt, deres sanser beherskede.

Af og til sker der noget som ikke bør ske; en gift kvinde forlader sin mand og lever sammen med sin elsker; en ung pige gifter sig med sin fars kammertjener eller lignende,

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

men det er sjældne undtagelser. Når man ved en selskabelig lejlighed træffer en kvinde som flirter på en raffineret måde er hun næsten altid af fremmed afstamning. Derimod er eksempler på voldsom moderlig opofrelse relativt hyppige. Grevinde Rosa K, som på grund af sine familie- og formueforhold kaldes Polens førstedame, har i mange år levet alene i en ubetydelig bjerglandsby i Karpaterne af hensyn til sin lille, svagelige søns helbred.

I de bedre sociale lag synes kvindernes liv ved første blik ret meningsløst. Om sommeren på landet, som er domineret af patriarkalske forhold, har godsets frue imidlertid meget at gøre, men i Warszawa kan hun leve et liv i ren adspredelse.

En dame af det bedre selskab står op ved 11- eller 12-tiden, og går i seng klokken 4 om morgenen. Hun kører fra besøg til besøg, og fra det ene selskab til det andet. Men alligevel arbejder hun hver dag med blik for de offentlige og nationale interesser. Selv de mest uskyldige ting, som oprettelsen af et bibliotek, et hospital, en sy-skole, hvad som helst, bliver led i arbejdet for at styrke det polske. Når 4 damer mødes til en velgørenhedssammenkomst kommer der også nationale formål på dagsordenen.

Det er forbudt at lære pigerne polsk i en skole, men man må gerne lære dem at sy. Man tegner korsetter på tavlen for det tilfælde at politiet skulle vise sig; man har sytøjet på bordet, og bøgerne under bordet.

Enkelte fremragende kvinder med betydelige evner har forsøgt at gøre mere, som fx den kendte forfatter Elise Orzeszkowa, der selv anlagde et trykkeri for at virke i folkeoplysningens tjeneste. Denne virksomhed ophørte da regeringen forbød den, lukkede trykkeriet, og for en længere årrække påbød Fru Orzeszkowa at bo i byen Grodno. Hendes romaner har givet anledning til meget opsigt – Meir Ezofowicz er specielt læseværdig – og hun lægget et talent for dagen der er beslægtet med George Sands; de er skrevet med tungsindig fædrelandskærlighed, ud fra en begejstret tro på friheden; hendes mindre noveller har skarpe præg af virkeligheden og en bestemt kunstnerisk form, men med

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

samme patriotisk, opdragende sigte. En yngre kvindelig digter som når højt i lyrisk inspiration, Marja Konopnicka, har under kamp med de vanskeligste og mest trykkende livsforhold udviklet sig til et poetisk talerør for tankens og følelsens frihed, noget som endnu er et særsyn i Polen. Også i hendes poesi, som fx i hendes *Ode til Matejko* i anledning af maleriet *Slaget ved Grunwald*, dirrer fædrelandsforelskens klang.

Modsætningen mellem polsk og russisk er i virkeligheden aldrig ude af kvindernes sind. Man bliver hele tiden mindet om det i dagliglivet: en ung pige er blevet forladt af sin forlovede. Det fremhæves konstant at et forhold som gør det endnu mere troløst var, at han havde brudt forlovelsen for en russisk danserindes skyld, han var ansvarlig for bruddet. En ung pige som endnu ikke var fyldt 20 år skældte i den Saksiske Have en flok halvvoksne polske drenge ud, fordi de talte russisk til hinanden. Sådanne små ting lægger enhver mærke til, når han har opholdt sig noget tid i russisk Polen, og man ser at det er kvinderne der holder den nationale lidenskab i kog.

I øvrigt er de selvfølgelig som alle andre steder meget forskellige; blide og stilfærdige eller mistroisk skarptskuede, jomfrueligt stridbare eller erotisk anlagte, eller de forfængelige skuespillerindenaturer. Der er dem der på ægte slavisk vis går helt op i åndelig begejstring, og der er enkelte særligt polske, med et usædvanlig mandlig beslutsomhed og fasthed, anførerinde-naturerne. En pige har en far som er artillerigeneral, som ønskede at helbrede sit barn for frygtsomhed, og følgelig fra hun var 10 år gammel tvang hende til at stå ved siden af kanonerne når de blev fyret af, og som nu i tyveårsalderen havde dette som særligt karaktertræk; at kunne stå for skud.

Ofte er det fælles nationale interesser der forener dem med mændene; det sker at de ubevidst vælger deres mand ud fra at han er den der fjerner sig mindst fra deres ideal af en Polak. I det hele taget må man sige at de ikke har høje tanker om mændene, og grundigt kender deres fejl. Det er ikke nok for dem at manden har mod. "Når de ikke en gang

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

mere kunne slås, så kunne man lade dem begrave", lød et henkastet svar på en ytring der fremhævede mændenes mod, en ytring fremsat af en ung pige med meget karakter. Som regel kan man om disse kvinder sige at de kræver meget, til gengæld giver de meget igen.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

2.

Mændene er velvoksne, ofte meget tynde, og ofte med skarpt skårne ansigter og stærkt nedhængende overskæg. Denne type kan ses såvel hos bonden, som hos aristokraten. En ofte forekommende afart er den svære, barnlige åbne landadelsmand, der hilser goddag og farvel med et kys, og har hjertet på læberne, men ikke desto mindre en mandlig holdning og naturlig værdighed: Det er denne type som Mickiewicz i *Pan Tadeusz* har forevigtet i flere forskellige typer.

Evnen til at fungere som borger i et samfund er ikke særligt veludviklet. Mens tyskerne som regel føler at de opfylder en bestemmelse som borgere i staten, også selv om han derved mister noget af det bedste i sin personlighed, så er polakkerne i sammenligning uden talent som samfundsborgere. Både den økonomiske og den politiske sans er meget lidt udviklet i russisk Polen.

I det gamle polske rige fandtes der (lige som i Hellas) en høj civilisation, uden det materielle grundlag der kunne sikre dens varighed, og derfor fandtes her (som hos jøderne) en personlig frihedsudvikling sted, på bekostning af rigets forsvarsevne i forhold til udlandet.

Der er to polske nationalsange, som i fællesskab giver et fuldstændigt billede af den polske folkekarakter; den ene er Wibickis *Jeszcze Polska* fra 1797, med det over hele verden kendte vers: *Endnu er det ikke ude med Polen*. Den anden er Ujejskis *Z dymem pozarow* fra 1846, skrevet efter de galiciske myrderier. Det østrigske styre, som af Ærkehertug Ferdinand havde fået ideen til at bruge bønderne mod deres herrer, bildte den gang bønderne i Galicien ind, at kejseren havde frigjort dem fra krigstjeneste og givet dem jorden til deling, men at det var adelen som hindrede gennemførelsen af denne kejserlige bestemmelse. Da unge adelige så forsøgte at vinde bønderne for en national opstand gik deres raseri ud over den polske adel; i løbet af tre dage blev 2.000 adelige mænd, kvinder og børn myrdet.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Nogle blev brændt levende, andre pisket ihjel, og endnu andre hugget i småstykker.

Ujejskis sang er udtryk for de nyere generationers fortvivlelse over at se de polske drømme tilintetgjort af polakkerne selv, mens Wibickis sang er udtryk for de ældre generationers lyse håb, som eksisterede selv efter at den tredje deling, der som et øksehug havde delt landet endeligt op. Den ene er et hyldestdigt der ligner en salme, den anden er en march der ligner en mazurka.

De to sider af den polske folkekarakter, hele landets ånd, spejler sig heri. I Ujejkis hyldestdigt er det den høje, brændende alvor, fædrelandskærligheden, som en religion: ***opad med ildebrandens røg og broderblodets damp stiger vir klage til dig, o Herre!*** Jeszcze Polske anses i almindelighed for patetisk på grund af dens betydning for nationalitetsfølelsen, som svarer til den der i Frankrig næres overfor Marseillaisen, en sorgløs og munter sand, det heltmodige letsinds vise. Tankegangen er: Der er ikke noget at være bekymret over, Polen skal nok bestå. March, march Dombrowski! Det er en fornøjelse at leve, at synge, at slås.

I Europa er det indenfor de senere år begyndt at blive anset for en vigtig positiv egenskab at man arbejder og elsker arbejdet for dettes egen skyld. Den holdning som den er baseret på er særdeles sjælden i Polen. Man har her dyrket sin jord og sin ånd i århundreder, men man har samtidigt stædigt betragtet det egentlige arbejde for penge som en lav og nedværdigende beskæftigelse. Man har værnet den aristokratiske foragt for købmanden og fabrikanten, for slet ikke at tale om de småhandlende og håndværkeren. Man har samlet store formuer, men man har givet dem ud igen. Penge var et middel, yderst sjældent et mål; arbejde var en lidt skamfuld tilflugt, aldrig målet i sig selv.

Man ville nyde livet, ikke fortjene brødet, og endda mindre nyde det, end leve det i stor sorgløshed.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Det nyttige er i dette land altid først kommet i anden række, hvis det da ikke er kommet på tredjepladsen.

Det var ikke sådan alt ind på en ideel genfremstilling af livet, som i Italien under renæssancen, da det gik op i en udødelig kunst. Målet her var snarere at gøre selve livet til en fest, som en stor mand kunne byde andre store og små mænd og deres ledsagere med til.

Gæstfriheden er et mere væsentligt træk i det polske liv end i andre landes. Der er man kun gæstfri hvis man keder sig; her er man gæstfri selv om man ikke keder sig. At krympe sig ved at vise gæstfrihed anses her for småborgerlighed, og der anses også for småborgerlighed ikke at ønske at modtage gæstfriheden, for det viser at man omregner dens værdi til penge.

Selv krigen var festlig i Polen i gamle dage. Når de drog i krig havde de polske ryttere store vinger på deres harnisk, ægte store strudsevinger på sadlerne, og det forstår sig at man aldrig manglede en fjerbusk når man red ud.

Hvor smuk og rigt udsmykket var ikke den polske dragt i fredstid. At det nogen sinde skulle have været praktisk at klæde sig på den måde er lidt utroligt, men hvilken glimrende overdådighed! Hvilken underfuld pragt i disse stoffer, med deres sølv- og guldbrokade der går flere gange rundt om livet, hvilken fin og fornem skønhedssans i disse silkebroderier! Den der har båret et sådan skærf om livet har haft en konstant lykkefølelse, livsfylde, velvære. Dette er ikke glimmer som så meget fransk pynt på dette tidspunkt, men solid og varig pragt.

Og på samme måde som den enkelte mægtige mand i dette folk ikke har levet alene for sig selv, ikke har lukket sig inde, således har heller ikke folket lukket sig inde i sig selv. Man kan blot tænke på to vigtige begivenheder: Polen som åbner sig for jøderne i middelalderen, og Kong Sobieski som frelser Wien fra Tyrkerne, to sjældne træk af religiøst frisind og politisk ridderlighed i Europas historie.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Med idealer, uegennyttige idealer, er en luksus der hævner sig på et folk, på samme måde som de nationale laster gør det. De folk som i deres åndelige liv hæver sig til nye religiøse idealer, eller som i deres intellektuelle aktiviteter når nye højder, eller har det enkelte individs uafhængighed for øje i deres indretning af staten, skaber altid en svag struktur, men det vanskeligste af alt er et folk som det polske, som skal klare sig i en så borgerliggjort og krigerisk ensrettet tidsalder som vores.

Det er især den gamle, fornemme ringeagt for arbejdet der viser sig skæbnesvanger. Kun de der har absolut behov for det arbejder, og mange af de som har behov for det, arbejder ikke alligevel. I Warszawa er selskabet måske mere afsluttet end noget andet sted. Fordommen mod arbejde præger både de unge og de ældre generationer. En gammel, adelig dame brød ud i denne sigende ytring: "Hvilket selskab man havde indbudt mig til! Der var fuldt op med arbejdere, advokater som arbejder for honorar, fabrikanter som sælger varer, læger som man trykker tre rubler i hånden for besøget". Hustruen til Holbergs naragtige komediefigur, Don Narudo, ville have udtrykt sig på samme måde.

Men hvorledes får en hel gruppe mennesker i vore dage penge uden arbejde? – vil man indvende; Det er netop sagen, for pengene begyndt er at slippe op for den polske adel. De som endnu har jordbesiddelser er tit tvunget til at blive på deres godser hele tiden.

Man må imidlertid ikke tro at nogen gør sig store sorger derover. Et polsk ordsprog lyder: Det ordner sig nok – et betegnende udtryk for uordenens land. Mindre end noget andet sted bliver man moralsk fordømt som dårlig betaler, eller for at leve på kredit. Om familier der skylder til alle og enhver hedder det overbærende at "de har måtte gøre nogen gæld". Der spores ingen foragt herfor, heller ikke når letsindigheden går over i besættelse, og familieoverhovedet spiller og taber en formue i spil. Men netop i sådanne tilfælde træder de mørke og lyse sider af det polske samfund frem, tæt op ad hinanden.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Af to brødre tabte den ene 20.000 rubler i spil og flygtede ud af landet. Hans anden bror overtog gælden, begav sig ud på landet til sit gods, levede som en simpel arbejder, arbejdede selv med som en fattig bonde og betalte hele sit liv af på brorens gæld. En sådan helt urimelig, helt modig opofrelse trives lige ved siden af det forrykte, forbryderiske letsind.

Hang til forfængelig udstillen sig, til ødselhed, afføder hos de lave og slette naturer uorden i alle økonomiske forhold, og den pengebegærlighed der bestemmer den særegne polske form af slyngelagtighed er den der skaber bedragerer som optræder i privatlivet, samt bestikkelse og forræderi i det politiske liv. I enhver nation har slyngelagtighed i pengesager formodentlig sin særlige form. De følgende viser hvordan den polske form går over bredderne:

En ung mand af god familie stiftede en gæld på 80.000 rubler, lånte penge af alle sine slægtninge, forarmede dem til sidst, og kom så vidt at han lånte af enhver han mødte; af fremmede damer, af landsmænd han traf på hotel når han var i udlandet. Han sagde end ikke net tak til et lån på 5-10 rubler. Da han endelig var helt flad trådte han i Paris ind i et kloster som yngste broder. Det styrker den moralske udvikling i hans slægt. Efter nogen tid skriver han hjem til en from, gammel tante, forklarer hende at de andre brødre hver forærer klosteret en sum penge, og beder hende indstændigt hjælpe ham med en lille sum, blot 6.000 rubler, for at de øvrigt munke ikke skal ringeagte ham. Så snart han modtager pengene forlader han klosteret, rejser omgående til Amerika, hvor han bruger pengene til sidste øre, vender tilbage til Frankrig, bliver igen munk, og er i dag en af de mest søgte skriftefædre i Paris.

Den følgende beskrivelse fra virkeligheden giver en variant over den tidligere historie, og fortæller på samme tid om grundlæggende ejendommeligheder i den polske folkekarakter, blot med modsat fortegn:

En rig og adelig dame, meget streng og ærbar i hele sin fremfærd, fredelig og hvad man kan betegne som lykkelig gift, havde en glimrende mand, et smukt hjem. Hun havde

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

aldrig tidligere været forelsket, og blev betaget som af trolddom da hun lærte en vis ung adelsmand at kende. Hun forlod mand og børn, hus og hjem, og lod sig med et falsk pas bortføre til Paris. Den unge mand virkede forelsket gennem en uges tid, solgte så efterhånden alle hendes værdigenstande og smykker, indespærrede hende når han gik ud for at more sig for beløbet, og lod hende hurtigt i stikken, så hun ikke havde andre muligheder end at skrive til sin mor om hjælp. Denne hentede hende tilbage, og hendes mand erklærede sig parat til at tage hende tilbage, på betingelse af at hun først knælede ned på husets tærskel og bad alle om forladelse for sit dårlige eksempel, selv tjenestefolkene. Hun underkastede sig, og han har aldrig senere sagt hende et ondt ord, eller hentydet til hvad der er sket.

Lige så vidt samvittighedsløsheden hos fordærvede polakker kan gå i forhold til penge, lige så stor er frygten og afstanden for indblanding af penge eller noget som har pengeværdi når nogen ønsker at udtrykke taknemmelighed overfor overordnede eller ligestillede. En landflygtig polak som havde deltaget i oprøret i 1863 og senere har overlevet som fotograf i Oslo sendte den svenske Karl XV en kostbar brystnål tilbage, som denne lod overrække til erindring om en samtale og udvist tjeneste. En anden lille episode fra Warszawa er endnu mere betegnende og lærerig. En ung godsejer, Mankowski, vandt en præmie for et lystspil. Som tak sendte han en kendt skuespiller, som havde brugt meget tid på at hjælpe med det dramatiske, en diamantring som tak. Skuespilleren afslog at modtage ringen. Da jeg fik det at vide, og spurgte: Har han råd til at give sin tid væk? – lød svaret: "Han behøver ikke meget. De ser, han modtager ikke den art betaling, men han betaler heller ikke selv. Man ved, han har ikke meget til bedste, og betragter det derfor som sjofelt at kræve ham. Han har fx nu i 10 år beboet en smuk lejlighed. Han har i den tid aldrig betalt sin leje, men når forfaldsdagen kommer, gør han om morgenen sin vært et besøg; denne byder ham en kop chokolade; den unge skuespiller gør en undskyldning for sin forsømmelighed med hensyn til lejen, beklager sin forlegenhed, og der tales ikke

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

mere om den ting". ... "og sin skrædder, sin skomager, betaler han heller ikke dem?" "Nej, de håbet at han en gang gør et rigt parti. Derimod modtager han ikke indbydelser uden at besvare dem med andre, og når han i Hotel d'Europe giver en middag for Kronenberg (Polens rigeste bankier), så er den ikke mindre glimrende end Kronenbergs egne middage – og den betaler han."

Det er efter denne opfattelse i grunden kun nødvendigt at betale det unødvendige, det overflødige. Der er næppe andre steder hvor det overflødige sættes så højt. De mest elegante unge mænd i Polen er luksusfrembringelser, yderst indtagende, smidigt hengivne som kvinder, fine som sene skud af gamle adelsfamilier. Som regel arbejder de ikke, og når de undtagelsesvis gør det, selv om det ikke er nødvendigt, studerer et eller andet, eller prøver at få en akademisk karriere, så vækker det altid almindelig undren og beundring. Man bifalder egentligt ikke specielt at den unge mand arbejder, men at han foretager sig noget der er overflødigt.

Således har også det polske heltemods særkende til alle tider været at udføre det som er overflødigt. Mændene i Polens storhedstid deltog i forskellige europæiske krige, overalt hvor kampen gjaldt et formål som de følte for. De kæmpede i 1848, og senere på Krim, i Italien, i Tyrkiet. Som den gamle af Mickiewicz berømte Ordon, helten fra 1831, der lod sin stilling springe i luften foran Warszawa da russerne trængte ind, og som ved et under selv blev frelst. Ordon har altid været med hvor man sloges for folkets frihed eller imod Rusland. Indtil i år levede denne sande helt, som personificerer alt storladent og sjældent hos polakkerne. Stolt og fattig som han var, gjorde han til sidst en ende på sit liv med en pistolkugle, da han i sin høje alder var ude af afstand til at arbejde, og var bange for at falde andre til byrde. Hans mod var som hos en omvandrende ridder. Den samme slags heltemod findes også hos mindre legendariske krigere, fx hos den for nogen år siden afdøde Tripplin, der i sine rejsebeskrivelser b. la. har givet en velvillig, men noget forskønnet, beskrivelse af Danmark. Også han deltog i de

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

forskellige frihedskrige, og var med overalt hvor man kæmpede mod Rusland.

Følgende beretning fra det sidste oprør er et godt eksempel på den polske trang til at vise mod, uden at tage hensyn til nytteværdien: På et tidspunkt i 1863 var alt håb ude for den polske sag, og ved den nationale oprørsregerings sidste møde erklærede formanden at han selv ville blive i Warszawa; han anså sig ved sin ære forpligtet til ikke at flygte. De øvrige medlemmer kunne endnu rede sig, og han overrakte dem derfor færdige pas. De besluttede imidlertid også at blive i byen, og foretrak af udsætte sig for tilfangetagelse som hovedmændene bag oprøret, frem for at flygte for den fjende mod hvilken de havde rejst sig.

Med disse idealer og de tidligere omtalte laster kommer man ikke igennem verden i det 19. århundrede. Det bliver ikke en gang påskønnet, med mindre det har et helt ekstraordinært omfang. Storsind og letsind har i vore dage ikke gode kår, trængt som det er mellem den tyske kløgt og den russiske styrke.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

3.

I russisk Polen har trykket nu nået det højeste punkt siden rigets deling. Aviserne er så fuldstændigt kneblet, at enhver gendrivelse af indholdet i Bismarcks taler, for slet ikke at tale om angreb på dem, er strengt forbudt. Man kan heller ikke påpege at den polske agitation, som det efter Bismarcks mening er nødvendigt at bekæmpe, kun består af en ubrudt vilje til at hævde sin nationalitet og sprog mod den fremmede besættelsesmagt, der på sin side sætter hele statsmaskineriet i gang og anvender alle til rådighed stående magtmidler.

Regeringens bestræbelser berører alle dele af livet i det russiske Polen, og er især rettet mod to mål: russificering af jordbesiddelse og udryddelse af polsk sprog.

Den ovenfor omtalte Forordning forbød i 1865 polakker i de gamle provinser at overdrage fast ejendom til andre end deres børn. I marts 1886 traf de russiske domstole en afgørelse af endnu mere vidtrækkende betydning, idet et testamente efter hvilket en litauisk godsejer havde efterladt sit godt til sin søn blev erklæret ugyldigt, og ejendommen sat på auktion.

I Kongeriget Polen er det endnu tilladt at tale polsk på åben gade, og at skrive en offentlig besked på polsk, forudsat af at den ovenover kan læses på russisk, men overalt udenfor det egentlige Kongerige, dvs. hele Litauen i nord, og i syd helt ned til Odessa, overalt hvor kultur og sprog i de veluddannede grupper er polsk ser en plakat opslået på alle offentlige bygninger med ordene: **At tale polsk er forbudt.** Overtrædelse straffes hårdt, og enhver embedsmand eller håndværker, helt ned til det laveste niveau, straffes med høje bøder eller afsked, selv for at sige nogle få ord på polsk, selv for at svare på et spørgsmål stillet på polsk af personer som ikke forstår andet sprog. En sporvognkonduktør fik for nylig en bøde på 25 rubler, et

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

beløb der oversteg hans månedsløn, for at have svaret på polsk på et spørgsmål stillet på polsk.

Man kan forestille sig en retssag i russisk Polen: forhørsdommeren, der i reglen er polak af fødsel og taler dårligt russisk, udspørger på russisk den anklagede, en polsk bonde, som ikke forstår et ord af hvad dommeren siger. Spørgsmålene bliver derfor oversat af en tolk. Han svarer på polsk. Ny oversættelse ved tolken, og således uafbrudt med spørgsmål og svar, fordi hverken forhørsdommeren eller den mistænkte tør tale deres modersmål. Ved en offentlig retssag taler anklageren til den anklagede i et sprog denne ikke forstår, og han begriber heller ikke hvad hans forsvarer siger.

I Kongeriget Polen er det endnu tilladt at tale sproget mand og mand imellem, og fra gammel tid gælder Napoleons Civillov her, hvilket gør at beboere fra andre provinser synes at det er et paradis af frihed. Man tager fra Vilnius til Warszawa for en gang om året at ånde lettet ud i et par uger.

Efter at man har set hvordan tingene fungerer i dette frihedsparadis kan man vende tilbage til provinserne.

Hvad angår skolegang så holder forældrene den lille dreng eller pige så længe hjemme som muligt, underviser dem selv, og lader dem undervise, for at kunne give denne første lære på polsk og i polsk ånd. Med modermælken indsuger barnet ringeagt for russerne og et lidenskabeligt had til dem. Alt hvad de modtager i de første leveår styrker dette had og denne ringeagt. Barnet hører så meget godt og stort om polakkernes høje kultur og mod, at det tror at Polen og polakkerne kan vældige ting. "Er det muligt at Columbus ikke er Polak"? – spurgte en lille dreng i min nærværelse sin mor. Til gengæld er det normalt sådan, at alt hvad barnet hører om russerne er ugunstigt eller får en kedelig kant. De russiske officerer optræder beskedent på offentlige steder; man ser dem normalt alene, sjældent to og to. Det er ikke skik at de som i andre hære hilser på hinanden når de mødes. Deres fremtræden har intet adelsagtigt over sig, de

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

synes snarere trykkede af situationen, som uvelkomne repræsentanter for den herskende magt. Men uniformen er upopulær; man tager ikke officerernes beskedne holdning som et udtryk for venskab, snarere som et bevis på en følelse af åndelig underlegenhed. Og måden hvorpå fx den russiske generals vogn kører bort fra en offentlig begivenhed, hvor man bryder den opstillede vognrække og kører forud, giver en følelse af at man lever i et af fjenden erobret land.

Der bor selvfølgelig en russisk koloni i Warszawa, men der er ikke noget egentligt russisk selskabsliv, fordi der er alt for stor standsforskel mellem de russere der bor i byen. De vil ikke anerkende hinanden indbyrdes som ligemænd. Og som alle andre steder er de russiske embedsmænd ikke specielt spændende typer. I Polen skal man så tilføje den omstændighed at russerne holder sig for gode til at lade sig udstationere til landet; de vil ikke påtage sig et så forhadet erhverv.

For nogen år siden blev en russisk videnskabsmand udnævnt til professor i zoologi ved universitetet i Warszawa. Han ankom, og man viste ham museet med udstoppede dyr. Han bemærkede at de navne som stod ved de enkelte dyr kun stod på latin og på russisk. "Og på polsk" – spurgte han. Universitets rektor forklarede ham at han ikke i første række var blevet ansat i Warszawa for at lære de studerende om naturhistorie – om de lærte lidt mere eller lidt mindre af dette fag var uvigtigt – men for at udbrede russisk mentalitet. Den nye professor spurgte så blot hvornår toget gik til Petersborg, og rejste så hjem igen. Det er også sket at en fremragende russisk skuespillerinde har nægtet at rejse med den kejserlige trup til Warszawa, og har erklæret at hun ikke ville optræde der før hun kunne spille på polsk.

Ovenstående er dog nogle meget sjældne undtagelser.

Det er overvejende ting af helt modsat natur som de polske børn til daglig er vidner til, og de fortællinger børnene i hjemmet hører om hadet til Moskoviten (Moskva), bliver en del af mentaliteten.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Pludselig skal barnet i skole, overgives til den russiske stat, til russiske lærere. I hjemmet har moren klædt barnet i den på gaden forbudte polske nationaldragt, i hjemmet har det levet med billedbøger og malerier der viste indslag fra Polens gamle historie, dette århundredes revolutioner, af de forvistes tog til Sibirien. Børnene kender Polens kronologi til punkt og prikke. I skolen klæder de derimod børnene i russisk uniform, de bliver kun tiltalt på russisk, tør aldrig tale et ord andet end russisk, hører aldrig om Polen eller om polsk litteratur, eller hvis det nævnes, så omtales det som noget dårligt og forbudt. Barnet lærer i skolen at det er russer, og ikke andet end russer. Det giver et frygtelig besvær for barnet med at identificere sig, og det tvinges til at hykle, til at tie. Der er her grundlaget for trods og selvbeherskelse lægges, eller for falskhed og aftaler under fire øjne. Der opstår fortvivlede spørgsmål, som fx om modstand nytter, om retfærdighed eksisterer.

Skolerne er dårlige. Den omstændighed at al undervisning foregår på et fremmedsprog, og at der sættes en uforholdsmæssig stor kraft ind på at tilegne sig dette, skaber en ulyst og tvang, og læreren opfattes som en fremmed og en fjende; - noget som alt sammen er med til at formindske udbyttet af undervisningen. Der er et mindretal af de studerende der forstår og taler et ordentligt fransk, og nogle flere der forstår og taler grænsesproget tysk, men de fleste kan ikke læse udenlandske bøger, og mange forstår ikke et enkelt spørgsmål på fransk eller tysk. De mere velhavende rejser til udlandet for at studere. Hvis de ikke kan opnå tilladelse til at rejse, tager de til Petersborg, hvor der er mindre ufrihed og bedre professorer end i Warszawa, hvor undervisningen på universitetet som regel er elendig.

Da universitetet med et slag blev russisk blev der stillet som krav at de professorer der ikke kunne talte russisk tog deres afsked. Mange blev dog, mest af fædrelandskærlighed. Men efterhånden er universitetet blevet udrenset, de polske professorer erstattet med russiske eller russisk orienterede. Man har indskrevet i statutten at enhver professor afskediges efter 25 år, hvis ikke fakultetet særligt beder ham

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

om at blive. De fremragende polske professorer bliver aldrig bedt om at blive. Således fik universitetets første mediciner, Baranowski, i år sin afsked som følge af aldersgrænsen, skønt han kun var 50 år gammel og stod i sin fulde manddomskraft. I litteratur har man forbigået den fremragende og grundige litteraturhistoriker, Piotr Chmielowski, og ansat en vis Struwe, den eneste man kunne få, som taler russisk. Han svinger sig undertiden op til at have tre tilhørere.

Lokalerne er så små at der ikke er nogen sal til over 100 personer, og ingen af dem er nogen sinde fulde.

De studerende har pligt til at bære uniform, lige som skolebørnene, og de er under streng overvågning. Det er naturligvis forbudt at danne nogen som helst form for foreninger. De må ikke en gang stå i en klynge sammen på gaden, og samles de ofte privat i et antal på blot 6 eller 7, så kan de være sikre på at blive angivet og straffet. Man ved alt. Ingen går ind og ud af et hus uden at blive set. Hovednøgler er et ukendt begreb, og ingen skandinavisk tradition undrer folk mere end når man fortæller om hovednøgler til gadedørene. Enhver, selv husets herre, må ringe på sin port, og portneren, hvis hverv det er at passe på beboernes sikkerhed, gør under visse omstændigheder også tjeneste som politiorgan.

De studerende er oftest henvist til selvstudium, men også dette vanskeliggøres. Mange fremmede værker og meget af landets egen litteratur er forbudt, og kan kun skaffes som smuglergods, hvad der dels virker fordyrende, dels sætter læseren i fare. Det kan ikke undre at der blandt mange af disse opvakte unge mænd findes et stort antal med yderligtgående oppositionelle anskuelser.

Der er ingen nihilister iblandt dem; hverken navnet eller ideologien kendes i Polen. De progressive opdeler sig overvejende i to grupper; demokrater og socialister. Demokraterne hylder nærmest de anskuelser som fremgår af Prawda. Deres hovedinteresse er dog ikke af social eller politisk karakter, men er ren åndelig. De udgør den første

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

ateistiske gruppe i Polen i dette århundrede. Men da katolicismen og præsterne fra gammel til har hentet deres støtte i den polske adel, så smeltes ateismen sammen med demokratiske tilbøjeligheder og mål.

De unge som går ind for den demokratiske retning ønsker at indføre moderne tænkemåder, systemer, viden og bøger i Polen. Deres vigtigste talerør hedder Swientochowski, og er en mand på omkring 40 år, smuk, med et klart blik, stædig og med et hoved som en provinskristus, digter og stilist, fremfor alt en mand med karakter. Han har evner som debattør og tendensforfatter, men mister ved sin påståelighed let en masse på småkævleryer, og han mangler form og takt. Hans hovedopgave er kamp med det katolske præsteskab, men angreb på kirken er i Polen endnu mere negativt opfattet end i andre lande, netop fordi landets nationalitet i så lang tid har været knyttet til den katolske kirke, og fordi forskellen mellem religionerne stadig udgør nationens stærkeste fæstning, i en situation hvor skoleundervisningen er minimal.

Det viser sig da også – selv om det nægtes, og det ikke accepteres af Prawdas tilhængere – at censuren tager flere hensyn til dette blad end til nogen andre. De får lov at skrive ting som ville være forbudt for andre blade, for den verdslige nationale moral som undergraver den katolske kirke er langt mindre farlig for Rusland end den nationale, religiøse stræben. For Rusland står den katolske kirkes indflydelse som hovedfjenden.

Der er kun en ideologi som Rusland og polakkerne forfølger og frygter i samme grad, måske frygter polakkerne dem endnu mere; det er – besynderligt nok – socialismen.

En stor del af de studerende kalder sig socialister, og en stor del af arbejderne er også socialistisk indstillet, på grund af påvirkninger fra Tyskland. Jeg har indtryk af at de såkaldte socialister blandt de studerende er de kvikkeste blandt dem, de mest kundskabsrige, de mest begejstrede og opofrende; det er mest unge medicinstuderende, som har lært moderne naturvidenskab, og som ved første- eller andenhåndslæsning

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

er blevet tilhængere af Karl Marx. De føler tydeligt den bestående samfundstilstands uretfærdighed, og det forekommer dem, at selv om Polen ved et trylleslag skulle blive frit, så ville meget lidt eller intet være vundet ved det, hvis adelen og romerkirken fortsat ville have den afgørende indflydelse, og kapitalen ville blive ved at udnytte de som intet ejede. De har intet imod russere som russere, og drømmer på en eller anden måde om at komme i forbindelse med de revolutionære elementer i Rusland, som de i øvrigt intet kender til. De betaler dyrt for denne deres ungdommelige og ganske naturlige forkærlighed for socialismen, for enhver studerende som angives eller mistænkes for udbredelse af socialistiske ideer sættes skånselsløst på kastelet, selv om han ikke har foretaget sig noget ulovligt.

Der er den fare som truer fra den russiske socialisme der gør regeringen så angst for den polske. De fem politiske forbrydere som i slutningen af januar blev hængt i fængslet i Warszawa var russere. Den afsluttede retssag omhandlede en underrettsdommer ved navn Bardowski, som havde stiftet en sammensværgelse, der gik ud på et udsigtsløst politisk komplot. Man havde skrevet et socialistisk opråb, som skulle uddeles til arbejderbefolkningen i Warszawa. Med et dolkestød havde de dræbt en cigarhandler i hvis butik en af de sammensvorne havde været tåbelig nok til at glemme protokollen med navnene på alle de sammensvorne, og som i sin angst havde afleveret bogen på politistationen.

Der var meget lidt materiale mod de anklagede, så lidt at Polens Generalguvernør, den kendte General Gurko (af polsk afstamning, hvis navn på polsk udtales: Hurko), efter at dødsdommene var afsagt, to gange sendte papirerne til Petersborg med en erklæring om at han ikke kunne forstå, hvordan man kunne dømme disse mennesker til døden. Da dødsdommen imidlertid blev stadsfæstet handlede den for humanitet – men ikke blødhjertethed – kendte guvernør således: Han lod de dødsdømte vække tidligt om morgenen, og de fik at vide at de var dømt til forvisning, og derfor måtte tage afsked med deres slægtninge samt, hvis de

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

ønskede det, tale med en præst. De erklærede alle at de ikke ønskede at tale med nogen gejstlig. En af dem ønskede at sige farvel til sin far, som blev hentet. Derpå blev de ført ind i et lukket rum, hvor henrettelsen skulle løbe af staben. Her blev dommen meddelt dem, og i samme øjeblik kastede bødlen sig over dem, og hængte dem i loftet.

Det der er mest kendetegnende for tiden er, at to russiske officerer som var dømt til døden, men i sidste øjeblik benådet til livsvarigt, underjordisk straffearbejde, ikke var skyldig i noget som helst andet end at have modtaget et par flyveblade og proklamationer fra Bardowski, og at de beviseligt ikke havde vist disse skrifter til nogen, så meget desto mindre havde de søgt at udbrede disse. Bemærk at underjordisk straffearbejde svarede til dødsstraf, da ingen kan klare det i mere end 4-5 år.

Så farligt er det at have socialistiske hæfter i sin besiddelse.

Ingen Polak burde imidlertid sætte sit liv og sin frihed på spil for socialismen. I Warszawa overrasker man underligt nok unge mennesker med socialistiske tilbøjeligheder ved at hævde, at det for en polak ikke giver mening af være socialist. Hvad betyder egentligt **socialisme**, kort defineret? Hvad andet end tvangsafståelse af kapitalisters og jordbesidderes rigdom til gode for staten! Men oversæt dette til polsk! Som forholdene er nu og har været det i lang tid bliver det til tvangsafståelse af polske rigmænds gods til fordel for den russiske stat. Og hvad den russiske stat en gang har bemægtiget sig, det kan man roligt erklære at man har set, det kommer ikke tilbage. Der skal en stærk tro til for at tro på at dette igen vil komme den polske menigmand til gode, specielt når man lever i en by som Warszawa, hvor der ikke er nogen kommunalbestyrelse, og hvor kommunens skatter går direkte til Petersborg, og kun i yderst begrænset omfang anvendes på selve byen.

Det eneste den polske socialist da kan gøre er at ophidse arbejderne mod arbejdsgiverne, vække deres utilfredshed, og opfordre dem til strejker, der næsten altid ender med nederlag. Da der i praksis ikke kan foretages valg, og ikke

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

kan stiftes et politisk parti, er enhver socialistisk aktivitet i større stil umulig, ganske bortset fra at den også ville virke nedbrydende for den særlige polske folkekarakter.

De samme hensyn som burde forbyde en tænkende og indsigtfuld polak at støtte den socialistiske side, uanset om han sympatiserer med den socialistiske tanke, bør hindre ham i at støtte den ateistiske gruppe i Polen.

Man kan være så god en europæer som nogen, afsky alt det der fædrelanderi, det der som nationalismen alene forдумmer, og dog betragte et rigt og værdifuldt folkeslags voldelige udslættelse som en ulykke for hele Europa.

For mig virker der som om alle andre spørgsmål i Polen må underordnes dette vigtigste: nationalstatens bevaring. Men i en periode som den nuværende, hvor det er aldeles forbudt at oprette polske skoler eller at give bønder og håndværkere undervisning på polsk, da ville en omfattende ateistisk agitation ødelægge den katolske tro, og dermed den polske nationalfølelse. Der er godt nok protestantiske polakker i Poznan, og andre steder i russisk Polen er der adskillige ortodokse menigheder som føler sig fuldstændigt som polakker (selv om præsterne er gift og de føler sig løst tilknyttet til den katolske kirke); men dette er i kraft af en nedarvet skik. En gennemfølelse af et generelt brud med den katolske kirke i befolkningen, et brud som allerede er begyndt, vil, hvis det gennemføres, føre til en sejr for den russiske mentalitet.

At kalde sig demokrat giver for så vidt heller ikke nogen mening, idet ordet udtrykker den anskuelse af folkets masse skal herske. Det er temmelig formålsløst at kæmpe for denne holdning, så længe alle dele af folket i lige grad er under fremmed herredømme. Det eneste demokraterne er i stand til er at bekæmpe de store godsejeres indflydelse ved sognerådvalg ude i landet, og ved bestyrelsesvalg i private foretagender, hvilket er en god og nyttig ting, eftersom den vækker befolkningens selvstændighedsfølelse. Imidlertid har det også skadelige effekter, idet det letter russernes arbejde med at knække overklassens modstandskraft.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Dette er det frygtelige valg for den polske intelligentsia; den synes fordømt til enten at vælge fremskridtet og støtte russerne, eller at vælge stilstanden, med fare for at den stolte nationalitet, som dermed bevares, sakker agterud blandt Europas kulturer, og kommer til at stå forældet og overfløjet.

Der er i denne stilling noget virkelig tragisk. Mange af intelligentsiaens førende repræsentanter – som fx Grev Henrik i Krasinskis sørgespil – ser sig fordømt til at forsvare den hellige treenigheds kastel. Disse mænd er moderne mennesker, og de tier. De er frisindede mennesker, og hvis de i kraft af deres position som godsejere i Poznan har sæde i det tyske parlament stemmer de konsekvent med centrumfløjen. Nogen af dem spiser gerne til middag med socialistføreren Viereck, men følger officielt Windthorsts fane. De kan Heinrich Heine udenad, og tilhører det katolske parti. De er ikke specielt religiøse, men føler sig som polakker tvunget til at støtte Rom – et samvittighedsproblem, der ikke ses andre steder.

På alle områder kan man føle hvordan nationale eller tilsyneladende nationale bestræbelser trænger moderne kulturliv tilbage; i billedkunsten har fædrelandskærlige symbolfortællinger og stemningsindtryk alt for længe holdt billeder af det virkelige liv nede, og i litteraturen blomstrer den historiske roman stadig som et forsinket efterslæb til Walter Scott. Det største fortællertalent blandt Polens nulevende forfattere er Henryk Sienkiewicz, der først optrådte med fortræffelige, moderne noveller, men nu har han nærmet sig det katolske parti, og er slået over på digtning af store patriotisk-historiske romaner i stil med de Tre Musketerer, med fortsættelse og med fortsættelse af fortsættelsen. Overfor den triste nutid betragter han det som sin opgave at vise folket et billede af en fortid, da det endnu bestod som folk, og han skildrer med forkærlighed de ulykkeligste perioder i Polens ældre historie, for gennem fremstillingen af gamle dages alvorlige kriser at styrke læsernes tro på at den nuværende sørgelige tilstand kan overvindes. Konsekvensen er imidlertid at han – på trods af

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

sit fremragende talent – når han går fra at beskrive tider han kender, til at beskrive tider han ikke kender, og samtidigt arbejder med et ganske andet mål end kunsten selv for øje, så går han som forfatter så meget tilbage at han taber sine bedste læsere. Hans senere romaner gør derfor kun lykke som underholdningslæsning og patriotisk bindemiddel.

På samme måde som socialistiske, demokratiske eller antiklerikale bestræbelser ikke betyder det samme i Polen som andre steder, så har også de katolske og konservative holdninger en særlig karakter.

I den tyske litteratur ser man fx hvordan romantikkens katolske retning er i skarp opposition til den tidligere litteraturs protestantiske anskuelse, og også til samtidens hedenske tilbøjeligheder. I Polen var katolicismen imidlertid altid i opposition i dette århundrede, den befandt sig i en konstant og rastløs strid med statsmagten, ofte sammensmeltet med den sandhed som gør fri, og den begejstring som udsætter sig for martyriet. I de protestantiske lande er præsteskrabet som regel servilt; det ser man aldrig i Polen, den kan aldrig nedværdiges til et redskab for den verdslige magt.

Der er katolske præster som har deres overordnede tilladelse til at skrive i bladene, besøge teatrene og deltage i selskabslivet, netop fordi man erkender at det har et dobbelt formål: at øve velgørelse, og samtidigt at holde Polens sprog i live helt ud i de fjerneste provinser. Man ser derfor gennem fingre med mindre overtrædelser af katolske retningslinjer, ja, endda også med en vis vantro overfor visse dogmer, fordi man kender den som energiske forkæmpere for katolicismen som polsk-national kulturmagt. Dette præg af forholdsvis uskyldigt hykleri, som unægteligt klæber til dem, skader dem kun hos ganske enkelte. Deres almindelige omdømme er intakt.

Det er således min opfattelse at berettigelsen af de forskellige grupperinger må ses ud fra om de frembyder større eller mindre modstand mod den magt der prøver at nedbryde det nationale sammenhold, dvs. den asiatiske

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

enevældes rå og frygtelige magt. Først når denne truende fare er fjernet kan Polen unde sig den luksus at sammenligne de forskellige bestræbelser i tiden med nye og sandere mål. Så længe hin magt triumferer, så længe vil dette sønderlemmede og forpinte Polen være menneskehedens repræsentant overfor denne civilisationens forpost, selv på områder hvor dens væsen ikke er moderne. Så længe denne situation består vil Polens gamle, sønderskudte fane med den hvide ørn være den ene, gamle, tilbedelsesværdige frihedsfane.

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

4.

Som en modsætning til det polske liv, det letbevægelige, nogen gange svagere, nogen gange stærkere, pulserende liv i Polen, står det russiske system; et tungt, maskinagtigt virkende tvangssystem, en oprydnings- og udryddelsesmekanisme.

Den arbejder ikke blot mod at blive fri for alle tendenser til selvstændig nationalitet og sprog, men at ramme disse skud i roden, undergrave det totalt.

Og ikke nok med det. Systemet frygter alt det flygtige som ligger i luften, kommer med vinden, flyder i floderne. Det frygter alt det der fylder luften, som sang, eller latter, eller gråd.

Systemet har et forbud mod alt, selv det mest uhåndgribelige. I stedet for nationaldragten er påbudt uniform, i stedet for sang, stilhed; - stilhed i stedet for latter, og stilhed i stedet for klage, stilhed i stedet for ord. For alt hvad der frembringes i indland og udland er der censur. Man har bygget en mur om dette land, og søgt at gøre den så høj, at ingen fugl kan flyve over den, og så tæt at ingen frisk vind kan trænge igennem den.

Nationaldragten er forbudt, selv som karnevalskostume, selv i historiske skuespil på teateret. Polens farver og polens våben er ubetinget forbudt, de må end ikke blive siddende på facaden på et gammelt hus eller på rammen om et gammelt maleri. Nationalsangene er så strengt forbudte at de end ikke spilles i private hjem, i hvert fald ikke til større selskaber.

Det er måske ikke forbudt at le, men latteren forbyder sig selv. Det sker så sjældent, at giver nogen sig til at le højt ved nattetid i selskab med en bekendt, så samler politi og soldater sig i selskabets nærhed med tegn på forbavselse. Jeg har aldrig hørt andre end mig selv le på åben gade i Warszawa.

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Stilhed og alvor, det er to træk der fremfor noget andet er betegnende for Polen. Det er et land hvor ingen slår sig løs offentligt.

Hvis man går ind på den store studentercafe som ligger overfor universitetet er der ingen som taler højt. Hvis man går ud på gaden, høres der ikke et råb. Ingen ønsker at henlede opmærksomheden på sig selv. Eller hvis man som eksempel tager en stor, offentlig fest, organiseret af det bedre borgerskab; orkesteret spiller, mazurkaen danses gennem alle sine etaper med den største lidenskab i næsten en time. Men i det ene hjørne af salen står en krans af unge officerer omkring den gamle, svære General Krudener, der tabte slaget ved Plevna, efter mod eget ønske at have foretaget et håbløst angreb. I det andet hjørne står Oberst Brock, der kun nogen og tredive år gammel har svunget sig op til chef for militærpolitiet, det politiske politi som betragtes med skepsis af hærens øvrige enheder, og hvis officerer hærens ørige befalingsmænd helst ikke plejer omgang med, men hvis chef ikke desto mindre er den mægtigste mand i byen, mægtigere end selveste Generalguvernøren. En ordre fra Oberst Brock kommer fra højeste sted, der er ingen appelinstans for hans ordrer, og han får sine egne ordrer direkte fra Petersborg. Man tænker uvilkårligt på de kvaliteter han må have præsenteret, for i den alder at have fået sådan en post. Hans blik kredser uafbrudt rundt i salen, og lægger en vis dæmper på lystigheden. Hvor blikket falder, falder stilhed. Og dog er han en af de mest humant indstillede og mest yndede russiske officerer i Warszawa.

Man kan også som eksempel tage en stor sammenkomst i et offentligt lokale. Det er et smukt syn, men en stilfærdig fest. Den er tilladt fordi formålet er velgørende; et asyl eller et børnehjem får indtægten.

Langs salens søjler sidder de højadelige eller rige damer som har organiseret festen, og de fordeler de gevinster som falder ved lodtrækningen. Salen er fuld af unge piger i deres smukkeste dragter, som kommer for at se og blive set. De kan der tale frit med de mænd de har lyst til at møde, mens

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

mødre og tanter holder deres sidepladser. Men alle samtaler er dæmpede. Det har været nødvendigt at indbyde Polens Generalguvernør, den meget strenge og meget frygtede General Gurko med hustru, en dame hvis ydre og væsen er mindre fornemt end hendes stilling. Den franskfødte Generalinde Gurko er nok den mindst populære person i Polen, og hun har med kvindelig fanatisme samlet sig om den opgave at tjene den russiske sag på alle måder. Befolkningen mener at hun er ansvarlig for alle de foranstaltninger der i de sidste år har ramt de polske forhåbninger og interesser.

Den gamle aristokrat Louis Gorski kaldes Polens pave, og er det katolske partis mest betydelige repræsentant; det er ham der giver festen, og han må som sådan byde Generalinde Gurko sin arm for at føre hende rundt. Ingen hilser; alle taler halvhøjt eller vender ryggen til. Efter dette følger Generalguvernøren med Fru Gorska. Begge par udveksler kun ceremonielle bemærkninger på fransk. Gurko fører sig ret flot; han er en mand af middelhøjde, en korpulent kropsbygning med tyndt hår, stort vifteformet, gråsprængt skæg, lidt rødlig næse, og hans ansigtsudtryk røber ikke den dristighed og hurtighed han var kendt for som general. Hans synes snarere skabt til at meddele officererne dagens feltråb, end til at regere et folk.

Eller tag et aftenselskab hos en af de ledende aristokratiske skikkelser i dennes private hjem. Indenfor et par sale finder man navnene på næsten alle Polens berømteste familier. Hist sidder en Grevinde Plater, broderdatter af den berømte Emilia, her en Grevinde Krasinska, gift med en slægtning til digteren, på en gang frisindet og fædrelandskærlig, næsten til det overspændte. Her en Grevinde Ostrowska, som anses for Polens kønneste kvinde. Man skulle tro at polakkerne her føler sig så fri som man kan for lukkede døre; men hvis en fremmed siger et dristigt ord banker en af familiens unge mænd ham på skulderen og siger: "ikke så højt"! På den stol som vender ryggen til deres sidder Politimesteren, Grev Tolstoj, som min onkel har været nødt til at indbyde.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Eller tag en offentlig maskerade. Den største afholdes under karnevalet, og foregår i alle teaterets lokaler. I forbindelse med karnevalet afholdes en tombola, hvis indtægter tilfalder teaterets pensionskasse, og karnevalet kaldes derfor "tombola". Det begynder ved midnatstid, og løber af staben ved at alle damer er tæt indhyllt i dominoer og tætsiddende masker, som de ikke tager af. Herrerne tør imidlertid hverken bære kostume eller maske, så de er i selskabsdragt.

Denne form for maskerade er en gammel tradition i Warszawa. E.T.A. Hofmann beskrev den allerede for mere end 80 år siden som en overstadig og glimrende fest i datidens forlystelsessyge Warszawa.

Det pirrende er her at damerne kan fortælle herrerne hvad de har lyst til, angribe dem, vise at de kender deres hemmeligheder, uden at de uden videre kan genkendes. Det er en fornøjelse for forelskede, som kan træffe hinanden og forsvinde med hinanden. Meget kendte mænd bliver tiltalt og taget i skrifte af snesevis af damer i salen, uden at kunne gøre gengæld. Damerne kommer hen til herrerne, tager deres arm, og går med dem, indtil en anden tager ham fra hende.

Der er et par tusind personer til stede, og der er voldsom trængsel. Der er imidlertid ikke det ringeste spor af lystighed. Der er hverken musik, eller sang, eller latter, eller højrosted tale. Hvis dette er en elskovsmaskerade, så ligner den i slående grad en ligfølge, eller rettere flere ligfølger, der i de brede sale tavse bevæger sig forbi hinanden.

Hvor man end befinder sig, mærkes trykket.

Ved en stor frokost hos en af lederne af den demokratiske ungdom var der kun demokrater og ateister til stede, mænd der har minderne fra 1863 langt, langt bag sig. Det ejendommelige ved dem er at der er tale om mænd som næppe har noget ideal de forventer virkeliggjort før om mange hundrede år. De er i øvrigt meget forskellige i deres fremtoning; stridslystne mænd, misfornøjede, selvstændigt tænkende, eller blot beundrere og medløbere, dog næsten

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

alle ved godt mod, som om de er overbeviste om at det er muligt at ændre verden; det gælder blot om at tage fat. Imellem dem befinder man en som først har været forgældet, og senere rigt gift, en aristokrat, som i sit stille sind er radikal som de. Og så en eller anden komedie-figur med uordentligt skæg og langt hår ned i øjnene, der i sidste uge for 5. gang vendte tilbage fra en russisk fæstning ved Ural-bjergene, hvor han jævnligt flere måneder af gangen betaler for sin trang til socialisme. Som alle andre steder i dette stille land er en almindelig samtale på dette sted en ukendt ting; man taler sammen med dæmpet stemme, i smågrupper. Og uanset hvad samtalen kommer ind på støder man altid på en mur af skranker og forhindringer, den samme som alle bestræbelser i dette land uafslædt støder på. "De har naturligvis ret", siger værten til den fremmede, "vi har i grunden her til lands hverken demokratisk eller nogen som helst anden politik, men vi har spejlinger af det, som i Europa kaldes sådan" – en slående rigtig og modfaldende karakteristik.

Man møder den samme grundholdning i andre afskygninger, når man mødes med den egentligt kulturskabende bohème, som ikke beskæftiger sig med politik, men lever for sine studier og kunst. Vi er her i det mest ekstreme oprørs land. Man vil næppe i Polen finde en mere interessant kreds end den jeg har truffet hos kunstkritikeren Antoni Sygietinski, der sammen med den desværre meget syge, højtbegavede maler, Witkiewicz, betegner den kunstneriske radikalisme i Polen.

Sygietinski er en rank, smuk, ung mand, med et langt, rødt skæg og et par skinnende, begejstrede øjne. En fælles kunstnerisk forkærlighed har ført ham og hans (polske og fremmede) meningsfæller sammen. I Swientochowskis kreds stod en fremmed en dag alene sammen med sine negative synspunkter på samtidig polsk malerkunst. Han sagde omtrent sådan her: "Eders kunst er på rent gal vej. Den taber livet af sigte. I maler allegorier eller ridderskuespil. Hvert andet billede på jeres udstillinger er en femte-aktslutning før tæppets fald. Jeres store afdøde idealist Grotiger

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

var en digter, ingen maler. Jeres store levende mester, Matejko er en snæversynet sjælegramser, ingen maler. Det billede, der har fået udstillingspræmien i år, en katolsk allegori med engle ved en sygeseng, er en rædsel." – Nogen spurgte: "Er der efter Deres mening da virkeligt slet intet som duer?" Den fremmede svarede: "Horowitzs portrætter og Witkiewicz's malerier; men det bedste jeg har set er dog vistnok et album med brødrene Gierymskis tegninger. De ypperste blandt dem sprudler af talent: der er naturstudium deri og malerisk blik. Det er set og det er følt, en ros man sjældent kan give moderne polsk kunst." – En høj mand bag ham klappede i hænderne, det var den mand der havde udgivet albummet og skrevet dets tekst, Sygietinski.

Brødrene Gerymskis kunst har opnået en så beskeden forståelse i deres fædreland at forlæggeren har tabt 8.000 rubler på dette album. Forlæggeren er en mand som er begejstret for moderne kunst, og til sidst tilbød han offentligt at give det gratis til abonnenterne på ugebladet *Wedrowiec*, men de fleste gad end ikke hente det, selv om det var gratis.

Det nævnte blad får næppe nogen lang levetid, men omgives af en kreds som er anført af den energiske maler Witkiewicz, der som få forstår at tyde det mærkværdige. Endvidere ses unge læger, mekanikere, litteraturhistorikere, novelleskrivere som Prus, dygtige håndværkere (en smed, som måske er den bedst begavede litteraturkender i Polen), en del malere, musikere, kunstelskere – talsmænd for den forfinede radikalisme.

Swientochowskis gruppe besidder en gammeldags kunstanskuelse, selv om den på andre områder er fremadskuende. De mænd der hører til den har fremragende bogsamlinger, men billeder på deres væg som ville blive forkastet af en portner i Paris. Swientochowski selv skriver gammeldags formede tendensdramaer som *Elvia* eller *Antea*. De yngre mænd som skriver eller tegner til *Wedrowiec* lever i værelser uden møbler, men med herlige tegninger og malerier på væggene. De er ikke blot moderne i deres tankegang, men også i deres måde at

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

betragte og sanser verden på. Vilde fugle, er de, og da krage søger mager har den iblandt den som skriver livligst betegnende nok giftet sig med en dejlig, smuk vild indianerkvinde fra Sydamerika. Hun passer sådan set til Polen, eftersom det har vist sig umuligt at bibringe hende et begreb om penge eller penges værdi.

I denne kreds råder bohemernes frihed, et pust af den virkelige åndsfrihed, der fylder lungerne – men den fylder den i al stilhed, så lidt larmende som mulig. Der daler også her et usynligt tryk ned fra loftet. Der lægger sig også her en evindelig dæmper over stemning, en dæmper af alvor og vemod, en stille fortvivlelse for, om man nogen sinde kommer til at opleve noget godt. Man nyder kunst og ideel som midler til at glemme. Og alle disse unge mænd, hvem de end er, skribenter, journalister tegnere, læger, mekanikere osv., må, ganske bortset fra kampen for det daglige brød, kæmpe en dobbelt kamp, den for at modtage ideer fra omverdenen, og den for at meddele deres ideer til omverdenen.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

5.

Når man fra Teaterpladsen i Warszawa går ned ad Miodowagade er der til venstre i Nr. 7 et hus, hvor der over porten er skrevet følgende ord på russisk: Censurkomiteen. Over gården til højre går man ind af en snæver gadedør, og indenfor ser man uhyre stabler af blade og bøger som hober sig op med korsbånd omkring; det minder om stemningen på et posthus. Der er det som er modtaget den pågældende dag.

Hver eneste avis som ankommer bliver taget ud af korsebåndet og undersøgt; det som ikke finder nåde bliver sværtet over. Hver bog bliver åbnet og gennembladet. Der er selvfølgelig ingen regelmæssig ankomsttid for den slags sendinger. Nu og da kommer der 3-4 aviser ind på en gang, men der kan også gå fire- fem dage uden avis.

I et andet lokale undersøges de indenlandske blade. På grund af censuren er de næsten alle aftenaviser. Ikke desto mindre er de ude af stand til at gøre brug af dagens udenrigspost, som over Berlin ankommer ud på eftermiddagen. Deres økonomiske situation er normalt ikke god, og med en enkelt undtagelse modtager de alle privat sponsorstøtte. Antallet af abonnenter overstiger sjældent 1.500 eksemplarer, og journalisterne er, for at kunne leve af deres skriverier, nødt til at skrive om den samme sag til 4-5 forskellige blade.

Klokken 11.00 afsendes alle korrekturerne fra avisredaktionerne til censuren. Man stryger efter lyst og lune, alt efter om man personligt har sympati eller antipati mod forfatteren, eller afhængigt af om man håber på at opnå noget af ham, eller om man er bestukket eller ej.

Næsten alle artikler hvori der skrives noget af betydning er derfor beregnet til ikke at blive forstået ved første gennemlæsning. Sproget er almindeligt, tåget, tvetydigt. Folk er oplært til at læse mellem linjerne. Næsten alle føljetoner er symbolfortællinger: de siger en ting, og

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

udtrykker noget andet. Da ord som *frihed* og *fædreland* er forbudt forstår alle at de må omskrives.

Klokken 16.00 vender korrekturerne tilbage til redaktionerne. Det som er strøget må erstattes af reserveartikler, som er censureret på forhånd, og som man har liggende som fyld.

Andre steder undersøges alle fremmede bøger for at afgøre om de kan udbydes til salg hos boghandlerne eller ej. Indenfor naturvidenskab er der ret få begrænsninger, man tillader Darwin, Haeckel, selv i oversættelse. Derimod tillader man ikke meget historisk litteratur. Den yderst konservative polske historiker Szujski er helt forbudt, selv på tysk, fordi han skriver om polske spørgsmål.

Der er indlysende at de bøger som udkommer i selve Polen undersøges med yderste strengthed. Selv oldtidens klassikere undersøges. Det er fx sket at det romerske vers: *nec timeo censores futuros* blev strøget, fordi man oversatte det til: *jeg frygter ikke fremtidens censorer* (meningen er: fremtidens dom). I et drama om Polens fortid strøg man foran Jagiello ordet *Konge af Polen*, og erstattede det med *Hertug*, skønt der aldrig har været hertuger af Polen. Ja, selv kogebøgerne censureres opmærksomt og med den yderste smålighed. For nylig blev sætningen: *koges over den sagte ild* slettet (direkte oversat lyder det: *koges over fri ild*), fordi over *fri* forekom.

En anden afdeling undersøger håndskrifterne til offentlige foredrag, teksterne til deklamationer, sangene til koncerter. Selv om en sang hører til en digtsamling der har passeret censuren en halv snes gange i forskellige oplag, så må den ikke synges ved en aftenunderholdning, uden at være undersøgt endnu en gang.

I vinter skete det fx at en skuespillerinde som ved en oplæsning i tilgift deklamerede et lille uskyldigt digt om en moder og hendes barn, som ikke fandtes på programmet, fik en bøde på ikke mindre end 100 rubler som straf.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Jeg har denne vinter haft lejlighed til at studere censuren på nært hold. Til gengæld for den venlighed jeg modtog i Warszawa sidste år havde jeg lovet at komme tilbage, og denne gang ville jeg tale om dette århundredes polske litteratur, der af indenlandske kritikere næsten kun er filologisk behandlet.

Opgaven var af mange grunde yderst vanskelig. Der var for det første den indre vanskelighed ved at fortælle det polske publikum noget nyt om en litteratur som de kendte bedre end jeg. Dernæst var der de ydre vanskeligheder. Det er ved Universitetet i Warszawa ubetinget forbudt at tale om Polens historie og litteratur efter år 1500. End ikke på russisk, end ikke i russisk ånd må stoffet gennemgås. Og hertil kommer at hele dette århundredes gode litteratur er gennemsyret af fædrelandsorientering, og overvejende fjendtlig mod det russiske herredømme, og derfor forbudt. Hvorledes skulle jeg bære mig ad med at omtale Mickiewicz's *Dziady*, hvori han skildrer det politiske fængselsliv i Vilnius; eller Slowackis Kordjan, der behandler et mordforsøg på Zar Nikolaj, eller Krasinskis samlede livsværk, for ikke at tale om krigs- og oprørslyrikerne, og hvorledes skulle jeg bære mig ad med ikke at tale om alt dette?

Det gjaldt først og fremmest om overhovedet at opnå tilladelse til overhovedet at tale, og til at tale om dette emne. Det var kun en ting jeg kunne håbe på; at de personer som skulle træffe beslutningerne ikke havde lyst til at stå som barbarer i hele Europa.

I midten af januar ansøgte jeg hos Grev Tolstoj, politimesteren, om tilladelse til at holde foredrag i velgørende øjemed. I midten af februar kom svaret: det var mig tilladt at tale tre gange i russisk februar (hvis første dag svarer til vores trettende). Jeg kørte straks til Præsidenten for censuren og indledte min ansøgning med den opfordring man i fjor i Warszawa havde rettet til mig: "kom igen og tal engang om vor egen litteratur"! –Præsident Ryzow: "Åh, de vil behandle den russiske litteratur." – "Ikke denne gang, Deres Excellence! De ved at folk her i reglen taler polsk og interesserer sig mest for hvad der er skrevet på dette

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

sprog." – "På hvilket sprog vil De tale?" - "På fransk." -
"Der er godt; så kan De sige meget. De henvender Dem da til det gode selskab. En anden sag var det ifald De ville tale tysk; der er så mange udannede, urolige hoveder, som forstår tysk." Hans excellence lovede mig at ekspedere sagen hurtigt, og han holdt ord.

Først nu kunne jeg imidlertid begynde at udarbejde forelæsningsne, og det gik yderst langsomt for sig.

Der var dage hvor jeg trods intensivt arbejde næsten intet fik skrevet, der var dage hvor jeg vred mig for at finde udtryk med dobbelt betydning, billeder som måske var mindre tydelige, men dog kunne forstås af tilhørerne, omskrivninger der var gennemsigtige. Heldigvis holder dette polske, halvt østerlandske folk, mere af billedsprog end af den mere konkrete stil., også på dette punkt stik modsat det franske folk.

Efterhånden fik jeg øvelse i rebusstilen, og jeg begyndte at skrive således at jeg med en betoning eller en pause kunne give sætningen en ny og mere levende karakter, samtidigt med at jeg blev rutineret i at bevæge mig i antydninger og underforståede betydninger.

Endelig havde jeg to eksemplarer af min første forelæsning klar på fransk, og et eksemplar på russisk til universitetskurator. Jeg forsynede dem med de nødvendige stempler, kørte med den første forelæsning til Censurpræsidenten, og bad ham om at iværksætte censuren. Jeg havde taget en præst med – det er jo altid godt at have en præst med, han har venner alle vegne, og i Polen i særdeleshed blandt de næstkommanderende på de offentlige kontorer. Der var heller intet i vejen. Men desværre nægtede Apuchtin at begynde censuren af den russiske tekst, før han havde alle foredrag på en gang.

Det var slemt; jeg ønskede nemlig at se hvad man slettede i mit første foredrag, og på den baggrund vurdere hvad jeg kunne tillade mig i de næste.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Da det nu var klart at den russiske februar ville slutte før jeg fik foredragene tilbage fra censuren, og da jeg desuden erkendte at tre foredrag af to timer ikke ville være nok til at beherske stoffet søgte jeg Politimesteren om tilladelse til at holde fire foredrag, og samtidigt om at fristen blev forlænget ud over februar.

Tallet fire log sig ikke bevillige. – "Hvorfor ikke?" – blev der spurgt. Svaret lød: "Fordi tre foredrag er en underholdning, fire er allerede en undervisning." – Som det blev forklaret, som var frygten at man under form af velgørenhedsforelæsninger ville indrette Rådhuset til en slags polsk universitet, i hvilken den ene foredragskreds på en eller anden måde afløste den anden.

Tilbage stod anmodningen om forlængelse af fristen. – "Hvorfor taler De ikke i februar? Det er Deres fejl, hvis De ikke gør det." – Jeg påberåbte mig vanskelighederne med censuren. – Jaja, jeg skulle gøre følgende: indlevere en skreven ansøgning til Politimesteren, denne skulle så sende den til Apuchtin; han ville videregive den til General Gurko, hvorefter denne muligvis ville forespørge i Petersborg om den kunne bevilliges, og den ville så komme tilbage igennem de samme kanaler, i omvendt orden. – Hvornår svaret kunne ventes? – Aaa, om ca. 5 uger. – Men så var marts jo slut, og den 1. april skulle jeg være i København. - Ja, det var min sag, og angik ikke myndighederne.

Tydeligvis var man ikke specielt forhoppet på at få forelæsninger om polsk nationallitteratur i Warszawa.

På dette tidspunkt fik jeg min første forelæsning tilbage fra censuren. Man havde behandlet den grundigt: Hele slutningen, flere sider, var strøget, og rundt om var der masser af overstregninger. Selv et kendt citat af Schiller: *Den levende har ret*, var strøget. Ord som *resignation* eller *tristesse*, anvendt som betegnelser for den polske litteraturs særlige træk, var slettet. Et sted hvor der var tale om digterens *katolske religiøsitet* var disse ord streget ud. Et andet sted, hvor der tales om det liv der skildres i Mickiewiczs mest berømte værk var den røde

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

blækstreg sat hen over disse ord: ***de litauiske skove, dette livs naturlige ramme.*** Når der stod: ***For første gang siden rigets deling,*** var de sidste tre ord blevet slettet.

Det mest nedslående var at jeg erkendte at der ikke ville blive meget tilbage af 2. forelæsning, som var mere dristige. Jeg skrev derefter den tredje, som var næsten farveløs i politisk, religiøs og social henseende, og søgte efter evne at bøde på svagheden ved en mere farverig stil.

Så skete der det at min censor, Funkenstein, den mest forhadte blandt Warszawas censorer, pludselig dør. Man fandt mine to sidste foredrag urettede under hans hovedpude. Folk i Warszawa var mig så dybt taknemmelige, som fandtes der en årsagssammenhæng mellem denne sidste opgave og hans aftræden fra det jordiske dommerkald.

Nu så alt lysere ud; der var håb om en lempeligere behandling. Jeg forsøgte at forkorte sagsbehandlingen ved en direkte henvendelse til Generalguvernøren. Helten fra Tirnowa og Sjiipkapasset måtte forventes ikke at være så smålig som underordnede politiembedsmænd og underordnede censorer. Jeg kørte til slottet den dag Gurko havde audiens, til det gamle kongeslot, uforandret i det ydre, men plyndret for alle sine kunstgenstande.

Forværelset var en aflang sal; her sad der flere hundrede ansøgere med bønskrifter på række. Den indre sal var rummelig og tom, udstyret med store spejle og røde møbler, og her gik byens førende mænd rundt, gamle senatorer, gamle generaler, censurpræsidenten, teaterets præsident, ventede på deres tur, mens de spankulerede op og ned i deres uniformer. Midt i salen stod en ung, russisk kavaleri-officer, Gurkos adjutant, slank og smuk. Han talte flydende fransk med andre russere, dog med en stærk russisk accent, de slog hælene sammen så sporene klirrede, øvede sig på dansetrin, og synes at drømme om hofballerne i Petersborg. Jeg gik hen og gav adjutanten min anmodning om foretræde. Og jeg modtog et ubetinget afslag.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Audiensperioden var fra klokken et, og klokken var nu fire minutter over et. Jeg indvendte at jeg ikke ventede at blive lukket ind som den første, men svaret var at listen over audienssøgende blev lukket klokken et, hvorefter den blev indsendt til Generalguvernøren. Jeg erklærede alligevel at jeg ikke ville gå, og fast besluttet som jeg var på at bane mig vej til General Gurko tog jeg roligt plads på en sofa og ventede. Der kom en polak med en stor stjerne hen til mig og spurgte mig om jeg måske stod på *petitionairenes* liste: meningen var: på listen over de simple ansøgere i forsalen. Da jeg svarede nej lovede han at sætte mig øverst på den. Så ville generalen, så snart han havde afsluttet de private audienser og trådte ud af sine gemakker, henvende sig først til mig.

Jeg måtte vente i mere end tre timer. Så kom generalen med sit følge: "De vil tale med mig? Deres anliggende?" Jeg forelagde min anmodning om at kunne tale i marts, da februar var næsten slut. "Mais c'est tout simple." – Jeg forklarede at jeg var stødt på hindringer, der var uovervindelige for mig. – "Hvem forbyder dem det da?" "Deres excellence! Der behøves intet forbud. Men jeg behøver en tilladelse, og den giver man mig ikke." "Godt! Jeg tillader Dem det." - "Man vil ikke tro mig, med mindre jeg medbringer et skriftligt ord fra Deres excellence. Jeg har en skreven anmodning, som jeg har rettet til Dem her." Han tog brevet og min blyant, og skrev tværs over papiret: Befalet! Gurko.

Den største vanskelighed var således lykkeligt ryddet af vejen. Det var imidlertid endnu ikke muligt at bekendtgøre forelæsningerne, da den russiske tekst endnu ikke var kommet tilbage fra Apuchtin.

Jeg forsøgte to gange at få personligt foretræde for ham; begge gange fik jeg gennem hans næstkommanderende det svar, at han ikke kunne modtage mig, men at han selv læste mine foredrag, og det med den største interesse – en interesse jeg gerne ville have undværet, og som forekom mig ildevarslende.

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Endelig fik jeg dem tilbage. Intet var slettet; der var kun nogle blækstreger i randen, som skulle henlede min opmærksomhed på steder hvor udtryksmåden var stødende for en kilden russisk nationalfølelse, således fx hvor der stod, at af udenlandske forfattere havde Mickiewicz påvirket Lamannais og Pusjkin. Disse notater røbede en dannet og skarpsindig læser, og jeg måtte værdsætte at man nøjedes med en antydning, i stedet for at slette og forbyde.

Nu manglede kun en tilladelse fra Politimesteren, Grev Tolstoj, til at opsætte plakater. Ligesom med teaterforestillinger meddeler man nemlig forelæsninger ved plakater, og ikke ved bekendtgørelser i aviserne.

Men det blev slet ikke nødvendigt at sætte plakaterne op. Hele byen havde fulgt bestræbelserne på at få tilladelse til at holde foredrag om polsk litteratur med en sådan spænding og deltagelse, at så snart rygtet om Apuchtins tilladelse gik fra mund til mund blev alle de 3.600 billetter til tre forelæsninger udsolgt på nogle få timer, så da bevillingen til opsætning af plakater kom samme formiddag var den allerede overflødig.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

6.

For at give en ide om hvordan man skriver og taler under censur vil jeg give et par eksempler fra foredragene.

Jeg måtte gøre klart for tilhørerne at jeg forstod indholdet af visse bøger, selv om jeg ikke ligefrem turde omtale dette. Det var fx umuligt at angive en scene i *Dziady*, hvor Polens martyrium sammenlignes med den korsfæstede; ikke desto mindre var det muligt at minde om den. Jeg sagde derfor i min indledning:

De erfarer af mig, hvorledes Deres litteratur i dette århundredes første halvdel spejler sig i den europæiske læsers bevidsthed, erfarer hvad indtryk en velvillig fremmed modtager af Deres åndsliv.

Thi en velvillig fremmed er jeg. Ikke en rent kunstnerisk eller blot åndelig interesse, men en bredere menneskelig deltagelse har draget mig til dette stof. Der er deri noget, som ikke blot sysselsætter, men griber sindet: Polens moderne litteratur sætter i højere grad end de fleste andre følelsen i bevægelse. Den har noget tillukket, ikke let gennemtrængeligt ved sig. Eller rettere: den er på en gang lukket og åben, alt efter det synspunkt, på hvilket man stiller sig. Den minder i den henseende om et bekendt maleri af Gabriel Max Voronikaklædet – et maleri som jeg i kunstnerisk henseende sætter lavt, thi det er et kunststykke, ikke noget kunstværk, men som er vel egnet til at oplyse hvad jeg mener. Ved første blik synes ansigtet på maleriet et ligs; øjnene er fast tillukte, udtrykket livløst. Men indtager man det rette synspunkt, får dette åsyn pludseligt liv. Øjnene åbner sig og retter på tilskueren deres alvorlige og sorgfulde blik.

Det var en fuldstændig umulighed at nævne de forskellige polske oprørsforsøg. Jeg kunne kun give udtryk for min mening ved i så almindelige udtryk som muligt at skildre den almindelige mentale tilstand efter store offentlige ulykker "som hungersnød, oversvømmelse eller mislykkede revolutioner." Det var lige så umuligt ved gennemgangen af

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Slowackis *Krol Duch* (Kong Ånd) direkte at sige: Den grusomhed der forekommer her blev iværksat af Ivan den Grusomme i egen person. I stedet valgte jeg en omskrivning: "Når i *Krol Duch* hovedpersonen fortæller, hvorledes han med sit sværd har naglet den gamle sangers fod til jorden og denne uforstyrret har fortsat at meddele sit budskab, så genkalder dette en anekdote fra Ivan den Frygteliges hof."

Efter at være blevet formet på denne måde gik sætningen gennem censuren ved trykningen af foredragene i *Gazeta Polskas* føljeton. Sætningen blev imidlertid senere slettet af en anden censor i forbindelse med den trykte bog der blev udgivet.

Der forekommer i Mickiewiczs *Dziady* i Konrads improvisation et sted hvor helten i fortvivlelse anklager Gud for den koldsindighed hvormed han lader ham lide; her er den mest virkningsfulde verselinje denne: Du *er ikke verdens fader, men dens – Zar!* Jeg havde brug for denne linje til mit foredrag, og ville forsøge at minde om den. Det var umuligt direkte at gennemgå det pågældende værk, det var endog vanskeligt at nævne dets titel. Derimod kunne jeg forsøge at nævne Konrads navn, uden at angive i hvilket drama denne skikkelse forekom, og at angive stedet for handlingen en smule anderledes end i virkeligheden. Jeg kunne sikkert stole på censurs overmåde ringe kendskab til polsk litteratur.

Jeg valgte da at tale om de polske digteres forskellige holdninger til erkendelsesproblemet, og indførte i den sammenhæng denne vending: "Og som oldtidens vilde, når de vrededes på deres guder, afskød en pil mod himmelhvælvingen, således slynger Konrad det hånsord ud i verdensaltet, der, siger han, skal genlyde fra slægt til slægt: du Gud! Du er ikke verdens fader, men dens"

Her lavede jeg en pause på et par sekunder, under hvilken der bogstaveligt talt gik en skælven gennem den tætpakkede rådhusal. Så faldt ordet *Tyran*, og man åndede lettet op og så på hinanden. Ingen rørte sig. Efter sådan et punkt

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

hersker der altid fuldstændig stilhed for ikke at afsløre taleren. I stedet falder bifaldet nogle minutter senere, efter en eller anden uskyldig lignelse, og man gemmer den største klappesalve til slutningen, hvor ingen kan påvise hvad der specielt har fremkaldt bifaldsstormen. Dette sted hører til dem som blev slettet i den censur der foregik efter foredragene og den første føljeton, men det tog ikke mindre end 7 måneder inden det lykkedes dem at ødelægge det lille værk jeg havde frembragt.

Endnu et eksempel på hvad censuren tillod. Den har formodentligt ikke været fortrolig med Shakespeare, eller også har den ikke haft blik for symbolik. Jeg talte om digterne blandt de polske emigranter, sammenlignede dem med Hamlet, og sagde blandt andet:

Man finder træk af Hamlets væsen i alle disse ånder; de står fra deres ungdom i hans situation. Verden er af led og den skal sættes i led igen af deres svage arm. De føler som Hamlet alle deres ungdoms indre ild og ydre afmagt, højborne som de er, ædelttænkende som de er, opfattende tilstandene, der omgiver dem, som ene neste stor rædsel, anlagte på en gang til drømmeri og til handling, til grublen og til hensynsløshed.

Hamlet har set sin moder, sin dyrebare moder, som han elsker højere end andre sønner deres, fornedret under den kronede røvers og morders hånd. Det hof, til hvilket adgang står ham åben, skræmmer ham – omtrent som hoffet i Krasinskis *fristelsen* (sindbilledlig fremstilling af Petersborghoffet) skræmmer den unge mand. Disse ætlinger af Hamlet lader sig som han sende langt bort til fremmede lande. Når de taler, forstiller de sig som han, klæder deres mening i lignelser og allegorier, og det gælder om dem, hvad Hamlet siger om sig til Laertes: Tag dig iagt; thi der er noget farligt i mig.

Det er mærkværdigt at ingen af de mange censurer disse foredrag har været underkastet, hverken de der gik forud for selve foredragene, eller de to nye der undersøgte udgaverne

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

til blad- og bogformatet, fandt noget at indvende mod dette sted.

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

7.

En vigtig følge af hele systemet med censur i Polen er at aviserne, og dermed befolkningen, konstant er i uro. Da det er umuligt nogensinde at være sikker på hvad der foregår i landet, og det ikke lader sig gøre at viderebringe hvad man ved eller tror at vide, så er der altid rygter i gang, både i byerne og på landet, og netop i disse rygter kan man aflæse befolkningen forhåbninger og bekymringer. Det ene øjeblik hører man at den eller den højtstående embedsmand er forflyttet, fordi regeringen finder trykker for hårdt; man tror man kan ane et liberalt pust, og i tilfældige skødesløsheder fra en eller anden embedsmands side finder man tegn på at man for fremtiden vil se igennem fingre med forskellige ting, som tidligere har været forbudt. Pludselig kan man så høre at der planlægges voldsomme tvangsforholdsregler, og at hidtil ukendte farer truer. På denne måde rystes befolkningen hele tiden som en febersyg.

Det burde være let at indse hvordan en sådan evindelig uro hæmmer kulturlivets trivsel og vækst. Kun de mest stringente videnskaber trives, særlig medicin står i høj kurs. Dr. Tytus Chalubinski, en olding hos hvem genialiteten ses tydeligt i hans ansigtsudtryk, har længe været regnet for Polens førende læge; Efter ham er Baranowski den mest ansete. Historisk og politisk litteratur har for øjeblikket ikke nogen høj placering, og russisk Polen besidder for øjeblikket ikke nogen fremtrædende historiker. Den mest fremtrædende indenfor nyere historisk litteratur er formodentligt den nyligt afdøde Szujski, og som essayist den i hele Europa kendte Julian Klaczko, begge personligheder som levede og arbejdede i Østrig. Indenfor litteraturhistorie ses en nøgtern forskerånd, som nærmer sig tysk metode og tysk stil. Polens mest fremtrædende og i øvrigt fremragende litteraturhistoriker, Spasowicz, der tillige er en berømt russisk advokat, har med sin bopæl og arbejde i Rusland måttet tilegne sig en vis forsigtighed indenfor alt hvad der har med politik at gøre; det gør at hans hovedværk, Den Polske Litteraturs Historie, er mindre underholdende end det

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

ellers ville have været. Den mest ansete kritiker, Professor Tarnowski i Krakow, er en romantisk orienteret akademiker af den gamle skole, hvis meninger med årene bliver stadig mere præget af den katolske kirke. Romerkirkens ånd i Krakow virker næsten lige så trykkende som regeringens undertrykkelse i Warszawa. Når Tarnowski optræder som gæsteforlæser i Warszawa er han nødt til at klare sig med fremtræden og veltalenhed.

Ideen om at rå og ydre magtmidler ikke virker når det drejer sig om at undertrykke eller nedbryde en nationalfølelse er en overtro som bør glemmes.

Censuren er endog det mest kulturelle magtmiddel magthaverne besidder.

Et mindre kulturelt og mere effektivt magtmiddel er inddragelsen af ejendom. Efter oprøret i 1863 har alle som deltog i oprøret fået inddraget deres jordbesiddelser, men det samme gælder for alle som var blot mistænkt for at være velvilligt indstillet eller at have hjulpet med oprøret. Jeg kender en mand af gammel Litauisk fyrsteslægt som ejede en fyrstelig formue, og som nu efter et ophold på 20 år i Sibirien må leve af det han tjener i en underordnet stilling i en bank. Jeg kender en dame som var arving til en ejendom med en værdi af flere millioner rubler, men man har konfiskeret hendes arv med den begrundelse at bønder på hendes onkels gods har givet oprørske bander levnedsmidler.

Selve inddragelsen af jorden er naturligvis ikke af afgørende betydning, så længe bønderne kan blive der, og blive ved med at være polskindet. Men Rusland søger på alle måder at vinde bønderne. Man har ophævet livegenskabet, som dog allerede var blevet ophævet af polakkerne selv (ved Forfatningen af 3. maj 1791), men det var blevet sat ud af kraft, og man har i stort omfang udnyttet bøndernes gamle had til deres herrer. Når floderne svømmer over deres breder og ødelægger landet rejser Generalinde Gurko omkring og fordeler hundrede tusindvis af rubler fra den kejserlige kasse til bønderne, der sammen med velgeringen

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

modtager en opfordring til at nære taknemmelighed mod Zaren, deres fader, en opfordring der ofte er effektiv.

Også forvisning til Sibirien er et effektivt virkemiddel. Der er ingen tvivl om at blomsten af en hel generation, næsten alle de modigste og dygtigste, er døde deroppe. De som er vendt hjem har ofte mistet deres klarsyn. De er ikke sjældent blevet stående på det punkt hvor de stod da de forlod Polen. Som eksempel kan jeg nævne to skribenter. I Gazeta Polskas redaktion sidder Haenckel, som sammen med fire andre, lænket til en jernstang, måtte vandre på sine fødder til Irkutsk. Det tog to vintre og en sommer, og han blev deroppe i 10 år. Jeg kender også Boguslawski, som var der et lignende tidsrum. De er dygtige skribenter, men uforbederlige romantikere. Moderne mennesker bliver de aldrig.

Også den forfærdende mangel på retssikkerhed er undergravende. For få uger siden kom en ung mand tilbage fra to års forvisning. Hans forbrydelse var at han dagen efter at Apuchtin havde fået en lussing af en forbitret studerende havde han sendt 25 rubler til et blad til et velgørende formål med disse ord: ***I anledning af en lykkelig begivenhed.*** Det nyttede ikke noget at hans broder dagen forinden beviseligt havde fået en søn – man ville ikke tro på at det var den begivenhed der var sigtet til, så han blev forvist. Han havde ikke lidt nogen legemlig skade. Som så mange forviste vendte han hjem frisk og med røde kinder; men han var blevet forsigtig, meget konservativ i alle sine udtalelser, og ville ikke indlade sig på at kritisere sin dom.

Da den kendte Szymanowski, digter og udgiver af Courier Warszawsky, for nylig var alvorligt syg besøgte jeg ham. Han fortalte om den skræk han gennemlevede da det kort forinden havde ringet på porten midt om natten. Han mindedes da den nat for 10 år siden da politisoldaterne kom, tvang ham til at stå op, og bortførte ham i en slæde. Han vidste ikke hvad han var anklaget for, og hans familie fik først sent at vide hvor han opholdt sig. Da han efter nogen måneders forløb blev frigivet blev han ikke samtidigt orienteret om hvad årsagen var, og den dag i dag er han

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

uvidende om det. Og netop Szymanowski har hele sit liv været talsmand for den stilfærdigste konservatisme.

Man overvejer nu den almindelige tilstands mentale indvirkning på den helt unge generation. I russisk Polen er man allerede nået dertil, at mange unge medicinere eller jurister af god familie taler bedre russisk end polsk, ja, taler sit modersmål med udenlandsk accent. Der er fx dette tilfælde: En ung mand har studeret i Petersborg. Han har på ingen måde opgivet sin nationalitet, men han omgås og er nødt til at omgås russere som kammerater. Nu kommer han tilbage til Warszawa, hvor ingen polak nogensinde har privat omgang med en russer, hvor nationaliteterne er delt som olie og vand. Det forekommer ham unaturligt at hans mor og søster sætter sig imod at han aflægger besøg hos Generalguvernøren. De lever et andet følelsesliv, taler et andet sprog end han. Nationalfølelsen er ikke så stærk hos ham. Der er desuden praktiske hensyn. Han er sikker på at hvis han ikke har kontakt til administrationen vil han aldrig få så meget som et underordnet embede i Kongeriget Polen, aldrig komme til at leve i samme by som sin mor. Han kan blive prokurator i Riga, eller underdommer i Kazan, men hvis han sætter sig imod systemet får han aldrig en stilling i Warszawa.

Den sproglige undertrykkelse er så effektiv, at da der for nylig var en privat udskreven konkurrence om at skrive det bedste drama, og ham der vandt, Koslowski, vakte opsigt med sprogets renhed og kraft. Jeg hørte det overalt fremhævet, med stolthed og glæde, at det var flot at en ung mand på 25 år, der er opdraget under den nyeste skoleordning, skriver så smukt et Slowacki-polsk. Man nærer altså allerede nu en gennemtrængende frygt for at den unge generation ikke længere vil kunne skrive sit modersmål rent.

Som allerede antydte er fristelsen til at gøre russerne nogle indrømmelser stor. Det er desuden tit svært at drage en klar grænse mellem russisk og polsk. Selv om russerne ikke er med i selskabet, så er det dog næsten umuligt at udelukke de enkelte polakker, som enten virkelig har et slavesind, eller som blot mistænkes for dette. De polakker der har fået

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

embeder bliver undertiden blot embedsmænd, som viser loyalitet mod den stat de forvalter. Om en mand som gerne vil regnes for at være nationalistisk indstillet siges det, at har foretaget et mislykket forsøg på at blive kejserlig kammerjunker. Det sker at familien splittes op, således at faren er polsk-sindet, sønnen politisk ligeglad, hvilket næsten svarer til russisk-sindet. Nogle hvis sønner faldt under oprøret er nu – som fx Teaterpræsident Gudowski – en af tronens støtter.

Der er også grænser som den passive modstand ikke kan overskride. Da teateret er det sidste sted hvor der tales polsk er frygten for russiske teateropførelser på nationalscenen naturligvis stor. Det er derfor enkelt nok, at når en russisk teatertrup ankommer, så holder ikke bare alle polakker sig hjemme, men den polske presse anmelder ikke disse teaterforestillinger. Så simpelt er det dog ikke. Man giver alle polske gymnasieelever og embedsmænd fribilletter, og forpligter dem til at gå. Censuren kræver at disse forestillinger bliver anmeldt, og sker et ikke – fx med den undskyldning at ingen på bladets redaktion forstår russisk – så lægger censorerne hindringer i vejen for bladet; der stryges så hensynsløst i de kommende tekster at man må give efter. Den modstand pressen kan rejse bliver omgående brudt.

Det ligger som en konstant trussel over russisk Polen at regeringen en dag lukker teateret i Warszawa, en anden trussel er at regeringen kan påbyde bladene at udkomme i tosproget version, på russisk og på polsk. Det vil være ensbetydende med en dødsdom til aviserne, og derefter vil sproget forstumme.

Det ulykkelige Polen er nu blevet så svagt, at man allerede indskrænker sig til glæden over ikke at være blevet helt glemt. Man er glad når en polsk tenor som Mierczewinski vækker opsigt – så nævnes dog navnet polsk. Man var også glad da en mand med det polske navn Rogozinski (komisk nok egentligt Schulze) foretog en opdagelsesrejse i Afrika, skønt han var ude af stand til at tage den mindste strimmel land i besiddelse på vegne af Polen, eftersom der ikke

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

eksisterer noget Polen. Han blev endda fængslet og bortført på et tysk orlogsskib efter befaling fra Bismarck.

Så knugende virker et fremmedherredømme.

Den strenge undertrykkelse af nationaliteten gør dog også nytte for den sag som de fremmede prøver at tilintetgøre.

Bønderne vågner; de lærer sig at læse i deres polske bønnebøger. De skillinger sammen og betaler en skolelærer for privat at give dem al den undervisning de har behov for i deres forbudte sprogs retskrivning. Det er særligt den religiøse forfølgelse som rammer dem, og gør dem til bevidste polakker. Før den preussiske kulturkamp følte de sig ikke som polakker i Poznan. Før man begyndte at forfølge de græsk katolske følte disse sig ikke som polakker i russisk Polen. Når politiet skrider ind mod de græsk-katolske præster som de gjorde i år i Lublin, så forøger og løfter det den nationale bevidsthed i en hel provins.

Endvidere kan det ikke ses som rent negativt at det praktisk taget er umuligt for en polak at blive officer. Det har haft den gavnlige virkning at det tvinger polakkerne ind i handel og industri, et tidligere ukendt område for dem, og det har bidraget til at skabe begyndelsen på en frugtbar arbejdende middelklasse. Endeligt har det været med til at give agerdyrkningen et opsving.

Men de positive effekter er dog ikke for meget at regne, i sammenligning med de nedbrydende. Polen kan næppe holde trykket ud mere end 100 år endnu. Men når man ser hvordan et helt folk legemligt og mentalt lever under sådanne hindringer, når man med interesse følger hvordan livets gang og den mentale udvikling forløber under sådanne forhold, så ligger det nær at vende blikket mod det folk man selv tilhører, og hvis situation synes polakkerne misundelsesværdig. Når man ser hvad polakkerne har bragt det til, så undrer man sig et øjeblik over et folk som det danske, der har alt det som polakkerne mangler og savner: landets uafhængighed, Forfatningen, pressefrihed, talefrihed, forsamlingsfrihed, ret til at anvende sine penge som man vil,

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

borgernes kontrol med statsmagten, hæren i sin tjeneste, åben adgang til havet og til alle frihedens goder – et sådant folk har ført et så lidt rigt og indholdsfattigt liv, og har givet slip på så mange af sine bedste præstationer, uden at nogen fremmed har den ringeste skyld deri.

Selv om der ligger meget forhåbning i det polske temperament, så ses det udsigtsløse i deres situation dog, og dette formørker sindene. Der er jo ingen umiddelbar udsigt til at komme ud af den nuværende tilstand end den usikre, der frembyder sig i muligheden for en stor krig mellem på den ene side Tyskland og Østrig og på den anden side Rusland. Ikke fordi man nærer nogen drøm om at bytte det russiske styre ud med det tyske, selv om det er mere human; til gengæld synes det mere farligt og uafrysteligt. Der hvor håbet tager en mere bestemt form er snarere en ide om oprettelse af en stor slavisk magt under østrigsk ledelse, hvor hovedrollen ville tilfalde polakkerne i den del af Polen som hører under en sådan stat. Disse fremtidsdrømme antager ikke nogen fastere form, selv hos de mest vidtskuende polakker.

Men man tager næppe fejl i den opfattelse, at drømmen om genoprettelsen af det gamle polske rige i en ikke alt for fjern fremtid lever hos det store flertal af de veluddannede videre, - nærmest som en religion.

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

8.

Under sin forvisning har forfatteren Kraszewski en gang deklameret: "O du land, der, når vi dør, beholder så mangen erindring om os, o du skønne land, vor moder! Når vi siger farvel til vore venner, har vi håbet om at gense dem hisset, i himlen. Men aldrig, aldrig skal vi gense dine elskede landskaber, dine lindealeer, dine små landsteder, dine åer og bække, aldrig dit forår, der altid var så ungt, intet af alle disse minder. Kan himlen virkelig være så skøn, at den får os til at glemme alt dette, eller løber der en Lethestrøm foran paradiset's port?"

I disse ord er der en barnlig tro som håber på gensyn med vennerne, men dog ikke venter et gensyn med fædrelandet. Hvis man går dybere ned i følelsen omfatter den langt mere end ordene.

I grunden er denne hårdnakkede nationale stræben hos polakkerne besynderlig! De kæmper til det yderste for at bevare og udvikle deres sprog og nationale særpræg, og de oplever at den grund en masse lidelse. Hver enkelt af dem ved at han skal dø, men han ønsker at dø med bevidstheden om at sproget og det polske folk overlever ham, og eksisterer på et tidspunkt hvor han ikke er en del af det. Selv blandt de iblandt dem som tror på et liv efter døden, indbilder man sig ikke at der tales polsk i himmerige. Og de ikke-troende, der ikke frygter selv at blive tilintetgjort, frygter tilintetgørelsen af hele folket, hvoraf dog hver enkelt skal dø.

Det er en tilsvarende følelse som den rædsel der griber de fleste mennesker når de første gang i deres liv hører at jordkloden langsomt afkøles, og engang i fremtiden vil blive til en iskold kugle, på hvilken intet liv vil trives. De har altid vidst at hver enkelt i menneskeslægten skal dø, men de kan ikke klare forestillingen om at menneskeslægten uddør. Forestillingen om en stivfrossen kugle ødelægger de smukke illusioner om et konstant fremskridt, de religion som de fleste lever på nu, hvor de har opgivet de bibelske religioner; det er nemlig endnu kun få som har forstået at menneskehedens mål ikke ligger på det sidste trin i udviklingen, såfremt der forestår et sådant endeligt, men at målet må ligge i menneskehedens ypperste personligheder. Selv om menneskeheden en gang dør ud, er den sande kultur derfor ikke mindre vigtig, ikke mindre værd at kæmpe for. Dens værdi ligger ikke i at den varer gennem al

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

evighed. En symfoni er ikke afhængig af om den er kort eller lang, men på om den er smuk. Dens værdi er uafhængig af den tid den optager.

Lige som vi andre ved polakkerne, at riger og folkeslag historisk set er opstået i stort tal, er blomstret og er gået til grunde, men de tror ikke på at turen nu er kommet til dem og deres sprog, uanset at det er stærkt trængt fra alle sider. De vil kæmpe for livet, uanset udfaldet, og det tjener dem til ære.

Men mange af dem må nødvendigvis tvivle på om det nogensinde vil lykkes at løsrive sig fra et overherredømme, som er støttet af kæmpestore hære, om det vil lykkes at genoprette en polsk stat, lægge grunden til et rige, efter at de ikke har regeret sig selv i næsten 100 år. Der frembyder sig derfor uundgåeligt det spørgsmål, jeg engang formede således: Er Polen et ideal eller virkelighed? Det kunne ikke bestå, dengang de bestod, kan det oprettes, nu da det er faldet? Er det Polen for hvilket polakkerne lever og går i døden andet end en abstraktion og et hjernesvind? Er formålet opofrelsen værd? Er det opofrelserne der giver formålet dets værdi?

Som alle jordiske formål er formålet kun tydeligere, mere håndgribeligt, et ideal: en uvirkelighed. Forestillingen om det gode. De viser sin magt over tankerne ved den styrke med hvilken det tvinger generation efter generation til at sætte åndelige værdier over materielle. Men der er i og for sig værdifuldt, for så vidt det skaber karakterer og udvikler talenter, og det har uden tvivl fremkaldt store tanker, heltmodige handlinger og en både rig og betydningsfuld litteratur.

Vi er ikke vant til at se et helt folk gå op i en kamp, som fra alle sider modarbejdes og bekæmpes, og som synes at stride mod selve den historiske lov om civilisationernes undergang, en stræben som ikke blot sker i kraft af selvopholdelseskraften, men mere eller mindre bevidst i kraft af den grundtanke, at livet på jorden bliver fattigere og mere ensformigt hver gang der forsvinder et folkeslag. Polens undergang ville imidlertid ikke være som Assyriens eller Egyptens i den fjerne oldtid. For set fra et politisk synspunkt betyder Polen overfor Rusland og Preussen selvstændighed, retfærdighed og fornuft, det vil sige: spørgsmålet om hvorvidt disse nationer vil sejre eller tabe. Spørgsmålet Polen er spørgsmålet om det er våbenmagt eller folkenes vilje der bestemmer verdenshistorien nu om dage. Skulle det endegyldigt være ude med

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Polen, så vil det i princippet betyde at det er ude med Europas friheds- og frisindskultur. Efter Polen ville det ene uafhængige land efter det andet falde.

Hvis derimod friheds-kulturen vinder, så kan det ikke undgås at det tryk der hviler på Polen vil lettes, og den polske nation finder en form hvorunder den kan leve sit liv. I hundrede år har den nu ligget under for tre stormagter, ligget på ambolten og udholdt hammerslagene, uden at blive knust. Det kan ikke vare lige så lang tid endnu, inden hammeren enten bringes til standsning, eller inden den form for kultur der engang var Europas stolthed, ikke længere er til.

Vi kan ikke komme til bunds i nogen ting. Vores liv en enkelt begivenhed, og vi er omringet af enkelte begivenheder, og kun af dem. Vi er ikke andet end billeder for hinanden. Når vi dør bliver billedet tilbage i de andres bevidsthed, fordi det er det eneste af os, som fandtes deri.

Vi ved også at de idealer som man i gamle dage tillagde et sted, og gjorde til egenskaber hos en overnaturlig personlighed, den højeste frihed, den højeste retfærdighed osv. er blotte billeder, ikke er virkeliggjorte noget sted eller i nogen tid, og heller aldrig vil blive virkeliggjort.

Hele Polens kulturliv er gået op i spørgsmålet om den polske nationalitets eksistens, og det er ikke så fattig en sag som det synes, for Polen er, som forholdene historisk har udviklet sig, blevet et med menneskerettighederne til borgerlige og åndelige friheder, og med folkenes ret til uafhængighed. Polen er et med vor håb, eller vor illusion om vor tidsalders fremskridt. Dets fremtid falder sammen med civilisationens fremtid. Dets endelige undergang ville være ensbetydende med det moderne, militære barbaris sejr i Europa.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Tredje indtryk - 1894

En herregård i russisk Polen.

1.

Vi rejser fra Warszawa om eftermiddagen. Det var en bagende hed dag, og folk bevægede sig langsomt i husenes skygge; alle militærpersoner, fodfolket, kosakker og gendarmen var klædt i hvidt lærred.

I toget traf vi bekendte, polakker på vej hjem fra Karpaterne eller fra de bøhmiske badesteder, andre rejsende og sommergæster fra byerne. I korridorerne dannede der sig grupper, man spøjte og lo, og tiden gik.

I Grodzisk ventede et par vogne på os, en til vort selskab, og en til bagagen, og så gik det af sted i fuldt firspring gennem sommeraftenen, ad glimrende gamle hæveveje fra Napoleons tid, ad dybe, sandede og besværlige veje. Til sidst kørte vi gennem en endeløs allé med tårnhøje poppeltræer.

Jan fortalte om sine samtaler med Polens Generalguvernør, som jeg jo også selv havde lært at kende. Han havde tilkaldt Jan da han havde haft et apoplektisk anfald, og han bad ham ledsage sig på en rejse. Gurko har tilsyneladende betydeligt større kvalifikationer som general, end som medmenneske med en almenmenneskelig intelligens. Overalt hvor de rejste efterlod han et par støvler. Han var overbevist om at dette var en forudsætning for at komme levende tilbage til stedet. Jan gjorde ham opmærksom på, at selv om det at glemme et par støvler var en hovedbetingelse for at gense en lokalitet, så måtte man dog nære en vis tvivl om hvorvidt man fik det samme resultat når man med vilje lod støvlerne stå. Gurko svarede at hans erfaring talte herfor. Hver gang han havde begivet sig ud i livsfarlige situationer havde han efterladt et par støvler, og havde således rundt omkring i Rusland, Tyrkiet og Asien efterladt ikke mindre end 112 par. Meget af det der kan virke som heltmod forklares måske ved hjælp af en sådan klippefast støvletro.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Vi kørte og kørte; det blev mørkt, og stjernerne kom frem. Vi kørte gennem usle byer og uslere landsbyer. Hvidkalkede bindingsværkshuse, eller simple træhuse af stråtag, og udenfor flokke af barbenede børn. Hestene blev ikke trætte, og alleen med poppeltræerne synes stadig ingen ende at tage. Indenfor en omkreds på adskillige kilometer var der ikke spor af nogen herregård. Jeg begyndte at hævde at der slet ikke eksisterede noget Petrowice, og at vi rimeligvis kørte rundt i landet i ring, og hen mod morgentimerne formodentligt ville vende tilbage til stationen i Grodzisk. Fru Jadwigas store øjne glimtede leende i mørket, og de to unge piger, der var budt med som gæster, gav mig ret, og begyndte at fortælle historier så længe, at de begge brød ud i latteranfald, og ikke var i stand til at stoppe. Den ene historie førte den anden med sig, og mens markerne duftede aromatisk, og luften blev stedse friskere og køligere, susede den leende vogn af sted i sommernattens gennemsigtige mørke. Man skulle tro at det var lutter glade mennesker der sad i den.

Endelig kunne man se noget hvidt bag en stor klynge af træer. Snart skimtedes omridsene af en stor, rummelig gård, og konturerne af en mægtig have.

Vognen gør et sving, kører ind gennem den åbne haveport og holder stille. I den stærkt oplyste forstue er hele gårdens personale og tjenestefolkene samlet i deres mest elegante tøj for at tage imod det ventende herskab, og efter at hver på sit værelse har gjort sig i stand efter rejsen, samles alle i den sene aften om det middagsmåltid man har ventet så længe på. Der så nydeligt ud; der var så mange blomster på bordet, og alt var så festligt til modtagelsen, fortræffelige retter og polsk champagne, det vil sige fransk, som man indfører halvt færdig, og giver den sidste tilsætning her, da den ellers i told koster fulde 2 rubler og 50 kopek pr. flaske.

Siden da har jeg levet mig ind i området, jeg kender det ret godt nu, og så meget bedre som at ikke et pust fra omverdenen har forstyrret min ro. Ikke et brev, ikke en avis har det været muligt at få fat i al den tid jeg har været her. Alle mine aviser er sendt til censuren, og mine breve holdes

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

tilbage i Warszawa. Jeg ved intet om verden, det vil sige Danmark, bortset fra hvad jeg kan finde i Gazeta Polskas telegrammer, og det er ikke meget. Jeg har telegraferet, skrevet brev og sendt bud til posten i Warszawa; alt preller af på det russiske embedsvælde. Mon der noget andet sted, selv i Tyrkiet, findes så megen dejlig retsløshed som i Rusland?

Når man er udenfor havens smukke enemærker, så ligger det omgivende landskab i al dets fladhed. Det er rigt nok, for der ligger kornmark ved kornmark, og det er tiltalende, for poppelpil, birk, piletræer og linde giver vejene skygge; Men det der i øjeblikket er kønnest i landskabet er dog de mægtige rugstakke, der er sat op på en måde vi ikke kender, som gammeldags tårne, runde, med lave og spidse tage. Taget er guldgult, selve tårnet har en brunere farvenuance, fordi man ikke der kan se akset i dets længde, og i solen afgiver disse stakke et ualmindeligt oplivende skue. Ellers brydes landskabets flade form kun af vindmøller, vejenes træer og nu og da en kirke eller en skov. Rundt om går piger med lyse hovedklæder og river kornet sammen.

Husets indretning er imponerende; det er en civilisationens oase, midt ude på bondelandet. Alt her er udsøgt og valgt med smag, og hvad der er særligt kært er en bogsamling så stor, så underholdende og så smukt indbundet, at man længe forgæves kan søge dens lige hos en privatperson i en hvilken som helst hovedstad. Hvert værelse har sit særpræg, og stueetagen går i et med et umådeligt stort drivhus med palmer.

Huset danner en enorm modsætning til boligerne som omringer det. Nør bønderne søger hjælp og råd går de ikke til præsten, som ellers er en brav, ung mand (han har været i Rom, og taler lidt italiensk), men til vor frue her på gården. Den menneskelige natur i dem er så ægte og uspoleret, og så dybt er den nedværdiget, at alt hvad de ikke får som gave, det stjæler de. De stjæler alt, hvad der stjæles kan, fra høns til avlsredskaber, de fælder træerne i skoven i hundredvis, og stjæler så meget mere lidenskabeligt, eftersom Fru Jadwiga ikke foretager sig noget i den

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

anledning. "Lige meget", siger hun, "de er så fattige, de er undskyldt".

Her er varmt, men kun sjældent alt for varmt, og der er rigelig lejlighed til at bade. Kun fluer og myg plager en smule. Man sikrer sig imidlertid mod insekterne ved at det inderste par vinduer af husets dobbeltvinduer kun består af et fint ståltrådsnet, så man kan sidde hele dagen med åbne vinduer og få frisk luft, uden at noget insekt trænger ind i stuerne.

Jeg har aldrig, selv ikke i Holland, set en sådan renlighed som den der hersker her. Det er vel en af de ting der danner den skarpeste modsætning i Polen mellem de bedrestillede lag af samfundet og menigmand. Hele huset gøres rent hver dag, ja, jeg tror egentligt det sker et par gange om dagen; en tre-fire tjenestefolk ad gangen dirigeres ind i et værelse for at gøre alt i stand, og på et kvarter er det i orden.

Vi får jævnligt gæster: I går var her et par polske malere, som lever i München, og de bragte et pust af øl og kunst med sig fra den store kunst-landsby; i dag kom redaktøren for et af de store blade i Warszawa.

Der er ganske overvældende som det russiske herredømme har udviklet sig, siden jeg var her sidst. Dengang kunne man endnu få en avis sendt i korsebånd, uden at den gik tabt i censuren, i hvert fald hvis den var skrevet på et sprog som man ikke forstod. Nu sendes den til Petersborg for at blive undersøgt, såfremt de ikke har en sprogkyndig på stedet. Vi modtager den franske avis Figaro, som er mere end 8 dage gammel, og hvor store stykker er oversværtede. Selv en kirkelig anlagt og samfundsbevarende avis som Figaro bliver tit helt beslaglagt. I *Le Vie Parisienne* oversværtedes det upassende, og det er der en del af.

Der er for tiden en udstilling af polsk industri og kunst i Lwow. Regeringen har udstedt forbud mod at nogen fra russisk Polen må udstille noget som helst (selv om det i mange tilfælde sker efter diskret aftale). Men nu kom det på bane om bladene turde omtale udstillingen. I den første

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

måned var der totalforbud mod blot at nævne den. Senere lod man aviserne forstå at hver af dem måtte bringe fire breve fra Lwow, dog maksimalt på hver 100 linjer, og kun om udstillede industrigenstande. Ikke et ord om kunst. Der skulle være fjorten dagen pause mellem hver af brevene.

Redaktøren fortæller hvordan han i vinter var blevet kaldt til politidirektøren, der med en stemme som skælvede af vrede spurgte ham hvad det skulle betyde, at han på et sted i sin håndskrift havde skrevet de polske bogstaver der svarer benævnelsen "H.M. Kejseren". Hvad betyder HMK? - spurgte Politidirektøren. – Hans Majestæt, lød svaret. –Det er jo en almindelig brugt forkortelse. –Aha, De understår Dem i at forkorte Hans Majestæt Kejserens titel? De har måske ikke plads til hele hans titel i Deres avis? I så fald kan De være sikker på at han vil finde en plads til Dem, et sted hvor De ikke vil bryde Dem om at være. Nu kan De foreløbig betale 600 rubler i bøde for Deres slette hensigter.

I Warszawa så jeg grimme eksempler på politiets brutalitet. Ved den ringeste anledning slår eller støder de med sabelskederne til de stakkels hestevognskuske, der med deres nummer på ryggen mest ligner slaver. Her på landet er de almindelige mennesker knækket af trykket. I landsbyskolen undervises kun på russisk, som bønderne ikke forstår. Men da der ikke er skolepligt går kun meget få af børnene i skole. Ved retssager er sproget ligeledes russisk, og alt går gennem en tolk, mens den anklagede i kriminelle sager ikke er i stand til at kontrollere sit udsagn. De officielle bestræbelser går derudover ud på at ophidse den polske bonde mod de velhavende, og i alle civile retssager får bonden ret. En herremand her på egnen overrumplede sammen med sin jæger fire vildttyve, der havde anrettet et blodbad på hans vildt, og som var i færd med at læsse byttet på en vogn da de blev opdaget. De undslap, men det lykkedes herremanden at bemægtige sig den enes kappe, og den blev fremlagt som bevis. Tyvene blev frifundet, da de benægtede, og det ikke blev fundet bevist at det vildt som de læssede på vognen tilhørte ejeren. Han blev derimod idømt 3 måneders fængsel for "tyveri af kappe".

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Således våger retfærdigheden alle vegne, og der er kun den trøst, at hvor galt det end er, så er der intet i vejen for at det kan blive værre. Og man glæder sig over at dette *værre* endnu ikke er indtrådt. Som alle andre steder er der i Polen altid grund til taknemmelighed. En mand så i vejret, da en svale som fløj hen over hans hoved, lod noget falde ned på hans næse. - Hvilken lykke, sagde han, at koen ikke har vinger!

Man er sorgløs her i Polen, mit i sin smerte. Man lever som en amputeret, og beviser dermed at man kan undvære et ben, en arm eller et øje, og stadig være menneske. Man lever berøvet alt politisk liv, alt som har noget at gøre med samfundsopgaver, al aktuel stræben efter nationale mål, og man lever des mere intensivt det liv som er givet. Man tænker og føler på samme måde som andre steder, og man nøjes med at sige det til andre, som ikke kan skrives og trykkes.

I dette øjeblik er himlen så klar som på en solskinsdag i syden, og den udsigt jeg har bag vinduesnettet er fyldt af fredelig skønhed. Det er nærmest en stor eng med talrige bede, fulde af højstammede rosentræer og røde pelargoniumstræer. En busk med tindrene, hvide blade virker specielt smuk. Pakkens høje træer står i små grupper rundt omkring. Foran porten holder en vogn med fire forspændte heste, som skal bringe os på besøg på nabogården.

Kort sagt: livet er skønt, så længe det varer.

Merimee plejede at udtrykke sin opfattelse af livet på denne måde: Harlekin faldt ud af vinduet fra 5. etage. Da han kom forbi 3. sal spurgte nogen ham om hvordan han havde det? – Godt nok, svarede han, forudsat af at dette varer ved.

Vi ved alle sammen hvorledes faldet ender; men så længe man er undervejs i luften, har man det nogenlunde godt.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

2.

Omkring klokken 19.00, når dagens glødende hede har lagt sig, kommer husets forskellige beboere frem fra deres værelser. En af dem rider sig en tur, andre spadserer ud over markerne, enkelte af de ældre nøjes med at spadserer i haven. I aftes, efter at vor vært var steget til hest ved græsplænen foran verandaen, og frøken Helene var kommet ind efter en lang samtale ude i haven om menneskeslægtens fremtid, og om religion og moral og kærlighed med mere, viste jeg et hæfte til fruene med Revue de Paris, hvori der findes et aftryk af det hovedstykke af den hymne til Apollo, som jeg har været så heldig at finde i Delfi, og jeg bar hende spille og synge den. Hun sang, og udbrød med forundring: Wagner! Det er jo den rene Wagner. Jeg viste hende at dette netop var det indtryk denne musik havde gjort på de franske lærde, der havde offentliggjort den, og vi fortabte os i betragtninger over hvilken hæder det er for Wagner at man i disse under jorden skjulte melodier finder en slående overensstemmelse med hans kunst. Havde Nietzsche oplevet dette fund ville det have gjort et stort indtryk på ham, og have berøvet ham væsentlige argumenter i hans kritik af Wagner. For at tale om forfaldskunst fra Grækenland i det 5. århundrede før Kristus, der bliver unægteligt vanskeligt.

Fra gammelgræsk musik gled samtalen over til klassiske græske vasemalerier; jeg viste en afbildning af det mærkværdige maleri hvor Eos, der bærer liget af sin søn, fuldstændig foregriber fremstillingen af den kristne Mater Dolorosa. Vi talte om satyren med træbenet, hvor et maleri på en gammel vase viste os, hvor langt man i oldtiden var fremme i kunsten at fjerne et ben, og erstatte det med et kunstigt. Derefter gik vi fra Grækenland til Polen.

Koleraen har grebet om sig i landsbyerne her rundt omkring; den findes i Blonie, i Grodzisk, alle vegne. Normalt dør mindst halvdelen af de som får sygdommen. Det er uheldigt at der er så mange kirkelige helligdage i denne måned. Om en uges tid er der den såkaldte *Tilgivelse* i kirken, hvor bønderne samles i hobevis for at feste og glæde sig over livet. I middelalderen var der fornuft i denne form for fest.

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Kirken pålagde den gang synderne strenge straffe og forskellige former for bod (som for eksempel ikke at spise kød i fem år eller andre raffinerede metoder til syndsforladelse). En gang i mellem var der så en almindelig benådning, og den skulle naturligvis fejres med glæde og vildskab. I vore dage er man gået bort fra de strenge straffe og bodsudøvelse, og kun de årlige fester står tilbage. Under disse omstændigheder er der imidlertid stor fare forbundet med dem. Bønderne svælger i frugt, spiser også meget umoden frugt, og dertil drikker de store mængder øl. Vi har henvendt os til præsten for at få festen udsat indtil videre, men da denne har afslået en lignende anmodning i et nabosogn er der ikke meget at håbe på.

I forrige uge tog jeg en dag til Warszawa, og fik audiens hos hans excellence, Præsidenten for censuren, Hr. Jankulio, en smuk mand af blandet afstamning; det løber græsk, russisk og jødisk blod i hans årer. Han er nær ven med Gurkos familie, og har et stykke tid været sekretær hos Generalguvernøren, hvorefter han hurtigt er blevet forfremmet. Han modtog mig venligt, forsikrede mig om at man aldeles ikke tilbageholdt de tryksager som blev sendt til mig, blandt andet af den grund at man i censuren slet ikke kunne læse dansk; jeg skulle med det samme få alting tilsendt osv. Ikke desto mindre er jeg nu en uge senere først nået til Politiken for den 31. juli, der den 12. august blev sendt til mig med et stempelmærke fra censuren i Petersborg. Hans excellence lod adskillige underordnede kalde ind og give rapport, og han har således været dårligt underrettet om hvad der sker på hans eget kontor. Da de ikke forstår dansk har embedsmændene simpelt hen sendt alt til Petersborg, hvor der altid er tilstrækkeligt med finner som arbejder i censuren, og som forstår sproget. Der tages ikke noget særligt hensyn til den fremmede læser, når det gælder de fremmede aviser. Hele oversigts-artikler skæres ud, således i en fransk oversigt, en artikel om anarkismens historie. Alt hvad der misbilliges, enten af politiske, moralske eller religiøse grunde, bliver oversværtet, så intet bogstav er læseligt. Det kan ikke nægtes at russerne forstår at regere. Maskinen arbejder til fuldkommenhed, lydløst, i en dødsagtig

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

tavshed, men virkningsfuldt. Den tid er fx længst forbi, hvor politiske retssager havde en vis offentlighed. Nu går det ganske anderledes, og utvivlsomt langt forstandigere, til. En morgen meget tidligt hentes den pågældende med en vogn med en par høflige betjente. Og fra det øjeblik bliver han hverken set eller hørt mere. Det er umuligt at erfare den mindste smule om ham, før han kommer igen, hvis han altså kommer igen. På en af nabogårdene her blev en morgen en pige på 20 år arresteret. Forældrene spurgte fortvivlet "hvorfors", men fik intet svar; betjentene havde kun deres ordrer, vidste intet. Forældrene lod spænde for, og kom næsten lige så hurtigt til Warszawa som den anden vogn, hvorefter de styrtede til myndighederne. Disse vidste kun at den unge pige ikke længere var i Warszawa. Efter et halvt år kom hun tilbage fra Petropaulovsk-fæstningen ved Petersborg. En af hendes fætre var blevet fængslet som indehaver af en række forbudte bøger, hvorledes han havde fået hver enkelt havde han ikke villet fortælle, før den konstante vækkes midt om natten, og de øvrige anvendte midler, åbnede hans mund. Han tilstod at hans kusine havde skaffet ham en af disse bøger. Da der ikke var andre anklagepunkter mod hende slap man hende denne gang løs, men da det vanvittige sørge-optog til minde om oprøret i 1794 i år gik gennem Warszawas gader blev hun igen arresteret for at deltage heri. Det nyttede ikke noget at deltagerne var blevet kaldt sammen af opslag som lød: "der er død en dame (opdigtet navn) med store dyder og evner. Hun var usigeligt elsket af sine børn, der kun lever i mindet om hende, og i håbet om hendes opstandelse. De, der har kendt hende, bør den og den dag forsamles der og der til hendes ære". Det var meningen at der skulle nedlægges en krans foran den skomagers hus, fra hvilken der blev kaldt til oprør, men politiet omringede og anholdt alle deltagere, omkring 300 i alt. Der er alle sendt bort, herunder den unge pige. Man mener at de er afsondret fra hinanden, på forskellige steder.

En studerende der for et par år siden blev arresteret som formand for en socialistisk gruppe er forsvundet så sporløst, at hans bror tros gentagne bønner og ansøgninger, ikke har

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

været i stand til at finde ud af noget som helst, end ikke om han er hængt eller endnu er i live. Det er for længst forbi med at henrettelser er offentlige. De foretages hemmeligt i fængslerne, og det siges endda at der i Petropaulovsk end ikke læses fra biblen når de henrettes; det er så let, der er så meget vand rundt om øen.

Man må lade russerne at de som regerende kaste ikke accepterer spøg. Der blev anholdt fire garderofficere, som havde misbrugt deres stilling til at udbrede nihilistiske anskuelser blandt deres underordnede. En af de oprørske bøger man fandt hos dem var et skrift trykt i udlandet, hvori der lå en seddel som angav at bogen var lånt af en slægtning, en fredsdommer. Denne blev fængslet og forhørt om hvordan han havde skaffet sig bogen. Han svarede, at han havde villet læse den af nysgerrighed, men at han ikke delte de anskuelser som var udtrykt i bogen. De fire officerer blev naturligvis skudt, men det overraskende er, at fredsdommeren blev hængt.

Systemet har det fortræffelige i sig, at det umuliggør forfængelighed som bevæggrund til politiske forbrydelser. Ingen avis tør end nævne forbryderens navn, selv ikke omtale hans fængsling, endnu mindre antyde hvad han kunne tænkes at ville sige til sit forsvar. Han forsvinder lydløst, og hans navn ses aldrig mere i noget blad. Hvis denne fremgangsmåde blev anvendt i Frankrig eller Italien ville antallet af anarkistiske mordere rimeligvis falde betydeligt. Det kan dog jo ikke nægtes at system trods alt har nogle ulemper.

I de senere år er man blevet væsentligt strengere end tidligere med hensyn til forbudte bøger. Det er blevet umuligt at skaffe sådanne; i modsætning til tidligere er der ingen boghandlere der vover at anbefale sådanne bøger.

Som en mærkværdig modsætning til denne strenge holdning står de i Warszawa stationerede russiske officerers venlighed og gode opdragelse. I Warszawa er der kun gardister, og ingen skal tro at en russisk garderofficer udviser den samme selvfølelse og overlegenhed som kendetegner den preussiske

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

officersstand. De russiske officerer er kendetegnet ved belevenhed, næsten beskedenhed, og en perfekt verdensmands-optræden; denne menneskelige optræden er ikke blot en ydre skal. De to russiske officerer som på grund af deres stilling kunne forvolde mest ondt, den øverstbefalende for gendarmeriet, General Brock, og politimesteren, General Kreigels, er umådeligt afholdte af den polske befolkning. De nævnte generaler indsender altid de mildest mulige indberetninger, og den hårdmed hvormed der regeres er imod deres ønske, men de må adlyde de ordrer de får.

Blandt officererne er der heller ingen tilbøjelighed til at behandle polakkerne som et erobret folk. De holder strengt på at opføre sig som gentlemen overfor den lokale befolkning, for nylig var der et opsigtsvækkende eksempel herpå: en søn af generalguvernøren, der var officer i garden her, så hos en kammerat en forbudt bog, og spurgte hvordan han havde skaffet sig denne. Officeren opgav ham navnet på en boghandler. Den unge Løjtnant Gurko gik hen til boghandleren, og spurgte om han havde bogen. –Nej, den var forbudt. – Om han så kunne skaffe den? – Boghandleren svarede, at under normale omstændigheder kunne han ikke, men for sønnen af Polens Generalguvernør gjaldt der vel nogle særlige regler. Nogle uger efter havde løjtnanten sin bog, og angav derpå øjeblikkeligt boghandleren, som blev anholdt. Umiddelbart derefter indgav samtlige officerer i regimentet en ansøgning om at Løjtnant Gurko måtte blive strøget af listen over officerer; i modsat fald udbad de sig alle deres afsked. De fik intet svar, men holdt hårdnakket fast ved deres krav. Følgen var da også, at Løjtnant Gurko fik sin afsked; han blev dog samtidigt forflyttet til generalstaben.

Perioden med hedebløge er nu overstået; under varmeperioden var den store bygning i parken, hvor man kunne tage styrtebad, den primære lindring. Jeg går aldrig ind i denne bygning uden at tænke på første akt af Richard Wagners Valkyrien. Den er bygget op om fire mægtige træstammer, der vokser op gennem huset, som det store

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

træ i Siegfrieds mors hus. Nu er temperaturen sådan, at man kan se sig om, og gøre brug af de modtagne indbydelser. På grund af vejenes elendige tilstand sker det altid med fire heste for vognen, da man ellers ikke kan komme af sted. Og rundt om på nabogårdene findes der ikke helt så få underlige mænd og mærkelige kvinder.

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

3.

Stilheden er så dyb som man kun finder den når man er kilometervis fra jernbanestationer og byer. Ikke en lyd afbryder stilheden om natten, undtagen vægterens tudehorn, der hvert kvarter melder at han er vågen. Men jeg hører det aldrig når jeg er gået i seng; man sover roligt i stilheden, og derfor er jeg altid vågen om morgenen, når Wladislaw om morgenen kommer med mit tøj, slår skodderne fra vinduerne og lukker dem op. Wladislaw er fra Litauen, 30 år gammel, en af husets tjenere, og han er blevet dedikeret til mig. Han er en perle af et menneske, lille, fin og stærk, med den polske smidighed i alle lemmer, og han har omløb i hovedet. Han taler glimrende fransk og italiensk, for han har tilbragt 5 år i Florens med Grev Gnybowski, og to år i Paris med Jan. Hans fransk er ikke altid helt korrekt, men altid overmåde malende. Han siger fx *Il mouche fort aujourd'hui*; det skal betyde: **der er mange fluer i dag**. Hans modersmål er polsk, men han forstår Litauisk og russisk. Jeg er en ulærd djævel i sammenligning med ham. Ganske vist kan jeg tysk; men han kan barbære. Godt nok kan jeg lidt engelsk, men han kan bære mit badekar i stiv arm. I Paris ville han kunne blive oversætter, eller frisør, eller opvarter, alt som traf sig. Med lidt mindre godmodighed ville han være den rene Figaro.

Det gør godt at kunne se på så mange smukke plæner og træer, så snart man slår sine øjne op. Jo længere man har været fordømt til at bo i en by, jo mere føler man samspillet med naturen. Når jeg kører omkring i området, så mærker jeg nogen gange på lugten at vi nærmer os en kløvermark i blomst. Så lader jeg hestene gå i skridtgang, sådan at jeg ikke mister noget af denne vellugt. Når man ikke er vant til at flakke omkring på markveje, så bliver hver fuglefjer man finder på sin vej interessant, og man betragter planterne som en skoledreng der har time i botanik. Om formiddagen driver jeg omkring alene, da det er for varmt for de andre. Men henad aften går vi alle ud sammen, og hver dag følger vi en ny vej. Det er hele tiden det samme skue. Solen der går ned, tusmørket, den røde måne som står op og

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

forvandles til skinnende gul. Det er hver dag det samme, og hver dag nyt. Stemningen er forskellig for hver aften, og samtalerne er forskellige, alt afhængigt af hvem af damerne der går ved siden af mig. I går var der ikke en vind der rørte sig, mørket faldt hurtigt; de slæde agre duftede efter regnen, og fuldmånen skinnede med næsten hypnotisk virkning. Den unge pige som først gik ved min side sagde hen for sig et fransk digt, som på overraskende vis viste sommernattens stemning.

Sådan glider dagene monotomt, dage som er en række af naturskuespil og samtaler, dage, om hvilke man ikke ved om det er tirsdag eller fredag, uger, hvor kun søndagen skiller sig ud, med klokkerne der ved 12-tiden med kraftige slag kalder til messe.

Disse kirkeklokker! Hver aften ved 9-tiden slår de nogle få slag, der straks ligesom ængsteligt forstummer.

Myndighederne har modtaget en officiel forklaring på hvad disse klokkeslag betyder, men i virkeligheden ringer de til minde om de polakker der faldt under revolutionerne for Polens frihed. Kun ganske få slag, og dæmpet, ligesom en hemmelig appel til mindet. Men ingen stormklokke kunne tilskynde som disse, landet over, i hovedstaden og i de mindste landsbykirker.

Man filtreres ligesom ind i denne stilhed og ensformighed, den gode, rene luft. Koleraen raser nær os i Sochaczew, men når os ikke. Og man længes slet ikke ind til Warszawa, hvor epidemien har sat sig godt fast. Det eneste som trækker er teateret.

Da Polens største skuespillerinde, Fru Modzejewska, er udvandret til Amerika, og kun spiller på engelsk, var Wisnoska og Marcello for få år siden tilbage som de to unge kvinder der behersker Warszawas teater. Nu er Marcello (hendes rigtige navn er Chraszczewska), den mørke skønhed, alene tilbage. Hendes blonde rivalinde er her ikke mere. Mange husker sikkert endnu fra avisernes beretninger hvordan den stakkels Wisnoska kom af dage. En russisk garderofficer havde længe forfulgt hende med sine

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

tilnærmelser, og pint hende med sin jalousi. En aften kom han ind til hende, og forlangte at hun skulle opgive alt og alle for hans skyld. I modsat fald ville hun ikke forlade stedet med livet i behold. Da hun svarede at det var hende ligegyldigt, og at hun ville bevare sin frihed, tog han sin revolver frem, og hele natten holdt han pistolmundingen mod den ulykkelige kvinde, mens han talte og drak. Til sidst forstod hun at hun ikke kunne undslippe, og kvarter for kvarter nedskrev hun på blade i sin notesbog sine fortvivlede klager, rev dem ud af bogen, rullede bladene sammen og smed dem på gulvet, sådan at de kunne findes efter hendes død. Hen mod morgen skød han hende, vendte tilbage til kasernen, råbte til sine kammerater at han havde skudt Wisnoska. De troede først han fantaserede, men efter at de havde undersøgt sagen og fundet liget blev han anholdt. Både ved underretten og overretten, og endeligt ved senatsretten, blev officeren idømt 20 års tvangsarbejde. Zaren fandt imidlertid anledning til at benytte sin ret til at benåde; han fritog officeren for straf, og nøjedes med at degradere ham. Han blev indsat som almindelig soldat, otte dage efter blev han forfremmet til sekondløjtnant, og efter endnu otte dage til premierløjtnant, og på denne måde blev både retfærdigheden og nåden opfyldt.

Stakkels Wisnoska! Hendes hår var så blond og fyldigt, hendes øjne så blå, og hendes smil så lyst. Jeg ser hende for mig ved Marcellos side på første række i den store rådhusal en dag hvor der blev afholdt foredrag der. Hun klappede af alle kræfter i sine hænder, der var små, med fine lysegrå handsker. Hun var vel mindre smuk end Marcello, men som kunstnerinde nok så talentfuld. Hun er savnet, ikke glemt.

Vi behøver ikke at rejse til Warszawa for at se mennesker. Vi har naboer nok, når vi blot kører et par timer, naboer med lange, morsomme navne som Rostropowicz, Wielogłowski, Krzywoszewski. Alle herremænd her på egnen er velhavende; de ejer ikke blot store jordarealer, som de og deres sønner driver med dygtighed, men som regel er gården suppleret med en roesukkerfabrik, undertiden også

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

med en alkoholfabrik. Op mod kornmarkerne ligger uoverskuelige roemarker og kartoffelmarker.

De værdier som ligger hos den ældre generation sætter fortsat oprørske og kirkefjendske idealer højt. Hos de ældre herrer er præstehadet udtalt, særligt deres afsky og frygt for jesuitter. Det vækker altid forbavselse når jeg, sådan som jeg normalt gør, omtaler jesuitterne med varme og en vis beundring. De fleste herremænd har fælles værdier, og forstår ikke denne slags nuancer. De læser meget, men det er mest grove og letforståelige bøger, som går imod religiøse og politiske fordomme. De er lidenskabeligt nationalt indstillet, og spejder ivrigt i det politiske landskab efter bedre tider for Polen.

Den yngre generation er mere praktisk anlagt, og tænker gennemgående ikke særlig meget på politik. Den har taget sit standpunkt i livet. I den ældre generation er mændene mere interessante end damerne, mens det forholder sig omvendt i den yngre generation. Selv om alt hvad vi i Europa kalder frigørelse er ikke eksisterende for de polske kvinder, så er de meget selvstændige i deres måde at tænke på, sikkert ikke mindre selvstændige end i Norden, og selve kulturens vandspejl ligger højere, fordi mængden af viden er større, for slet ikke at tale om den internationale dannelse. De unge kvinder taler ud over polsk også fransk og engelsk, ikke som et tillært sprog, men som indfødte, og de kender de forskellige landes litteratur ind og ud, da de bruger al deres fritid på at læse, og de forskellige lande kender de også glimrende, eftersom de bruger mindst en tredjedel af deres liv på at rejse.

Naturligvis kan man finde alle typer blandt dem, også typen *gås*, oven i købet en ret fordringsfuld gås, som ved den er køn, og stammer fra en meget vigtig gase; men jeg har kun set et enkelt eksemplar af denne type. Til gengæld har jeg set et par ædelfalke, en svane, en sfinks...

I nærheden bor der en ung pige som ikke er specielt køn, men så yndefuld at hun hvert øjeblik virker smuk; hun ler aldrig, og hendes ansigt er uden smil, hun smiler end ikke af

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

høflighed; hun taler kun på tomandshånd, og hun lukker sammen som en østers når man samles i havestuen eller ved bordet; men hun er orienteret i detaljer om alle de væsentlige borgere i Warszawa, og selv om hun kun er 24 år gammel, så er hun selvstændig og fordomsfri i sin tankegang som en velbegavet 24-årig mand. Hun har læst alle de udfordrende bøger der er udkommet de sidste 20 år.

Nogle kilometer herfra finder man en anden herregård med antikke møbler og syv snorlige alleer, der alle udgår fra en lille græsplæne foran huset. Her bor en 30-årig kvinde sammen med sine forældre, og hun er så specielt, så tiltrækkende, at hun ville vække opsigt i en hvilken som helst hovedstad. Hun er mørk som en italiener, skabt som en florentiner, men fuldstændigt præget af slavisk ynde og trylleri. Hendes ansigt fænger, fordi man aldrig har set et ansigt der ligner det. Især munden er overraskende, udtryksfuld som en stor skuespillerinde. Hun minder om stærkt glødende purpur, om en valmuelignende blomst med bedøvende vellugt, og hun har den mest melodiske stemme. Hendes væsen er fornemt, yderst roligt og behersket. Andre kvinder er ingenting når de sammenlignes med hende; men hun synes ikke at være sig bevidst at hun er noget specielt. Hun har ikke nogen specielle kundskaber, ingen skarp forstand, men hun stråler som er brændpunkt, hvorfra kommer alt hvad der i Polen findes af sydlandsk ild, slavisk ynde og hemmelighedsfuldt, dragende indre.

Men et er sikkert; selv om russisk Polen er undertrykt og pint på en måde der hverken kan sammenlignes med de polsk-preussiske provinser eller det østrigske galicien, så er det dog her at Polens hjerte banker, og her alene at det polske folks væsen i dets bedste og særeste ejendommelighed kan betragtes.

I Poznan og i Østpreussen er den polske godsejer forarmet; Oftest har han måtte sælge sin ejendom, og tyskerne har lidenskabeligt, kvadratmeter for kvadratmeter, købt jordlodder, godt støttet af en statslig jordfond på 100 millioner mark og alle slags snedige forbud. De polske bønder i Preussen har skolepligt, og er derfor renligere og

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

mere velhavende end andre steder. Men den polske påvirkning er der mere blandet. Adelen er opdraget på tyske skoler og universiteter, mens Galicien er et fattigt bjergland, og er som østrigsk provins negativ, lige som Island eller de Vestindiske øer. Befolkninger har fuld ret til at udtrykke sin nationalitet, og har også fulde borgerrettigheder. I den østrigske del af Polen synges polske sange og holdes polske taler i massevis. Men de forskellige partier æder hinanden op med et uudslukkeligt had. Krakow er centeret for det kirkelige flertal, mens Lwow er hovedsædet for det ikke religiøse mindretal. Selv om den galiciske presse er fri har den ikke samme kvalitet som den russisk-polske, for indholdet er ofte af rent personlig art, og fyldt med de injurier som kampen mellem partierne fører med sig.

I russisk Polen er aviserne så bundet at de fx ikke kan advare ungdommen mod meningsløse politiske holdningstilkendegivelser, som de ophidset af kvinderne konstant tyer til, og som har tragiske konsekvenser. Aviserne tør ikke omtale disse demonstrationer med en enkelt ord. Alligevel er aviserne bedre end de i Østrig.

Den polske kultur og kulturelle ynde har sig sande hjem i Kongeriget Polen – måske fordi det kun er her den velhavende del af samfundet har de ydre betingelser for at leve et moderne liv, der fortsætter deres tilværelse i renesansen. Der er næppe noget sted i Europa hvor kornet gror bedre end i russisk Polen. Hver plet jord er frugtbar. Adelen er ofte uhyrligt rig. Jeg har to gange truffet mænd som havde mere end en million rubler i årsindkomst. Og folk her har glæde af deres penge; man under sig overdådighed, og nyder den. En hel sværm af tjenestefolk hører som bekendt til i ethvert velhavende, polsk hus; man har masser af plads her på landet, og man kan altid huse 3-4 gæster fra en nabogård, hvis de ønsker at overnatte. Man glæder sig ved at gå smukt og afvekslende klædt; Selv her i huset har jeg endnu ikke set en dame som to gange går i den samme dragt, end ikke morgendragten.

Damerne klæder sig om to eller tre gange om dagen, og hvis de kommer for at besøge nogen har de en bagage af kjoler

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

med sig som minder om den franske skuespillerinde Sarah Bernhardt. De her i huset værende damer, som ikke har nogen specielt grund til at pynte sig op, har mindst vist sig i en halvt hundrede forskellige dragter. Da jeg en dag spurgte var der ingen af dem der vidste hvor mange dragter de havde. Det er dog underligt at herrerne lige så hyppigt skifter tøj. Ingen anstændig herre har mindre en 40 komplette sæt tøj hængende på sit landsted. Dertil skal lægges en halv snes kapper, overfrakker, jagtjakker, ridedragter osv. På dette punkt lever de som den fiktive figur *Pan Sopllica* fra det *episke digt* Pan Tadeusz.

Ingen af dem ville blive overrasket over et skab fuldt af støvler, som det hvormed *Casal* hos *Bourget* vil imponere snobberne blandt romanens læsere. Der har sikkert selv lige så mange støvler som han.

Det eksisterer ikke noget samspil mellem de tre dele hvori det gamle Polen er opdelt, på trods af hvor tæt det er knyttet sammen af sprog og fælles erindringer. De kan aldrig handle i fællesskab. De har hverken fælles mønt, mål, frimærker eller retsorden, intet som helst til fælles. Der er en ikke en enkelt politiker som er populær i alle tre lande. Ja, selv indenfor litteraturen er det kun Sienkiewicz der forener alle, og han er dog langt fra at være en forfatter af første rang.

Der sker ikke noget konkret for at fremme sammenholdet mellem landsdelene. Kulturelt gør man hvad man kan. Det er især de ældre generationer, en gruppe nationalt indstillede idealister af naive og forhåbningsfulde drømmere, som konstant rejser mellem landsdelene, og som i form af samtaler, aftaler og uskyldige overenskomster holder den hellige ild i live. Den store polske udstilling i Lemberg er et udtryk for denne stræben. Men det kan ikke skjules at mange fra eliten i den yngre generation, både unge kvinder og mænd, har opgivet alle nationale håb, og har vænnet sig helt af med at spejle efter lyspunkter, som de på forhånd antager for at være falske. De står derfor med åbent udtalt tvivl, måske også med lidt skjult ringagt, og betragter de ældres urolige aktiviteter som tungsindige tilskuere.

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

4.

Tilgivelsesfest i kirken i dag. Klokkering og tilstrømning af bønder fra hele omegnen siden tidlig morgen. Udenfor kirken i Petrowice havde handlende i hast opført små boder og barakker, hvorfra de solgte alle slags kirkelige genstande; hellige billeder, rosenkranse, smykker med form som kors, og også lidt legetøj til de småbørn mødrene tog med. Det hele er ubeskriveligt. Det er så usandsynligt fattigt at der formodentligt ikke i en eneste af boderne kan findes en genstand som er mere end 10 øre værd. Det var nedslående at se de hellige billeder som blev hængt op til salg under tagskægget på et stort, gammelt skur. Der var olietryk af de dårligste og mest smagløse malerier, eller nærmere smørerier; de var nærmest gudsbespottelige i deres fremstilling af sødladne Maria'er og pomadiserede frelsere. Og hvis man betragtede dette fabriksarbejde nærmere kunne man med forundring se ikke blot mærket **Paris** på mange af arbejderne, men på de fleste mærket **New York**. Det er yankeerne, de brave protestanter, som ufortrødent sidder derovre på den anden side af verdenshavet og tjener penge på at fabrikere hellige billeder i hundredetusindvis til katolikkerne i det gamle Europa. Er det mærkeligt at de er gyselige? Selv et olietryk af den vamløse Carlo Dolci ville se godt ud blandt dem.

Kirken er overfyldt; dørene er åbne på vid gab, og en lang kolonne af mænd og kvinder står sammentrængt foran dem, for at opsnappe hvad de kan af prædikenen. Og ydermere ser man overalt på kirkepladsen en hel lille befolkning som står, sidder og knæler andagtsfuldt. Rundt om ligger 18 henslængte tiggere som er ankommet i en overdækket vogn, fæle krøblinge med indbundne ben eller som manglede en arm, en hel skare lamme af den slags, som Guds søn i gamle dage gjorde sine mirakler på.

Den lokale murmester er i færd med at reparere kirken, og lige op ad den har han, for at vise sit fromme sind, rejst et kapel med et stort trækrucifiks; et sandt uhyre af smagløshed.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Den almindelige befolkning er her totalt blottet for kunstforståelse eller evnen til at identificere hvad der er smukt. I gamle dage var sansen for det skønne levende hos folket, nationaldragten var et eksempel på smukke og velklædte mennesker, men den har russerne på det strengeste forbudt! De galiciske bønder er et eksempel på elegance i deres hvide frakker, smykkede med rødt og med store filthatte! Her bærer bønderne nu den skrækkeligste kasket, og en dragt uden stil og særpræg, mens konerne og pigerne er blevet berøver deres smukke nationale klædestykker, og nu foretrækker noget klæde i hvinende gult og skrigende grønt.

De gik rundt og så på de udstillede varer, mens de tingede om priserne; her og der købte de også lidt bagværk, og noget af den frugt som trods forbuddet blev tilbudt. Her som andre steder er det jo den forbudne frugt der har den største tiltrækning. Fra gården var der opstillet en bod som gratis tilbød flasker med kogt vand, som var gjort velsmagende ved tilsætning af pebermynte, saft eller brændevin; det gjaldt om at forhindre den farlige vanddrikning. Mod forventning var bønderne villige til at smage.

Vores damer havde trods varmen og den skrækkelige luft holdt ud på deres plads i kirken i flere timer. Vi mænd gik først derind til allersidst, for at høre "den store messe". Det man inde i kirken kunne se fra pladsen ved alteret var en særdeles broget forsamling. Lige bag den messende præst stod de fornemme damer og enkelte af deres mænd fra de omkringliggende gårde; de var festligt klædt, men deres opmærksomhed var ikke særlig koncentreret. Derefter kom bønderne, mænd, kvinder og børn, skulder ved skulder, så mange som kirken kunne rumme i det kunstige lys af lamper og vokslys der blandede sig med dagslyset. Man så hovedbeklædning i gul, hvis, lyserød, iblandet brune mandeansigter med tykt, langt overskæg, alle på knæ; så rejste de sig, bøjede atter hovederne for at synke i knæ, de bevægede sig som aks på marken for vinden. Oven over dem lød kirkesangen, et af de ældste polske mindesmærker for sproget, tekst og melodi fra slutningen af det 10.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

århundrede, simple ord: "Hellige Gud, mægtige Gud! Frels os fra pesten, fra hungersnød, og fra krig, Gud, som er magten!"

Det stammer fra den gang da Polen for første gang blev plaget af pest, og den har fået ny aktualitet i disse dage.

Prædikenen var ikke dårlig; den mindede om at det ikke kom an på hvor meget man koncentrerer sig om prædikenen eller om kirkegang, men om den måde man lever og reagerer på i hverdagen. Derimod var den præst som oplæste bibelteksten grotesk med sit sløve blik, sine tykke kinder og sin fedme, og han udtalte den latinske tekst som en bondemand. Alt det i kirken som skulle forestille kunst var præget af smagløshed; vægmalerierne og billederne på de mange stykker bemalet stof som vajede over menigheden. Men kirkens levende udsmykning med blomster og grønt om søjlerne, og med store blomstrende Nerier i urtepotter foran alteret, var smuk.

Vores egen lille præst skulle hverken prædike eller oplæse bønner. Han var vært, og mest optaget af den store middag til 40 personer, som han skulle give efter gudstjenesten. Han knælede med de andre foran alteret, men jeg læste hans tanker. Han taler aldrig om sin tro, men på det han siger gætter jeg at han tænker omtrent lige som os andre. Sådan er det altid med de præster der har studeret nogle år i Rom. Opholdet der er særdeles fremmede for den kulturelle bevidsthed, mindre for troen, som dyrkes mest intensivt hos de præster som betræder prædikestolen umiddelbart efter de polske præsteseminarier. De arme præster havde i øvrigt en streng dag. Ikke mindre end 400 bønder meldte sig til skrifte, og der var kun 13 præster til at modtage skriftemålet fra dem alle. De var alle ved at segne af træthed, men heldigvis trøstede de sig bagefter.

Man kan ikke forestille sig en skarpere modsætning end den der hersker mellem den polske og den russiske bondes forhold til religionen og præsteskabet. Uanset hvor rettroende den russiske bonde er, så er den ortodokse sognepræst i hans bevidsthed et underordnet væsen, halvt

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

komisk, halvt foragtelig. Det anses for et dårligt varsel at møde ham. Sognepræsten adskiller sig ikke stort fra bonden med hensyn til dannelse, men da han har flere penge er han dygtigere til at drikke sig fuld, og i virkeligheden består hans tilværelse ude på landet i at den ene brandert afløser den anden. Den polske bonde nærer derimod nærmest ærefrygt for præsten. Den katolske præsts myndighed er det eneste som i Polen gennem tiderne har holdt sin position uanfægtet. Den lokale præst kan styre bøndernes holdninger efter forgodtbefindende. Det viser sig hver gang der har været skrifte. Det sker stadig at præsten efter et tyveri kommer og bringer det stjålne tilbage. Bonden kommer ikke selv med det, men i sin angst giver han det til præsten, for at denne kan give det til ejermanden.

Den russiske bondes religiøsitet udelukker ikke en vis evne til at fortolke de religiøse bestemmelser, og samtidigt en betydelig snuheit i forhold til det guddommelige.

En russisk bonde var med hest og vogn kommet ud på is, der var bristefærdig, og i sin nød lovede han St. Nikolaj hestens værdi, i fald han kom levende i land med sit køretøj. Det skete, og al hans pønsen gik nu ud på, hvorledes han kunne klare sig ud af den historie uden at bryde det helgenen givne ord. Hesten var mere end hundrede rubler værd, og det var et tab, han nødtigt ville lide. Endeligt fandt han ud deraf. Han indfandt sig på markedet med sin hest, traf også en køber. Hvad vil du have for den? – spurgte denne. – 5 rubler, var svaret. – 5 rubler, det er vel løjer; men det giver jeg naturligvis. – Godt, sagde bonden. Men jeg har besluttet ikke at sælge den, uden jeg samtidigt kan skille mig af med denne høne, som jeg har på ryggen. – Og hvad koster den? – 95 rubler. Handlen kom i stand, og helgenen fik sine fem rubler.

Den polske bonde har et mere naivt forhold til sine helgener. Han har ikke de italienske bønders ild og trosiver når han dyrker sin Gud, men han ligger alligevel foran dem ganske opslugt af bønnen. Det var tydeligt i går.

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Efter gudstjenesten blev den store middag for alle præsterne samt egnens godsejere og andre vigtige personer afholdt af vor unge præst. Der var som sagt 40 personer til stede, og da vor præst ikke tjener mere end 150 rubler om året, og inklusive alle biindtægter ikke når op på mere end 6-700 rubler (1200-1400 kroner) kan han ikke selv give sådanne middage. Det er normalt at man her fra gården sender ham alt, mad og drikke, dækketøj og fade, tallerkner og glas. Sagen var særlig vanskelig i går, da højtideligheden faldt på en fredag, og man følgelig ikke måtte spise kød. Fruen på herregården bestilte derfor 4-5 forskellige slags fisk og 2-3 slags skaldyr fra Warszawa, og dagen forinden var alle i fuld aktivitet her på stedet. Kokken, som er udlært i Paris, og også er bager og konditor, overgik sig selv. Laksene og gederne lå mægtige på de store fade, vinen blev trillet op fra kælderen i tønder, og fra om morgenen var alle gårdens tjenestefolk beskæftiget med at bære fade og kurve med alle former for herligheder de tusind skridt der skiller os fra præstegården.

De 13 præster og de øvrige pæne mennesker blev hurtigt bænket i de to rummelige stuer for at fejre fastedagen. Under prædikenen i kirken blev det sagt at den sande religiøsitet ikke er mørk og kedelig, men altid glad, og de ord vendte de glade gejstlige flere gange tilbage til under middagen. Man må dog lade dem at de spiste mere end de talte, og de drak mere end de spiste. Bordeaux og Bourgogne og hvid ungarsk vin forsvandt med en sådan hast, at der hele tiden måtte sendes bud til gården med besked om at bringe det ene eller det andet fra kælderen. De drak tæt som gode polakker, og alligevel blev der ikke sagt for meget, for de yngre præster var bange for at sige for meget, men deres overordnede var til stede, og de ældre sørgede for at holde på respekten. Men det var en oplevelse at se min ven for bordenden, hvor han indtog forsædet ved denne gejstlige middag, og hvor han modtog skåler som festens giver, som kirkens skytsherre, som egnens store religiøse velgører – det er ikke småting et almindeligt, syndigt menneske kan blive til, bare han er rig, klog og overdådig.

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Det er højst sandsynligt at flere af præsterne ikke troede mere på Gud end værten. De mere begavede af dem havde alle været på ophold i Rom, men ingen erfaringer kan røkke ved de almindelige menneskers tro. Uanset hvad der måtte forekomme af fornuftsstridige udsagn, eller hvad der sker af grusomheder, så er det for de almindelige mennesker kun en grund mere til at tro på Vor Herres omsorg. Her kommer et polsk folkesagn, som Sienkiewicz mesterligt har behandlet i en af sine noveller:

En bondedreng opdagede, da han en dag gik forbi et hult træ, at der var nogen inde i træet. Han trådte nærmere og fandt, at det var Døden, der sad derinde og var falden i søvn. Hurtigt slog han en stor prop i hullet, og da Døden vågnede var den fangen. Fra det øjeblik af jubel i landsbyen. Ingen døde mere; ingen begravelser. Ingen bar sorg. Men glæden varede kun en tid lang. Thi da ingen døde var alt snart overfyldt og jorden havde ikke næring nok til så mange. Det blev da nødvendigt at trække proppen ud af træet igen. Døden kom fri og ilede straks til Kristus og udbad sig befaling, hvem den først skulle meje. Kristus nævnte et navn. Det var en moder med fem børn, og da Døden kom til hende, blev hun meget forfærdet, ikke så meget for sin egen skyld som for de små børns. Hun kastede sig på knæ og anråbte Døden og sagde: "Du ser det selv, det er en grusomhed at tage mig. Hvad skal der dog blive af mine fem små børn, til hvem jeg dagligt skaffer føden, når jeg er borte og ikke mere kan gøre noget for dem. De vil ynkeligt omkomme. Jeg beder dig, gå din vej igen!" – Da ilte Døden trods den befaling, den havde fået, påny til Kristus og forelagde ham sagen og spurgte om ordre. Kristus gav først Døden to kraftige ørefigen for dens ulydighed – man føler bonde-erfaringen bagved – og sagde så: "Flyv ud over verdenshavet, dyk ned, hvor der er dybest, og bring mig den lille, hvide sten, du finder der". Døden dukkede under, fandt stenen og bragte den. – Kristus sagde: "Knæk den med dine tænder". – Den var hård for Dødens kødløse kæber, men den blev knækket, og inden i lå en lille, levende orm (!). Da sagde Kristus: "Der ser du, jeg vidste, at der i denne lille sten, som lå skjult på havets bund, fandtes en orm, og jeg,

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

som ved dette, jeg skulle ikke have tænkt på hvordan de skal gå de fem børn, der på mit bud bliver moderløse. Afsted! og slå straks moderen ihjel!"

Det er sådan en tro der kræves hos de almindelige mennesker, for at de aldrig skal blive usikre med hensyn til forsynets planer med hensyn til et land eller dets styre. Men man kan ikke ligefrem sige at forsynets indgriben kan spores specielt tydeligt.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

5.

Højsommeren er forbi, og skribenter, digtere og journalister begynder at vende tilbage til Warszawa. Man kan ikke vise sig på en restaurant uden at blive overvældet af omfavnelser og mandfolkekys på begge kinder, og altid den samme hilsen: "Hvilket forræderi at være kommer hertil på en tid, da alle mennesker var borte!" Og så åbnes der for samtalen, og den så længe ensomme bliver på en gang indviet i alle de litterære forhold, i hundrede familiehistorier, i snesevis af politiske ulykker og rænker, og i hele det internationale vrøvl om honorarer og forlæggere og forsøg på at opnå position. Og masser af halvglemte skikkelser og skæbner, masser af halvglemte navne bliver husket på ny, og til sidst er det som om man kun har været borte i kort tid, selv om det i virkeligheden er 7 år.

Den sidste nyhed er fængslingen af en ung læge. Politiet ankom klokken fire om morgenen, foretog en husundersøgelse, og tog alle hans papirer med, og skar det grønne betræk på hans skrivebord op, for at se om der befandt sig flere dokumenter, hvorefter han blev ført til Citadellet. De to fuldmægtige er siden blevet i hans bolig, hvor de satte en fælde op, og de første par dage anholdt de alle der kom, hans patienter, hans venner, hans bekendte, alle blev taget med til forhør.

Der er ingen som ved hvorfor lægen blev anholdt, men nogen frygter at han har samlet penge ind til de unge studenter og piger som blev sendt bort i anledning af det optog til minde om opstanden i 1794, som jeg nævnte tidligere.

Disse husundersøgelser sker altid om natten. Undertiden er der lidt humor i det, nemlig når man er på vildspor, og intet finder, som det var tilfældet med en af mine venner, forfatteren Gawalewicz, hos hvem man søgte efter et nogle håndskrifter for at sammenligne dem med håndskriften til en mod Rusland fjendtlig artikel i en avis fra Krakow, som politiet på en eller anden måde var kommet i besiddelse af. Gawalewicz blev liggende i sengen under hele

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

undersøgelsen, mens hans lille tjener ude i køkkenet blev krydsforhørt om alle der kom i huset. Af og til kom politifuldmægtigen ind i hans soveværelse for at bede om en cigaret, og af og til kom en af de underordnede ind og sagde til ham at han skulle være rolig. Undersøgelsen bragte stadig intet slemt til veje. Til sidst tog man imod tre rubler, og selskabet forlod lejligheden, efter at politifuldmægtigen havde udbedt sig et blad af Gawalewicz's manuskripter "til erindring" . –Som om nogen her ville være så dum at sende en artikel til Krakow med sin egen håndskrift!

En anden gang foregik undersøgelsen ikke på en helt så blid måde. Den foregik hos en studerende, Stefan Bein, som bor lige overfor, på samme etage. Hos denne studerende havde man søgt indtil klokken otte om morgenen, uden at finde noget. Politibetjenten nærmede sig den studerende, og spurgte ham: "Hvad hedder De egentligt?" Han opgav sit navn. "Stefan, siger De. Nej, Stanislaw." Den studerende udbryder: "Jeg hedder Stefen". "Ja, så beder jeg undskylde. Undersøgelsesordren lyder på navnet Stanislaw." Det var naturligvis ikke sandt, men på denne måde kunne han skjule sin irritation over at have søgt forgæves.

På etagen ovenfor må man desværre have fundet noget. Alt kommer her fra en halvgammel og grim dame, hvis søn er studerende, og der kom mange studerende i huset. Hun fik en ide med at foranstalte en sørgemesse, og fik en af de studerende til at gå hen til en præst, for at købe en messe. Præsten anede ikke hvad der var i gære. Han og hans gejstlige kollegaer, som nu alle er blevet sendt bort, var fuldstændig uskyldige. Det var først da han under messen vender sig om, og ser 2-300 studerende i uniform, at han blev urolig, og fik en ide om at han var faldet i en fælde. Damen havde gjort hvad hun kunne for at hverve folk, og var forbitret over deres "fejhed", hvis nogen sagde at de ikke ville være med.

I bekendtgørelsen i aviserne havde messen været annonceret at blive holdt "til tak for en lille piges vidunderlige redning", med tilføjelse af navnet. Censoren af bekendtgørelser havde ikke kendt navnet, for det er ikke de

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

mest skarpsindige der sættes til at gennemlæse bekendtgørelserne. Men navnet var påfaldende for de som kender Polens historie, for det var et barn som i 1794, da opstanden brød ud, ved et tilfælde blev redet over af en hel eskadron kosakker, og uskadt trukket frem under hestene. Læseren forstod således at der var tale om en historisk mindefest, og derfor var kirken overfyldt.

Fra kirken gik følget over til Kilinskis historiske hus på det gamle torv. Da de stod foran huset tog alle ærbødigt hattene af. Men for at intet element skulle mangle i denne elendige parodi på en politisk manifestation, så var huset hvori skomager Kilinski boede for over 100 år siden nu blevet et sted som var beboet af unge piger af en moralsk tvivlsom karakter. Pigerne som så optoget komme og iagttog hilsnerne troede at det var ungdommelige løjer; de strakte sig ud af vinduet, kyssede på fingrene og lo. Så var det at politiet foretog sin razzia, og alle blev anholdt.

Så usikre føler russerne sig stadigvæk, at denne tåbelige og vedmodigt-latterlige sørgehøjtidelighed var i stand til at gøre dem urolige. Da Gurko i udlandet hørte om den blev han helt ude af sig selv af fortvivlelse: "Det beviser", råbte han, "at hele mit arbejde i ti år har været forgæves". Og han fortsatte: "Det bliver nødvendigt at gå frem med yderste strengthed". En af hans sønner tilføjede: "Så meget mere, som Polen er vor formur mod Europa". –"I skulle flytte jeres formur et godt stykke tilbage", bemærkede en polak til den unge mand, men han fik ikke noget svar.

Og alt dette i anledning af en offentlig hyldest af et offentligt hus. Hvor det latterlige tit blander sig med det højtidelige her i Polen. Jeg tænker på fundet af Josef Poniatskiskis lig i Elsterfloden. Det er muligt at generalen nogenlunde så ud som på Thorvaldsens rytterstatue, selv om han der er betydeligt forynget. Men da liget blev fundet kunne ingen kende det igen. Alt på Poniatskiski havde været uægte. Hans hår var paryk, hans overskæg var falsk, hans øjenbryn var påklistrede, og da hans normale holdning var som en olding var han snøret ind i korset. Han blev kun genkendt ved hjælp af et kostbart ur, han altid bar. Forleden så jeg det lille

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

landssted hvor han boede ved Belvedere. Dets yderside består udelukkende af skjulte døre og hemmelige indgange. Han var totalt fikseret på ydre tegn på sin værdighed, men han var en god soldat, på en gang latterlig og heltemodig.

Når de hjemvendte forfattere kommer for at besøge os her ude på landet, så har vi vores problemer med dem. De har svært ved at klare mere end en enkelt dag herude på landet; de savner simpelt hen Warszawa alt for meget, og deres veninder, de små skuespillerinder, som bor i byen. Men når man har en af dem fra fredag aften til mandag morgen, så er det i reglen nok; i løbet af den tid fortæller de alt hvad de ved.

Malerne har mere glæde af at bo på landet. Vi har en hel lille koloni af dem hos os ad gangen, tre mandlige og en kvindelig, som kan være her i lang tid i træk.

Vi taler ikke så meget ved bordet, da tjenerne forstår fransk; men ved kaffen i bogsalen eller på verandaen, eller, når det regner, i vinterhaven, hvor der dufter som i drivhuset hos Zola i Le Curee, og hvor end ikke et isbjørneskind mangler – der fortæller de besøgende om sommerens oplevelser.

Maleren Witold siger: "De har af de andre hørt tale om, hvor mange penge jeg i det sidste år har tjent ved officielle bestillinger. Det er sandt at jeg har haft store indtægter, men de var dyrekøbte. Jeg var i Paris, og havde for første gang udstillet i Petersborg, et stort historisk soldaterbillede fra det 19ende århundredes begyndelse – De ved, jeg maler aldrig andet – da jeg fik et telegram om skyndsomst at indfinde mig der, da den højtstående person, De ved, ville se mig. Jeg ankom; mit billede var købt for 12.000 rubler, og jeg fik bestilling på et slagmaleri fra den russisk-tyrkiske krig; valpladsen var i Rumænien. Jeg rejste derned, desværre til liden nytte; thi slagmarken var kun en ganske almindelig eng med nogle høje langt i baggrunden. Jeg gjorde mig stor flid med maleriet, og leverede det af. Nyt telegram. Den højtstående person var tilfreds; men ønskede at se langt flere soldater på maleriet – de, som ved, hvor højtstillet han er, forstår, at en indvending var umulig. Jeg

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

måtte male hele maleriet om for at pakke endnu flere soldater ind deri, og billedet er nu kunstnerisk såre lidet værd. Derpå ny bestilling: Suvorovs overgang over alperne. Den foregik i en tidsalder som jeg elsker, og kan på mine fingre; jeg kender hver begivenhed og hver knap i hver uniform. Jeg studerede landskabet og malte billedet og indsendte det. Suvorov havde jeg malet helt naturtro, ridende på en simpel kosakhest; han red aldrig andre, og skiftede hver dag. Hesten var brun, fordi det tog sig bedst ud således mod den lyse baggrund. Nyt telegram: Man fordrede at se mig, ønskede ændringer. – Første besøg af en general, skulle spørge, hvorfor Suvorov sad på en brun hest, og ikke, som overleveringen siger, på en skimmel? – Jeg svarede, fordi overleveringen er falsk, han havde ingen skimmel, red kosakheste. Hesten er brun, fordi det stemmer med billedets farveharmonier. – Audiens, ny forespørgsel, samme svar. Befaling, at anbringe Surovov på en skimmel. – Jeg udfører befalingen, skønt det tager sig forbandet ud. Ny bestilling: En tyrkisk skanse stormes 1878. Jeg udfører den, anbringer skansen i forgrunden til højre, yderst malerisk, turbaner, fezer, kanoner, silkefaner, forvirring. Russiske kolonner i stormskridt fra baggrunden. Jeg indsender billedet. Telegram: man vil se mig. – Jeg ankommer, man er tilfreds, forlanger dog en lille ændring, russerne i forgrunden, de elendige tyrker i baggrunden, med andre ord et helt forskelligt billede. Jeg har malt også det, fået 15.000 rubler for det, men det duer ingen ting, desværre."

Skribenten Olgerd indvender: "Tro blot ikke, at han er bedrøvet derover. Han er som vore malere i München: de giver kunsten en god dag, og tjener penge. De maler en litauisk jagt i et snelandskab. Kunsthandleren, som ser, at billedet gør lykke, køber det straks fjorten gange til Amerika. De får 5.000 mark for hvert eksemplar, og maler da hele året rundt det samme litauiske jagtparti i et snelandskab."

- "Ja, at det forholder sig således, lader sig visselig ikke nægte," sagde Fru Jadwiga, "Jeg husker det grant fra mit lange ophold i München, og det er, hvad jeg ringagter hos vore malere, dem i München, som dem andetsteds."

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

- "De skulle tale med, Fru Jadwiga", indvender maleren Witold, "mens vi maler, bestiller De ikke andet end kjoler hos Deres modehandlerske."
- "Netop, og det gør mig ære. Vel og mærke aldrig den samme kjole. I andre opfinder et maleri, en bog. Vi damer kan det ikke. Men også vi er kunstnere på vores maner, efter fattig lejlighed. Vi opfatter atter og atter dragter til os selv. Det er ikke blot en sysselsættelse, det er fri digtning. Vi anvender al vores omhu på komposition og farvesammenstilling og det heles harmoni, og vi gentager os aldrig, ikke en gang efter ugers forløb."
- Olga vender sig mod mig: "De så mig forleden, da De var i Warszawa, i Cafe Europejski spise frokost med min redaktør og en skægget herre. Ved De, hvem det var? Det var den russiske censor, som har opsynet med vores blad. Jeg havde bedt ham til frokost, måtte bede ham. Hvad siger De dertil? Så vidt er vi kommet, så dybt er vi sunkne. Den polske løve, der en gang var så frygtet, er bleven en puddel, som apporterer."
- "Da De var her sidst," fortsætter den unge digter Maryan, "turde vi endnu på redaktionskontorerne holde de aviser vi ville. Nu er der en liste på de tilladte, og den er kort. Det er ubetinget forbudt at holde nogen galicisk avis, endnu strengere forbudt at aftrykke nogen artikel af nogen af dem. Finder man et klip af en sådan avis i et anbefalet brev til os, som man åbner, så får vi en frygtelig pengebøde, selv om vi aldrig har ønsket det tilsendt. Ikke afsenderen, men adressaten straffes. Hænder det – og det sker jo – at en af vores korrespondenter i Galicien af dovenskab, i stedet for at meddele en eller anden rent faktisk nyhed med egne ord, gengiver den i udtryk, han lige har læst i en Galicisk avis, så straffes vi på det strengeste for hans forsømmelse og ligegyldighed. Man sammenligner teksten i hans brev med den i det østrigsk-polske blad, finder overensstemmelse og lader torden rulle over os. For den forseelse er straffen 1000-1500 rublers bøde. – Og det kan stadig blive værre; vi kan opleve den dag, da det helt forbydes os at skrive polsk, som det allerede helt er forbudt at skrive på hviderussisk, eller som det er forbudt at tale polsk på gaden i Litauen, i

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Podolien og Wolhynien. Allerede nu gives her endog i døvstumme-instituttet kun undervisning på russisk. – Og se, hvor vore skribenter udmattes. De kender så godt som jeg vor store ven Aleksander S. med de lyriske øjne og den radikale mund. Sammenlign hans stil nu med stilen for 7-8 år siden, og De vil mærke tilbagegangen. Alt vor håb står til den store krig, der lader så længe vente på sig, men som jo må komme."

- "Lad os ikke tale om krigen," siger Olgerd. "Vi tror, at den kommer; men den kommer ikke hurtigere, fordi vi taler om den. Vi er blevet et land, som ikke mere lever i nutiden, men dels i den fjerne fortid, dels og stadigt i den dag, som kommer. Jeg har i en roman skildret en familie, der lever sådan, aldrig i nuet, men i en evig fremtidsforventning. Den familie er det polske folk. Vi er ikke blevne mattere, som Maryan påstår, men vi er nødt til mere end nogensinde at ty til omskrivninger og allegorier. De har set min nye bog, der har gjort opsigt og som er så smukt illustreret: *De polske legender om den hellige jomfru*. Allerede mine forelæsninger om dette emne gjorde ikke ringe lykke. Visselig ikke fordi der var noget som helst romerkirkeligt i min bog. Men de kender vor gamle betegnelser for den hellige jomfru: *virgo mater, regina Poloniae*. Den hellige jomfru i mit værk, det er jo Polen selv. Og det har alle, undtagen censorerne, forstået. – Det er nødvendigere end nogen sinde at gå forsigtigt frem. I fjor opførtes en opera af Moniuszko, i hvilken teksten til en arie omtrent lød sådan: "Jeg har elsket min moder mere end nogen anden kvinde. Siden hun er død, har alt tabt sin tiltrækning for mig." Censorerne påstod, at tilhørerne her ved ordet *moder* ville komme til at tænke på ordet *fædreland*, krævede det erstattet med *tante* og satte deres fordring igennem. Man sang da: Jeg har elsket min tante osv. – Vi har i vinter her spillet Sudermanns *Heimat*; men censuren fordrede titlen forandret. Thi da ordet *hjem* (*oiczysna*) tillige kan betyde fædreland, måtte det erstattes med familie-rede."
- "Det er i denne smålighed, at vi langsomt marteres til døde." lyder det hende fra krogen under palmerne, hvor frøken Helene ligger udstrakt på en chaislounge, og hun

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

peger gennem glasvæggen ud mod stjernehimlen og siger
hen for sig et lille franske vers.

.....

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

6

- "Indrøm, at det polske køkken er fortræffeligt! sagde Fru Halina."
- "Det er indrømmet, jeg tror, det er det bedste i verden."
- "At alle vore retter er originale."
- "Indrømmet, de smager godt, og man ved i reglen aldrig, hvad det er, man spiser."
- "Indrøm, at vor jord er frugtbarere end anden jord, at vore landskaber har stil og ynde og den videste synskreds."
- "Indrømmet, at vor sprog er smidigt og smukt, bøjeligt og blødt, velklingende og yppigt, selv om det ikke har det russiskes afvekslende sang."
- "Indrømmet. Dets klang vinder hjerter."
- "Indrøm, at der er ingen, der danser som vi. Gives der en dans som vor mazurka?"
- "Uden at være ganske sagkyndig er jeg tilbøjelig til at tro det bedste om dansens kunst i Polen. Man skal også søge om en ballet som den i Warszawa."
- "Indrøm, at vore kvinder er smukke!"
- "Smukke og velklædte. Hvem tvivler?"
- "Indrøm at vore mænd er forstandige og gæstfri."
- "Det er de; men hvad vil De med alle disse indrømmelser?"
- "Indrøm, at vi af naturen synes at have alle betingelser for at være et lykkeligt folk. Vi er livsglade, letlevende og har alle sammen et stænk af fantasteri – hvorfor er vi da blevne det ulykkeligste af alle jordens folk? Eller har der nogensinde i verdenshistorien eksisteret et folk så ulykkeligt som vort?"
- "Jeg tvivler derpå, med mindre man vil nævne det jødiske, der end ikke længer er et folk."
- "Er det da ikke utroligt umenneskeligt, at hele Europa har tabt interessen for os, at ingen, ingen rører en finger for vor skyld. Om delingsmagterne nytter det jo ikke at tale. Men er det ikke en forsmædelse at se Frankrig, Frankrig som vi har dyrket, for hvilket vi har kæmpet og blødt, liggende på bugen for vore tyranner? Der gives ikke i det menneskelige sprog noget ord, som udtrykker den foragt, som jeg, som vi alle, nærer for det nuværende Frankrig."

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Fru Halina overdriver ikke særligt meget. Hun har ret. Det er et træk man finder hos enhver polak, foragten for Frankrig i dets underdanighed og begejstring overfor Rusland. Ingen andre steder kender man Frankrig som her; man er opdraget på fransk, bruger fransk som andet modersmål, læser og værdsætter franske bøger mere end alle andre landes. Frankrigs uværdige ydmyghed i forhold til Rusland sårer netop derfor så meget mere.

Intet folk i verden har troet så meget på Frankrig, og ofret sig for Frankrig, som det polske. Man kan blot læse Henri Houssayes 1814. Hver gang det gælder den yderste grænse, det mest fortvivlede angreb, eller kejserens personlige frelse, kommer de polske lanserer frem. De og den gamle garde er altid det sidste håb. De svigter aldrig.

En polsk kvinde, endda en kvinde som Napoleon ikke havde vundet, men overrumplet, og hvis beundring aldrig blev til elskov, var den eneste som efter hans fald besøgte ham på Elba.

Nu er Polen så glemt af det franske folk at man aldrig nævner navnet Polen. Man ved intet om polakkerne, og det er umuligt at få så meget som en artikel om deres lidelser optaget i en fransk avis. Fuld som en polak (soul comme un Polonais) er det eneste udtryk i sproget som har overlevet til vore dage, svarende til den dumme danske talemåde "at leve på polsk".

I forbindelse med hyppige ministerskifter kan man nogen gange i franske blade læse: "Hvad må vore venner, russerne, tænke om os, om disse ministerier der skifter hvert år, ja flere gange om året! Hos dem sidder ministrene tyve, tredive år i træk."

På samme måde som der ikke er nogen ende på hvordan franskmændene slesker for russerne, så er der heller ikke nogen ende på de diplomatiske og politiske tjenester Frankrig alle vegne giver Rusland, og den franske befolkning har endnu ikke opdaget at det ikke er gensidigt. Såfremt Frankrig gennem blot et halvt år blev regeret som russisk

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Polen ville det nok begrænse deres russiske sværmerier en smule.

Hvad ville franskmændene sige hvis det i alle skoler blev ubetinget forbudt at undervise på fransk? Eller hvis alle franske skolebørn havde strengt forbud mod at tale deres modersmål med hinanden, selv i frikvarteret eller på gaden? Men netop dette forbyder man polske børn.

Eller lad os antage at fædrelandets navn aldrig blev nævnt i historieundervisningen, at landets historie blev betragtet som ikke-eksisterende, og alle anstrengelser blev koncentreret om at indprente et fremmed folks voldsomt forskønnede historie fra de tidligste barndomsår? Lad os forestille os at det som er sket i Alsace og Lorraine efter Tysklands annektering af disse områder ville ske i hele Frankrig, bare 100 gange mere intensivt!?

Her i sommerperioden har man nægtet pas til alle unge mennesker som ville over grænsen. Hvad ville en fransk dame sige, når hun ikke kunne komme over grænsen med sin lille søn? Var hun polak måtte hun som en ung mor jeg kender pænt blive hjemme. Man frygter her at de unge skal tage til udstillingen i Lwow, blive vidne til polske nationalistiske manifestationer, høre polske taler og sange, og det hindrer man ved simpelt hen at nægte pas.

Men hvad ville en franskmand mon sige hvis adgangen til alle embeder og indbringende poster, til hæren, flåden og centralforvaltningen var lukket for ham; Hvis han aldrig kunne få en statsansættelse der gav mere end 1.000 rubler (2.000 kroner)! Det er tilfældet her. Ingen polak får nogen bedre ansættelse; han er i den henseende stillet omtrent som var han venstremand i Danmark under Estrups Højreregering.

Da staten for nylig opkøbte de private jernbaner i Polen blev hele det polske personale, uden undtagelse, afskediget. Mange hundrede familier mistede deres indtægtsgrundlag. Og som alle andre steder ophører forfremmelser for polakker i postvæsnet ved en løn på 2.000 kroner.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Hvad ville franskmændene sige hvis hver linje de skrev til en avis først skulle gennem regeringens censur, og hvis forfatterne ydermere blev idømt straf for det de havde haft til hensigt at skrive, men som aldrig var blevet trykt. Det er sådan forholdene er her.

Hvad ville de sige hvis de en gang for alle måtte give afkald på både sommer- og vinterrevyer på deres teatre! Her er ingen "revyer" mulige eller tænkelige. En gennemgang af årets begivenheder! – hvad skulle det være for begivenheder? Der er ikke nogen offentlige personer, bortset fra embedsmændene, hvis navne ikke må nævnes, deres adfærd må ikke kommenteres, end ikke i en avisartikel, endnu mindre i et teater. Parlament, forsamlinger, sammenkomster og den slags ting, som kan give stof til sarkasme, eksisterer ikke. Det eneste man eventuelt kunne få lov til at behandle ville være en rent privat skandale; men man er ikke gemen her, og der findes i Polen ikke noget som svarer til de danske vittighedsblade, end ikke i Galicien, hvor der er fuld fart på de personlige meningsudvekslinger.

Hvad ville de franske arbejdere sige hvis der var totalforbud mod at danne nogen form for foreninger, oprette nogen form for bevægelse; hvis ikke bare strejker var totalt umulige, men hvis det var umuligt i fællesskab at diskutere deres interesser. Og netop dette ville være umuligt, såfremt de blev regeret på russisk. Og så ville det ikke nytte noget at de gjorde indsigelser i forsamlingsfrihedens navn; for forsamlingsfrihed er en by i Rusland.

Hvad ville endelig de troende katolikker i Frankrig sige hvis de kom under den russiske Zar-Paves herredømme. Når det sker at man vil gøre en kirke russisk (som nu her i foråret i landsbyen Kroze), så omringes den, og de bønder som ikke vil opgive kirken og nægter at forlade den skydes ned af kosakker. Når piskan derefter svinges over de overlevende, og blodet flyder, så når nyhederne herom de europæiske aviser og nævnes i et par dage, hvorefter man slår sig til ro med at den slags ting hører til undtagelserne. Men det daglige, konstante og ondskabsfulde plageri nævnes aldrig. Krasinski har i sin tid kaldt Polen gravenes og korsenes land.

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

En af de mest karakteristiske ejendommeligheder ved det polske landskab er også de høje kors af træ, som overalt står oprejst og indhegnede. Det er ikke krucifikser som i Italien eller Tyrol, men simple kors. Hvis nu et sådant kors smuldrer hen eller går i stykker, er det så tilladt at sætte det i stand? Ikke uden regeringens tilladelse, og den kan man vente længe på. Forrige år slog lynet ned i et kors her på marken. I næsten to år har det nu stået kløvet midt over, uden at man tør istandsætte det, for på regeringskontorerne i St. Petersborg er der endnu ikke udfærdiget en tilladelse hertil. Ja, det var et Andreas-kors! Men det opfattes som et udtryk for romersk-katolsk manifestation. Selv korsene har man modvilje mod, og frygter dem under dette styre som et symbol på oprør.

Korsenes og gravenes land! Selv om korsenes antal begrænses, så får gravene i det mindste lov til at formere sig. I de gamle russiske bulletiner hed det: L'ordre regne a Varsovie (Orden hersker i Warszawa). Nu er det ikke mere orden der hersker der, men kolera; dog vel og mærke ikke i de russiske bulletiner. Den faderligt tænkende regering opgiver de tal på syge og døde som den anser for passende, sådan at man ikke opskræmmer nogen i Rusland eller Europa. Det ville være decideret barnligt at stole på disse tal. Man har afsondret to landsbyer her på egnen med en troppekæde; ingen kommer ud eller ind, og de som er derinde dør som fluer. Det er ikke kun befolkningens fattigdom, men også deres uvidenhed, som er skyld i ulykkens omfang. Så snart der er kolera er det umuligt at få almindelige mennesker til at tage imod fornuft, lige så umuligt som det er at få dem til at tage medicin. Ingen kan få bønderne eller tjenestefolkene til at lade være med at spise frugt i overdådige mængder. Koleraen er en skæbne, siger de; Den tager de, som skal tages. Og intet menneske kan få nogen af dem som i øjeblikket bliver dårlige – uanset hvad de fejler – til at tage en dråbe ind. De indbilder sig at man nu vil skille sig hurtigt af med de syge, og at alt hvad der rækkes dem af fremmed hånd er gift. Der er umuligt at overbevise dem om det fejlagtige i denne overbevisning.

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Men hvem bærer skylden for al denne uvidenhed!

For en menneskealder siden satte polakkerne deres lid til Frankrig. Denne tid er nu for længst forbi. Den gang bestod polakkernes politik i Østrig og Preussen i stum modstand. Hvad end regeringen foreslog sagde de polske parlamentsmedlemmer "nej". Det ændrede sig i første omgang i Østrig. Polakkerne fik tale- og handlefrihed, mødte forståelse, og fik efterhånden også indflydelse, med det resultat at de nu føler sig tilfredse. I Preussen fortsatte det gamle system derimod. Eftersom polakkerne under Wilhelm I var sikre på aldrig at møde andet end uvilje og undertrykkelse hos regeringen, indskrænkede deres virksomhed i det tyske parlament sig ret naturligt til at stemme nej. De talte så og sige aldrig, vidste vel, at det ikke ville nytte noget, og desuden var de dårlige talere.

Først da Josef Koscielski blev medlem af det tyske parlament ændredes taktikken. I Berlin sørgede han for at komme på venskabelig fod med den Bismarckske familie, og fandt sig i den utilfredshed det vakte hos hans landsmænd. Han optrådte som taler i parlamentet, og fik med sin veltalenhed forsamlingen til at lytte til sig. Da Bismarck blev styrtet udførte han et kunststykke som kræver polsk smidighed; - han blev langt bedre modtaget af den unge kejser, end han havde været hos Bismarck. Han kom og gik som han ønskede hos Kejser Wilhelm II.

Koscielski imødekom kejserens ønsker hvor han var i stand til det, og bevægede det polske parti til at stemme som han. Han stemte således for marinebevillingerne, hvilket forpligtigede Kejseren i et sådant omfang at han sendte ham en vigtig orden som tak. Til gengæld opnåede polakkerne som bekendt store indrømmelser, både med hensyn til polsk sprog og kirke. For første gang i lang tid blev der i Poznan udnævnt en ærkebiskop med polsk sindelag, og det kunne de takke Koscielski for. Der kan ikke være nogen tvivl om at hans vindende personlighed og politiske takt havde skaffet dem mere terræn end de havde haft siden Frederyk Wilhelm

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

IV's (konge 1840-61) dage. Samtidigt voldte bevillingerne til nogle skibe til flåden ikke det ringeste besvær.

Polakkerne har dog aldrig været taktikere, og Koscielski blev absolut ikke vel modtaget af sine landsmænd, snarere blev han et mål for deres ringagt. Herefter blev han kaldt Admiralski, et øgenavn alle kunne forstå, og hvis ironi enhver kunne begribe. Hver gang han senere stemte for et regeringsforslag blev han lagt for had og mistænkt. Som alle polakker har han en vis forkærlighed for glans, og han var måske heller ikke ufølsom overfor al den opmærksomhed, der vistest ham ved hoffet. I Polen måtte han uafbrudt høre for at det kun var hans personligeanfængelighed som fik noget ud af hans optræden i Berlin, og at han ofrede Polens interesser for egen vindings skyld. I foråret trådte han tilbage fra sit mandat i parlamentet.

Han havde imidlertid korrekt vurderet, at eftersom polakkerne ikke kan håbe på noget fra Frankrig, så må de med det gode prøve at få indrømmelser fra Tyskland.

Han havde kun fejlvurderet Kejser Wilhelm II's personlighed, og havde ikke forstået hvilke krav til opgivelse af egen nationalitet Kejseren stillede til tyske borgere af fremmed nationalitet. Da Koscielski åbnede udstillingen i Lwow med en tale hvori han betonedet at polakkerne til trods for den opsplittning der havde fundet sted, og loyale holdninger overfor forskellige herskere, så følte de sig stadig som et folk, så resulterede det i at han for bestandig faldt i unåde hos Kejser Wilhelm, og han blev således afskåret fra sit virke for sine landsmænds vel på begge fronter.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

7

En i og for sig ubetydelig begivenhed vi oplevede i aften, kaster for mig et stærkt lyst over levevilkårene for den del af befolkningen som russerne ønsker at knække, og samtidigt belyser det forholdet mellem de bedrestillede og de almindelige mennesker i mange egne.

Vi er blevet indbudt til Piasecznica for at spise til aften der. Vi er fjorten til bords, de gamle Wielogłowski'er, sønnen og hans unge, engelsk udseende, kone, dennes søster og brødre, husets døtre og endnu et par indbudte gæster. Ved bordet skete det at tjeneren som skulle placere tallerknerne, på en larmende måde snurrede tallerkenen hen foran hver plads, sådan at al samtale blev afbrudt; Nogle gættede på at han havde drukket for meget; andre mente han naivt havde sørget for at det forgyldte "W" på hver tallerken kom til at stå lige foran gæsten. Vi talte dog hurtigt videre om andre ting. Men lige efter at vi havde rejst os fra bordet og var på vej ind i værelset ved siden af hørte vi forfærdelige skrig. Tjeneren var, øjensynlig på grund af fuldskab, pludselig blevet vanvittig, og havde ude i køkkenet grebet en lang kniv og kastet sig over dørvogteren. Man fik kniven fra ham, men han fortsatte med at rase, skringe og larme, løb frem og tilbage i den store, åbne forsal, standsede nu og da for at tænde en cigaret, skreg og truede på ny, og begyndte at skælde ud på de tilstedeværende på russisk (han havde tidligere været ansat i en russisk husholdning). Hans optræden var så uhyggelig at der ville være urimeligt at lade ham tilbringe natten i huset, og man blev enige om at sende bud efter politiet. På landet ligger den nærmeste politipost langt væk, og selv i hurtigt trav kunne det først nås i løbet af en halv time. Det varede da også to timer inden politibetjenten dukkede op.

Det var nødvendigt at gå op og ned i forstuen for at passe på den gale, der blev ved med at være urolig, og løb ind og ud af forskellige værelser. Jeg gjorde en af de unge mænd opmærksom på at den forrykte nærmede sig et skab; denne forklarede at det var tjenerens eget skab, og han passede derfor ikke på som han burde have gjort.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

- Av, sagde han, han tog en revolver ud af skabet, det er min brors, som han må have stjålet fra hans overfrakkelomme, men sig det ikke til damerne!

Disse så dog snart selv at den gale nu løb frem og tilbage med en ladt revolver i hånden, og enkelte af dem var meget bange. Pludselig faldt et skud, og to tjenestepiger løb ligblege ind i stuen og råbte: "han har fyret!" Alle styrtede ud af stuen, nogle for at standse ham, andre for at søge dækning. I det øjeblik stuen var ved at blive tømt opdagede jeg ved et tilfælde at den smukkeste af husets døtre på den roligste måde skred tværs over gulvet og trykkede en af gæsterne et kys midt på munden – en begivenhed som jeg nævner fordi det var den eneste umoralske handling som jeg blev vidne til under mit ophold, men også fordi den viser at den polske kvinde endnu den dag i dag under krigeriske forhold ikke taber åndsnærværelsen, men forstår under kugleregn at benytte sig af en opstået forvirring.

Det viste sig at den pågældende tjener (som kun havde været ansat i lidt over en måned) ikke blot var momentant vanvittig, men helt generelt et farligt menneske. Pigerne fortalte at han forrige søndag, da herskabet var ude, havde forklaret de andre tjenestefolk at man burde stikke ild på gården, og om muligt indebrænde hele familien. Igen og igen var han kommet med lignende udtalelser.

Husets herre havde sendt bud efter ikke mindre end 5 af sine bønder for at de skulle overmande fyren, men de nægtede at have noget som helst at gøre med det. De så skummelt fjendske og hadefulde ud. I den senere tid har det været så mange agitatorer der ophidser dem mod herremændene og deres familier, at de med sand skadefryd ser på, når der går dem dårligt. Russerne benytter sig af denne stemning, og puster hele tiden til den. Man behøver blot at gå en søndagstur på landet for at føle bøndernes holdning; Alle ældre bønder hilser høfligt på en og mumler "Niech bedzie pochwalony" (Kristus være lovet); svaret på dette lyder: "na wieki" (i al evighed). Ingen af de yngre bønder hilser nogensinde. Allerede for mange år siden udtalte jeg ved udsigten til en revolution i Rusland: "En skøn

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

revolution, den kommer til at bestå i at bønderne brænder husene af over hovederne på de frisindede herremænd." – denne holdning fik jeg endnu en gang bekræftet.

Mit forslag om at vi selv skulle overmande den forrykte vakte forundring og uvilje, en holdning som lærte mig meget om forholdene.

"I så fald tager politiet parti mod os, og det bliver os, ikke ham, som man anholder." Da han imidlertid ville til at affyre våbnet påny kastede kusken sig over ham med en energi, som viste at han havde mere energi end herrerne, og skønt seks mand havde besvær med at holde ham, lykkedes det dog at få hans arme bundet på ryggen. Af frygt for politiet blev der herefter hentet en god, blød dyne, hvorpå han blev anbragt, mens han uafbrudt rasede og skældte ud.

En pause, vognraslen; det er den russiske politibetjent som ankommer. Umilitær skikkelse i uniform, briller, langt, sort tilbagestrøget hår; hans ansigtsudtryk virker sløvt, indesluttet, præget af smålighed og pedanteri. Han begynder med at ville høre vidnerne. Men af angst for tjenerens hævn når han atter kommer løs er der ingen som vil vidne. Dørvogteren kan ikke huske at han er blevet overfaldet med en kniv; pigerne har aldrig hørt den gale udstøede trusler. Revolveren har han slængt hen under havens buske, og den kan ikke så hurtigt findes i mørket. Det trækker allerede op til at herskabet som har ladet ham binde er de eneste skyldige.

Man tilbyder politibetjenten penge; men da man gør det uforsigtigt og ubehændigt, mens andre hører derpå, afslår han retskaffent bestikkelsen. Man går da i gang med at undersøge det man har fundet på den bundte tjener. En tegnebog fuld af visitkort med en russisk baronesses navn (tjenerne her stjæler gerne visitkort, for således i herskabets navn at kunne skaffe sig de varer de henter hos de handlende), dernæst et redskab til kuglestøbning. Politibetjenten befaler at man skal løse den fangnes bånd. Denne rejser sig i fuld frækhed. Han vil ikke forlade huset, med mindre han får tre måneders løs udbetalt – selv om han

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

kun har arbejdet i en måned og seks dage, og at øjeblikket ikke synes passende til at tale om lønnen, da han er arresteret for knivstikkeri og revolverskud. Politibetjenten understøtter hans krav, og vil til at køre bort med ham.

"Han har gode grunde til at ønske ham velbeslået med mønt", siger min vært til mig. "Så snart de nu er på vognen begynder parlamenteringen mellem dem, om hvor mange rubler politibetjenten skal have for at lade den anden springe af vognen og forsvinde i nattens mørke. Og om en halv time kan han være her tilbage og sætte ild på udhusene, hvis han ellers ikke vover sig lige herop."

For at forebygge denne øjeblikkelige flugt foregav man da at være meget bange for politibetjentens dyrbare liv, hvis han skulle sidde alene på vognen med en forbryder der var løst fra sine reb, og man lod for at beskytte politibetjenten en af gårdens pålideligste mænd køre med ham.

Dette udelukker naturligvis ikke at han kan være undvejet i dag.

Endelig rullede vognen af sted, og jeg troede at dette intermezzo, der på urimelig måde havde forstyrret aftenen for os, ville være hurtigt endt og glemt. Men da jeg vendte tilbage til salen kunne jeg i damernes ansigtsudtryk fornemme at alle var dybt deprimerede: "Men hvorfor sørger De nu, da det hele er lykkeligt overstået?"

"Ingen ting er overstået", sagde den unge Fru Wielogłowska. "De kan sagtens være modig, som om nogle dage rejser herfra til Danmark. Mine forældre tager om en måneds tid til Warszawa, min ene søster til Paris, den anden til Tyskland. Så bliver min mand og jeg alene tilbage. Vær vis på at den knægt til hævne sig for at vi lod ham binde. Han vil slå os ihjel eller sætte ild på. De hævner sig altid. På nabogården her fandt min svoger i fjor to heste på sin græsmark. Han bragte dem til sin stald, og da bonden næste dag kom for at hente dem, sagde han: Det er 50 kopek i bøde. Bonden gav sig til at klynke; han var en fattig mand, havde ikke råd til at betale. – Du skal betale den bøde, sagde min svoger. Den er

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

ringe nok, og du er ingen fattig mand, du har otte heste, og i forrige måned sendte du fire af dine heste ind at græsse hos mig. Bonden betalte, men samme aften sneg han sig efter min svoger med en høtyv, og slog ham bagfra ihjel med et slag. Han slap derfra næsten uden straf."

"Ja, de er farlige, de omgivelser, hvori vi lever, omspændte, som vi er, på alle sider," sagde ejeren af Skotniki, "jeg måtte i foråret bortjage en tjener, som stjal; derefter er der to gange blevet stukket ild på min gård. Ingen tvivler på, hvem der er ophavsmanden, men jeg kan ingen ting bevise."

Vi kørte først derfra klokken 2 i nat, men det lykkedes på intet tidspunkt at lette den tunge stemning. Kun den unge dame med kysset bevarede øjensynligt en vis portion godt humør. Men de forelskede lever nu også udenfor reglernes verden.

Da jeg på hjemvejen tænkte tilbage på aftenens begivenheder var det umuligt ikke at føle hvordan den generelle undertrykkelse fremkaldte politiske og sociale misforhold, som spejler sig i denne uværdige hændelse. Jeg tænkte på tilstanden i Galicien i 1846, da bønderne nedsablede herremændene. Adelen må sidde tilbage med megen gammel skyld mod bønderne for at muliggøre den slags ting, og for at det er muligt den dag i dag. Herregårdsejerne er dog nu om dage så nationale og så humane at det alene er den almindelige befolknings uvidenhed, den af russerne fastholdte dyriske tilstand, som bærer skylden for elendigheden og hadet.

Uden det tryk som hele tiden ligger på overfladen bliver alt, selv misforholdet mellem klasserne, til en karikatur af hvad det er i Europa.

Så underligt det end lyder: Trods uviljen mod de ledende klasser er den almindelige befolkning dybere grebet af det nationale spørgsmål, end af det sociale, måske mere end i noget andet land.

Det var utænkeligt at en hel tidsalders klassekamp skulle have ladet Polen uberørt. Men uviljen mod russerne er hos

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

den almindelige befolkning alligevel 100 gange stærkere end mistænksomheden mod herren. Russerne foragtes som ikke-katolikker, bondens værste skældsord er *moskovit*.

Den eneste afstand der findes mellem de velhavende og de almindelige mennesker er den økonomiske afstand; men mellem polakkerne og russerne står som skillende magt religionen, og den er her den væsentligste magt.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

8

Vor unge præst kom i går og besøgte mig, og var opmærksom nok til at medbringe mig den litograferede fortolkning af det Gamle Testamente, som han var blevet undervist efter på præsteseminariet i Rom. Den er på latin, forfattet af en jesuit, ikke uforstandig eller uden skarpsindighed, men naturligvis ganske uvidenskabelig, da dens bevisførelse hele tiden går på at give den rene lære ret. Den er ikke i handlen, og det var lærerigt for mig at se hvilke principper der anvendes ved undervisningen. Selv om Fader Usmanowicz er meget ung, så har han dog allerede skuffede forhåbninger. Det at han er blevet ansat som landsbypræst her anser han for en uret, som en forbigåelse. Hans ambition var at blive professor på præsteskolen i Warszawa, og sandsynligvis bliver han det på et tidspunkt. Han er fin og indsigtfuld nok til jobbet; bare han ikke er for indsigtfuld.

Vi talte om alt muligt, om de herværende aviser. I går havde jeg fået forklaret Casimir Zaleski's og Boguslawski's sidste litterære artikler, den ene i anledning af Henri Becque's lovtale over Sardou i Figaro, den anden i anledning af Sarcey's føljeton om kritikens nytte. Der er meget forældet, abstrakt æstetik i aviserne, men det er jo en følge af det politiske tryk. Vi talte om det vanvittige styre på landet: At vi dagligt må sende bud til Blonie efter posten; at man aldrig vil udlevere buddet et anbefalet brev, men blot giver drengen et bevis for at det ligger der, så må man selv køre ned og hente det, og jeg citerede postmesterens svar på min klage over dette: "Der har jo aldrig været noget fra Petrowice for at gøre mit bekendtskab." Vi talte så om prisen for at få bragt telegrammer: 2 rubler 20 kopek, mere end det koster at sende dem afsted, og de bringes dag og nat. På Fru Jadwigs fødselsdag blev vi vækket af dørklokken hele natten, og Jan måtte betale 70 rubler for modtagelsen af telegrammer, hvis spændende indhold var: Hjertelig lykønskning!

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Vi gik ud over markerne, satte os under et højt poppeltræ, hørte vinden suse i dets blade, og vor samtale fik en alvorligere karakter. Fra de små plager hævdede den sig til det store folkemartyrium, fra det daglige savn af frihed og ret til den store friheds- og retsberøvelse, den store historiske uret, der daglig påny sætter sin giftige frugt.

Den gamle feltmarskal Moltke sagde en dag til Koscielski, at det han synes bedst om i en bog han havde læst om Polen var sætningen: *at man elsker Polen, som man elsker friheden*; en mærkelig ytring fra en mand, som man ikke skulle regne for at være en særlig elsker af frihed. Jeg føler egentligt at det er det grundsyn der ligger i disse ord som fra begyndelsen har bestemt mit syn på Polen. Den der elsker friheden ubetinget, næsten fanatisk, må nødvendigvis give Europas mest undertrykte befolkning en plads i sit hjerte. Man glider hen over deres fejl, og deres fuldkommenheder tiltaler en.

Men hvad nytter der at søge plusquamperfectum! Ingen med en udviklet psykologisk sans kan overse de egenskaber der udgør polakkernes svaghed, og som er blevet kraftigt forstærket af afsondringen fra det offentlige liv. Det som af deres fjender betegnes som falskhed, men som ikke reelt er falskhed, snarere et liv i uvirkelighed, har sin rod i dette. De har en tilbøjelighed til at indbilde sig selv og andre forhold, som kun er halvt virkelige. Der er ikke her tale om den grove fantasi som trives i Sydfrankrig, men om et liv hvor man tager til takke med ord, i stedet for virkeligheden: Vi har her en bladredaktør som aldrig har skrevet en artikel, og som sandsynligvis ikke læser sit blad, og endnu mindre kan betragtes som dets leder; ikke desto mindre besidder han en naiv, inderlig glæde ved stadig at høre sig betitlet redaktør, og han taler i fuldt alvor og uden at lyve om sit store arbejde med bladet, sin kamp med censuren osv. Vi kan også tage en lille skare fædrelandsvenner som de sidste 12 år har mødtes hver 14. dag, frelser hver torsdag fædrelandet ved sindrige planer og aftaler, og de er formodentligt ikke selv opmærksomme på at alt bliver ved med at være som det var.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Jeg sagde til præsten: Polakkerne er måske det eneste af jordens folk, der ikke tillægger sig sund fornuft som en national egenskab; franskmænd, englændere, italienere, tyskere, danskere er overbeviste om at netop de er repræsentanter for den sunde fornuft, men det gør polakkerne ikke. De ved perfekt at de aldrig har været i stand til at drage nytte af nogen som helst historisk situation. De mangler ikke selverkendelse.

Præsten svarede: Hos dette folk synes kvinderne underligt nok at være væsentligt forskellige fra mændene. De er ikke på nogen måde fantaster. Her på landet har de dog ikke nogen særlig betydning. Så længe de er ugifte bruger de deres frihed i fuldt mål; enhver familieførogelse hilses med tilfredshed; et barn indbringer jo penge fra sit fyldte 6. år. Det er først når bondepigen bliver gift at hun betragtes som bunden, for så bliver hendes ære mandens.

Så vidt jeg kan vurdere, sagde jeg, har kvinderne i de højere klasser megen selvbeherskelse, og i reglen ikke ret meget temperament. Den karakteristik som Edmond About en gang har udtrykt på vers, da han forgæves gjorde kur til en polsk kvinde, passer den dag i dag. Hvor underligt det end lyder: Den engelske Maud i Paul Bourgets Cosmopolis, den rolige, hjertevarme frue, som ingen sindsbevægelse kan bringe ud af ligevægt, er en type som absolut ikke forekommer mig sjældent i Polen. (Hendes polske mand, som i romanen har det ikke særligt polske navn "Gorka", er med sin ustadige lidenskab en sand polak.)

I løbet af samtalen blev jeg klar over at lidenskaberne oftere end i Norden river damer af det bedre selskab med sig, så de kommer ind på et skråplan som enten fører til en letfærdig levevis, eller til forbrydelser. Det er kun to år siden at den glimrende maler Wewiorskis gamle mor – en relativt velhavende tidligere skuespillerinde – blev myrdet med kølleslag af en dame der hørte til Warszawas mest fremtrædende kredse. Damen havde en ung elsker som brugte og krævede mange penge. Hendes mand har endnu ikke forstået baggrunden for rovmordet. Han påstod til det sidste at hun havde begået drabet af kærlighed til ham; han

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

besøgte hende hver dag i fængslet med blomster, og til sidst kom han med sine børn for at lægge blomster ind i jernbanevognen, som førte hende til Sibirien.

Når en kvinde her synker ned i letfærdig levevis er det som regel hendes mors skyld. Nogle mødre i de højere sociale lag kan ikke holde tanken ud om at deres smukke døtre skal forblive på et sted hvor deres skønhed og egenskaber ikke vil kunne glimre som i en international metropol. Man kan da se nogle af dem realisere alt hvad de ejer i penge, hvorefter de rejser fra Warszawa til Paris. Der ankommer de med en lille formue på måske 150.000 franc, indretter sig med polsk letsindighed så rigeligt at halvdelen af summen er brugt efter det første år, og de får den art bekendtskaber som er åbne for udlændinge. Ved udgangen af det første år er døtrene ombejlede, ved udgangen af det andet år er kassen tom, og den fint opdragne og varmblodige unge pige ser ingen anden udvej end den som åbnes ved at have en velhavende elsker. Når han bliver træt af hende falder hun i armene på den næste, og i virkeligheden bærer den falske situation som moren har skabt hele skylden. Den unge kvinde, som er heltinden i Paul Bonnetains fine og værdifulde roman *Passagere*, er et fortræffeligt billede på en sådan ung, polsk kvinde, der er sunken under sin stand, uden i øvrigt at synke.

Mens vi sad under træet ankom efterhånden også Jan, Jadwiga og Halina, tog plads i græsset ved siden af os, og blandede sig i samtalen. Den gik ud på følgende:

Da der i Polen ikke findes nogen polske officerer, politikere eller ledende embedsmænd overføres den interesse som kvinderne i andre lande viser disse i reglen fremtagende mænd til skribenter og kunstnere. Næsten hver by i verden har nogle mænd som er elsket af alle de kvinder, som ikke er forelsket i en anden. En sådan mand er som et slags lånekontor for kvindehjerter. De anbringes hos ham når de er ledige; Henryk Sienkiewicz er et sådant lånekontor i Polen. På trods af at han næsten er 50 år gammel og ikke specielt elegant, medfører den berømmelse og beundring han har opnået i kraft af sin litterære karriere at han er den

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

mand kvinderne drømmer om. Mer bliver endnu mere mærkeligt af at han aldrig har skrevet en linje af et digt. Men når han ankommer til et af de polske badesteder i Tatrabjergene, eller når han træder ind i en selskabssal i Warszawa, så begynder alle kvinderne at tale med en blød og indsmigrende stemme, fra bedstemødre til piger i skolealderen. Han opfylder nu sjældent deres forventninger.

End ikke det ægteskabelige uheld han har haft i år synes særligt at have forringet hans tryllemagt. Han giftede sig for 2. gang med en 18-årig pige af højadelen. Alt blev sat i værk for at gøre brylluppet til en stor begivenhed. Parret blev viet i Krakow Domkirke af en kardinal; Paven sendte en lykønskningsskrivelse; hele det fineste aristokrati mødte op i kirken. Men kun to uger efter brylluppet flygtede hun fra sin mand til sin mor, og nægtede at vende tilbage. Alle kvinder i Polen fordømmer hendes adfærd.

I højere grad en sværmeri for personer møder man dog hos kvinderne en lidenskabelig fædrelandskærlighed. Intet hos dem bliver taget mere alvorligt end dette. De er i stand til at bringe de største ofre for de nationale mål, og de beviser det uafbrudt i deres gerning.

En aften da der var selskab her på gården deltog en godsejer som var opfostret i England; i løbet af samtalen lod han sig henrive til at påstå at der aktuelt manglede en national holdning i Polen. Mændene modsagde ham, men damerne – det var et helt skuespil at se dem. Med flammende øjne og blussende kinder stod de omkring ham, og deres stemmer skælvede af harme, da de modsagde ham. En af de yngre damer råbte rasende: "Jeg har lovet Dem at De skulle få lov til at køre hjem i min vogn. Nu kan De gå til fods."

Vi blev hurtigt enige om at hvis denne lidenskab ikke brændte i kvindernes sjæl, så ville Polens fjender for længst have vundet spillet. Intet folk i verden bærer et sådant tryk, bliver forfulgt på så mange måder. De lever i en tilstand hvor man gennemfører enhver forholdsregel der bliver foreslået mod landet, og enhver ondsindet person som vil vise sig med fjendtlige eller ondskabsfulde handlinger imod det

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

polske folk har frit spil. Det er meget sjældent at sådanne handlinger offentliggøres; et enkelt eksempel stammer fra for et års tid siden, hvor man fik indblik i hvad der ellers ustraffet går for sig.

En studerende ved navn Hendigery, der for halvandet år siden studerede ved universitetet her, havde taget den kolde beslutning for enhver pris at benytte sig af forholdene. Han begyndte at skrive lidt i avisen, og kom med gode anbefalinger til Krakow. Han var meget køn, meget smidig, en af de skurke der altid i den virkelige verden har let spil, fordi naive mennesker bilder sig ind at de kun forekommer i dårlige romaner. Han optrådte i Krakow som et politisk offer for tilstanden i russisk Polen, over alt mødte han velvilje, og efter blot en måneds bekendtskab blev han gift med en smuk og velhavende datter af en nationalt sindet professor. Straks efter sin ankomst til Krakow havde han imidlertid indledt en brevveksling med politiet i St. Petersburg, og havde erklæret at han kunne give dem beviser i hænde mod alle indflydelsesrige og ledende personer i Warszawa. Han lod forstå at disse beviser mere ville skyldes hans egen snedighed end uforsigtighed eller komplot fra de pågældendes side. Man kom ham villigt i møde. Med et falsk pas foretog han så med sin unge brud en bryllupsrejse til St. Petersburg (officielt rejste han sydpå), hvor han mødtes med cheferne for det hemmelige politi, og sammen med dem forberedte han alt det nødvendige.

Så snart han kom tilbage gik han ivrigt i gang med at besøge bjergværksarbejderne i Galicien, tilsyneladende af interesse for arbejderbevægelsen, i virkeligheden for at skaffe sig dynamit. Han fik fat i så meget som han havde brug for til sit formål, og lavede ikke mindre end 150 små pakker dynamit, som han adresserede til 150 navngivne mænd i Warszawa, som han havde fået udpeget af de russiske myndigheder. Disse småpakker syede han ind i en kappe, som han overlod til en mand der blev betalt for at bringe dem over grænsen.

Imidlertid var det østrigske politi blevet opmærksom på Hendigerys besynderlige adfærd. De vidste at han var rejst sydpå, for umiddelbart derefter at begive sig til St.

Teksbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

Petersborg; Politiet vidste besked med og holdt øje med hans besøg i minerne, og de besluttede at gribe ind. Hans udsending med dynamitten blev arresteret før han nåede den russiske grænse. En husundersøgelse hos ham selv bragte en bunke breve og telegrammer fra St. Petersborg for dagen, og selv om de var affattet i et forsigtigt sprog røbede de den politiske martyrs nære forhold til sine forfølgere. Det kom en stor retssag. Kun 5 uger efter brylluppet fandt hans kone ud af hvem hun havde giftet sig med. Russerne afviste selvfølgelig under processen at de kendte Hendigery. Han blev dømt til tre års fængsel i Galicien, og sidder der endnu. Det var et mesterkup som der gik galt.

Der er ingen tvivl om at kejseren ikke altid kender til den måde regeringssystemet i Polen fungerer på; det blev afsløret i forbindelse med myrderierne og piskningen af befolkningen ved russernes erobring af kirken i Kroze. En russisk prinsesse i udlandet læste meddelelsen om hændelsen i de fremmede aviser, og sendte et udklip heraf i et brev til Caren. Denne ville ikke tro på at beretningen var sand, og sendte sin daværende yngling, Fyrst Kantakuzen, afsted, for at denne kunne undersøge sagen. Det forholdt sig således at generalguvernøren for det område som Kroze hører under, Orzewski distriktet, var en af Kantakuzens gamle venner og ungdomskammerater. De to fejrede et par glade dage sammen, hvorpå fyrsten vendte tilbage til St. Petersborg med den efterretning at hele sagen var latterligt opskruet. Det hele handlede om at et par bønder som ikke ville vige for politiet havde fået nogle blodige næser. Således faldt sagen til ro. Men prinsessen som havde sendt avisartiklen blev irriteret over at blive modsagt, og skaffede Caren beviser for sandheden af den beretning hun havde fremsendt. Orzewski fik sin afsked, og Kantakuzen blev udvist af Rusland. Han tog til Paris, og er nu død.

Det var en dejlig aften. Solen gled ned bag et tæppe af mørke skyer i horisonten, og efterlod et funklende lys over skyen. Fra markerne hørtes ingen lyde, bortset fra de unge agerhøns ængstelige skrig, når Jadwigas to puddelhvalpe, Caro og Finka, i deres dumme hidsighed jagede dem op i

Tekstbearbejdelse af George Brandes' "Indtryk fra Polen".

Udarbejdet af [Michael Hardenfelt](#) (2014) - Translatør, tolk & turistguide i Warszawa og resten af Polen.

Kontakt m@hardenfelt.com hvis du leder efter en guidet rundvisning i Warszawa eller andre steder i Polen eller et spændende foredrag om emner relateret til Polen. Viden om Polen: www.hardenfelt.com

luften. Det var min sidste aften, og jeg lod blikket løbe rundt over egnen, som jeg ikke snart skulle gense.

Jan sagde: "kom snart igen. Kom herud næste sommer! Du kan ikke kede dig i et bibliotek på 8.000 bind, og sig hvad du vil læse næste år, så skal jeg anskaffe det."

Fru Jadwiga sagde: "Glem os ikke, men kom igen! Vi har nu kendt hverandre en halv snes år, og vort venskab, som allerede er gammelt, har stadig tiltaget i styrke. Kom ikke igen for bøgernes, men for venskabet skyld. De har ingensteds bedre venner."

Den unge præst sagde smilende: "Kom igen, og vi skal påny forsvare Jesuitterne, når den gamle Rostropowicz angriber dem, og vi skal påny drøfte Prædikerens Bog med hinanden og blive enige om, at der dog er noget, som ikke er forfængelighed. "

Fru Halina sagde: "Kom igen, og tal påny til os i den store rådhusal. Vi skal møde, så der bliver trængsel, og applaudere af hele vort hjerte. Glem os ikke!"

Og vinden som susede i det høje poppeltræ sagde: Glem os ikke! Glem os ikke! Hele Europa har glemt os. Glem ikke dette folk, som er så vindene og så rigt, som føler så dybt, og drømmer så stærkt, og elsker så varmt. Glem ikke denne jord, der har drukket så meget ædelt blod, ikke dette land, som er forladt af guder og hånet af mennesker. Glem det ikke!

SLUT